

ОДБРАНА

Промоција потпоручника

ПОНОС СРБИЈЕ

Специјални
прилог
21
АРСЕНАЛ

putovanje

BEZ GRANICA

 Lasta
eurolines

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ

КОНКУРС ЗА ПРИЈЕМ У
ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ

Бити део елитног строја
у савременој војсци
изазов је за сваку
младу особу...

... сада је тренутак!

ВОЈСКА СРБИЈЕ

011 20-63-432 Генералштаб Војске Србије

018 509-539 Команда Кошарке војске

018 325-221 Специјална Бригада

011 20-64-730 Команда за обуку

011 30-74-027 Команда В и ПВО

011 32-01-957 Управа војне полиције

011 20-64-074 Гарда

www.vs.rs

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Капуновић (друштво),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
др Александар Мутавић, Никола Остојић,
Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимио Јово МАМУЛА

14

САДРЖАЈ

У ФОКУСУ

Промовисани нови потпоручници

ПОНОС СРБИЈЕ

6

Начелник генералштаба НОА Кине посетио Србију

УНАПРЕЂЕЊЕ САРАДЊЕ

12

Посета делегације Националне гарде Охаја

ЧЕТРЕДЕСИ КОРАК

14

Министар одбране на батајничком аеродрому

БЕЗБЕДНИЈЕ НЕБО

17

Per aspera

ПОТПОРУЧНИК

19

ИНТЕРВЈУ

Бригадни генерал Данко Јовановић,
начелник Управе за одбрамбене технологије

ЗАМАЈАЦ РАЗВОЈА ДРУШТВА

20

ОДБРАНА

Интендантска служба Војске Србије

ОГЛЕДАЛО СТАТУСА ВОЈНИКА

24

ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 21

27

Са галерије

ПОБЕДНИК

59

ПЕРСПЕКТИВА

Најбоља потврда враћања угледа и поверења у војску јесте чињеница да је занимање младих за упис у војне школе из године у годину све веће. Времена у којима су се оне једва попуњавале потребним бројем студената и ученика, по систему дај шта даш, дефинитивно су иза нас. Број кандидата за упис у Војну академију ове године би је четири пута, а за Војну гимназију чак пет пута већи од броја примљених свршених средњошколаца и основаца.

Мотив за такво опредељење у првом реду јесте жеља тих младића, од прошле године и девојака, да стекну квалитетно образовање и дипломе које ће бити признате не само у Србији него и широм Европе, у складу са Болоњском декларацијом. Акредитација Војне академије ће им то, како је најављено, омогућити већ до краја године.

Жеља им је, такође, да овладају знањима и вештинама које ће им омогућити да се успешно суоче са изазовима модерног доба. За то им се пружају сви потребни услови у тој високошколској установи, из које, поред осталог, излазе са сертификатима о познавању енглеског језика према међународним стандардима и сертификатом ECDL о познавању рачунарских корисничких програма.

Војна академија је, већ сада се то може рећи, постала регионални центар за образовање војних кадрова. У њој се већ неколико година у континуитету школују официри Армије Босне и Херцеговине и Војске Црне Горе. У Школи националне одбране је тренутно један слушалац кинеске армије, а на мастер студијама Војне академије налази се двадесетак официра из Алжира. Заинтересованих за такав облик међуармијске сарадње има и из других земаља. У исто време студенти Војне академије школују се у САД, Грчкој и Италији, а договорени су и конкретни облици сарадње у области војног школства са Русијом и Кином.

Поред стицања квалитетног образовања, млади официри, наравно, очекују и да ће бављењем тим тешким, али надасве часним позивом моћи да остваре и све остале животне планове. Да оформе породицу, купе стан, школују децу ...

Први корак на том путу учинила је и нова генерација официра, која ће ових дана заузети своје место у строју професионалних припадника Војске Србије. Пут који је пред њима више није авантура са магловитим исходом. Концепт предвидиве каријере на старту даје једнаке шансе свима, а најдаље ће догурати најспособнији и најуспешнији. Доскоро није било тако, јер су најчешће управо они из Војске одлазили први, и то незадовољни. Не због неостварених амбиција, јер би врло брзо нашли начин да се афирмишу на неком другом професионалном плану, већ због тога што нису хтели да губе драгоцено време, трпе неправду у поремећеном систему вредности и таворе у чамотињи за бедну плату без икакве перспективе.

Било – не поновило се! ■

Саобраћајна служба јуче и данас
ТОЧКОВИ СВЕ БРЖИ

60

Пријем војника септембарске генерације
СОМБОР ДОЧЕКАО РЕГУТЕ

62

СВЕТ
Аеромитинг у Брну
НЕБЕСКИ ПЛЕС

64

Паралеле
ЦРНОМОРСКА ФЛОТА

67

КУЛТУРА
Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“
**КОРЕНИ У КРИЛУ
ВОЈНЕ МУЗИКЕ**

68

ФЕЉТОН
Пређутани српски генерали у аустријској царевини (3)
**СВЕДОЦИ
СРПСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ**

70

Пробој Солунског фронта
ТРИЈУМФАЛНИ ПОХОД

74

СПОРТ
На 10. светском универзитетском
првенству у веслању
ТРИ МЕДАЉЕ ЗА СРБИЈУ

80

У фокусу

ПОНОС СРБИЈЕ

ПРОМОВИСАНИ
НОВИ ПОТПОРУЧНИЦИ

Највише државно и војно руководство и бројни гости из земље и иностранства присуствовали су, испред Дома Народне скупштине, свечаном унапређењу у прве официрске чинове студената завршне године Војне академије

На свечаности испред Дома Народне скупштине 13. септембра у прве официрске чинове промовисано је 145 студента 128. и 129. класе Војне академије. Војска Србије постала је снажнија за 138 потпоручника, петорица иду у оружане снаге Босне и Херцеговине, док ће двојица професионалну каријеру градити у Војсци Републике Црне Горе.

Скupu су присуствовали председник Републике Србије Борис Тадић, председник и заменик председника Владе др

Мирко Цветковић и Ивица Дачић, председник Народне скупштине проф. др Славица Ђукић-Дејановић, потпредседници и народни посланици српског Парламента, министар одбране Драган Шутановац и бројни министри у Влади Републике Србије, начелник Генералштаба Војске генерал-потпуковник Здравко Понош и најодговорније старешине Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије.

Гости на промоцији нових официра Војске Србије били су и министар одбране Босне и Херцеговине др Селмо Цикотић, вршилац дужности начелника Генералштаба Црне Горе вицеадмирал Драган Самарић, начелник Генералштаба Народне ослободилачке армије НР Кине генерал Чен Бингде, командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Грегори Вејт, затим представници војних академија Мађарске и Словачке, Српске православне цркве, Београдског универзитета, те изасланстава одбране акредитованих у Србији.

После дочека председника Тадића, државне заставе и интонирања химне Републике Србије, начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић поздравео је госте и истакао да су студенти 128. класе петогодишње школовање завршили са просечном оценом осам. Академци 129. класе, током четворогодишњег војног образовања, остварили су врло добар успех – 7,87. Председник Србије Борис Тадић том је приликом рекао да је Србија опредељена за мир, а да њена Војска треба да буде гарант мирољубиве државне политике којом се стварају партнери и савезници у свету и којом се обезбеђује пуни развој и стабилност земље. Он је нагласио да Војска чини све да поврати углед какав је имала, да се модернизује и да буде опремљенија и ефикаснија.

– Ове 2008. године славимо 90. годишњицу победе у Првом светском рату, у рату у коме је Србија, као и увек, била на правој страни, на страни слободе. Српска војска је тада имала високу моралну позицију, а војничка част и достојанство били су неприкосновени. Српски војник био је храбар ратник кога су сви поштовали, а никада злочинац. То су вредности које ви данашњи припадници Војске Србије, најмлађи официри треба да баштините и негујете, и да на тај начин у потпуности повратите углед и репутацију које су вам у наслеђе оставили војводе Мишић, Путник, Бојовић и Степа Степановић – рекао је Тадић.

Председник Србије истакао је и да са завршетком сарадње са Хашким трибуналом скидамо анатему са лица народа и, осим што испуњавамо домаћу законску обавезу, управо враћамо веру у вредности српског војника са Колубаре, Цера и Кајмакчалане.

Према речима Бориса Тадића, два параметра кључна су у смислу пројектовања Војске, спремне и способне да успешно одговори на своје

РЕКЛИ СУ...

Посебно ми је част да у име представника Дома Народне скупштине изразим задовољство што су дипломци Војне академије на промоцији нових официра Војске Србије демонстрирали знање, чврстину, али и дипломатска умећа, тако потребна Србији данас.

*Проф. др Славица Ђукић-Дејановић,
председник Народне скупштине Републике Србије*

Политика Владе Републике Србије, иако је она коалициона, јединствена је према Војсци Србије и одвија се у доброј атмосфери. Јединство у погледу финансирања Војске постоји и мислим да су остварени позитивни кораци по том питању. Намеравамо да наставимо у том смеру, у складу са макроекономском ситуацијом у земљи. Сматрам да се млади потпоручници који су данас продефиловали испред Скупштине могу надати бољем животу – не само у смислу економије него и у политичком смислу, будући да је наша политика усмерена на сарадњу, а не расцепе.

*Др Мирко Цветковић,
председник Владе Републике Србије*

Нема успешног система одбране и система безбедности без сарадње свих државних структура и свих државних институција. У том смислу, заједно треба да делују Војска, полиција и службе безбедности, јер им је посао заједнички. Школовање младих људи у Војној и Полицијској академији веома је важно, јер нема успешног и квалитетног система одбране и безбедности без савременог система школовања.

*Ивица Дачић, заменик председника
Владе РС и министар унутрашњих послова*

Промоција потпоручника, будући да су на њој присуствовале веома угледне званице из земље и иностранства, један је од најимпозантнијих догађаја у Србији током ове године.

Дефиле студената Војне академије и новоунапређених официра Војске јесте наставак добре традиције. Државни врх и гости, присуством на овој свечаности, указали су поштовање и према Војсци Србије и према младим официрима.

Постоји политичко јединство око основних питања у систему одбране, а буџетско издвајање за Министарство одбране од око 2,4 одсто бруто друштвеног производа у овом тренутку довољно је за редовне активности, али и за модернизацију техничких капацитета Војске Србије.

У идућој години планирамо још средстава за модернизацију наоружања и војне опреме, па очекујем да ће овај скуп увеличати и већи број летилица.

Желим да захвалим свима који су присуствовали промоцији, јер је ово велики дан не само за младе официре и њихове породице већ и за цео систем одбране и Србију. Присуство делегација из Кине, Америке, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Мађарске и Словачке показало је да Министарство одбране жели да гради мостове сарадње и на Истоку и на Западу, али и у региону.

Драган Шутановац, министар одбране

Данас смо се уверили у сагласност највишег државног руководства да Војска Србије не треба да мења смер у коме је кренула током досадашње реформе, већ да настави и убрза развој на том путу. Значајно је и то да је Војска повратила углед међу грађанима Србије и што је побољшала положај својих припадника. Све то утицало је на повећано интересовање младих за школовање на Војној академији.

*Генерал-потпуковник Здравко Понош,
начелник Генералштаба Војске Србије*

задатке. Први је спољно-политички и безбедносни контекст, а други економски потенцијал државе. Неопходно је, сматра председник, одговорити на питања каква нам Војска треба и какву Војску може Србија да издржава у наредној деценији.

– Досадашњи резултати остварени у трансформацији Војске врло су добри. Регионалном организацијом, повећањем ефикасности, домаћинским пословањем Министарства одбране и Војске омогућено је да се и са редовним буџетским издвајањем за одбрану од 2,4 одсто може не само издржавати Војска, већ је могућа и убрзана модернизација и подизање стандарда рода и живота њених припадника. Желим да честитам министру одбране и начелнику Генералштаба на постигнутим резултатима – истакао је председник.

Република Србија је, нагласио је Борис Тадић, у протеклом периоду показала чврсто опредељење да своје интересе брани мирним путем. Та политика, којом се руководи и нова српска влада, нема алтернативу. Србија се определила да своја легитимна права на Косову и Метохији брани правним и дипломатским средствима, а не силом.

– Ми на случају Косова поштујемо не само норме Уједињених нација и ОЕБС-а него и вредносни систем на коме почива Европска унија – рекао је председник Републике и додао да је за Србију Косово највеће и најосетљивије безбедносно и политичко питање.

Првог у рангу, потпоручника Зорана Денду, официрском сабљом наградио је председник Републике Србије Борис Тадић. Официрске сабље такође су добили други, односно трећи у рангу, потпоручници Драган Полимац и Иван Бончић.

– Ово је велики дан за све нас. Ми новоунапређени потпоручници, прешли смо дуг и напоран пут, пун одрицања и рада, али частан и поштен. Завршили смо Војну академију и стали у строј официра наше војске, спремни да одговоримо на сваки изазов који се пред нас буде поставио у оквиру мисија Војске Србије. У то нико не треба да сумња. Заклетву смо положили на првој години школовања, а данас се свечано обавезујемо и заветујемо да ћемо поверене задатке извршавати одговорно – рекао је потпоручник Денда.

Министар одбране Драган Шутановац наградио је најуспешније студенте у четири смера Војне академије пиштољима са посветом – потпоручнике Милана Микића из Копнене војске, Ивана Јакшића из ВиПВО, Ђорђа Цвјетичанина из Морнарице и Дарка Васиљевића из Логистике.

СТАРЕШИНЕ МОДЕРНОГ ДОБА

Студенти Војне академије су, поред неколико десетина испита, морали да положе и велики број практичних провера знања и вештина у оквиру посебних облика наставе на полигонима, теренима и вежбаљима широм земље. Током четири или пет година унапређен је степен њихове физичке припремљености редовном физичком обуком и тренинзима. Млади потпоручници стекли су дозволе за управљање моторним возилима категорије Ц, завршили обуку у скијању, а знатан број њих академску диплому допунио је сертификатом о познавању енглеског језика према стандарду STANAG 6001 и сертификатом о познавању рачунарских корисничких програма ECDL (European Computer Driving Licence).

Промоцију младих потпоручника обележио је и налет авиона Ваздухопловства Војске Србије. Током свечаног дефилеа небом изнад Дома Народне скупштине прелетела су три мига 29, три галеба Г-4 и орао. У тренутку када су традиционалним бацањем шапки новопроизведени официри прослављали прве чинове, из ваздуха их је, пилотирајући мигом 29, поздравео бригадни генерал Небојша Ђукановић, заменик команданта ВиПВО речима – Живела Србија! ■

Александар ПЕТРОВИЋ

НАЈУСПЕШНИЈИ СТУДЕНТИ

Потпоручник Зоран Денда, дипломирани инжењер рачунарске технике и информатике, са просечном оценом школовања **9,53** први је у рангу од укупно 145 студената који су септембра 2008. успешно завршили школовање на Војној академији. Момак из Међе код Зрењанина успешно је одбранио дипломски рад „Криптована клијент-сервер комуникација са применом у Војсци Србије“.

– Очекујем да ми будуће место у служби омогући стручну и професионалну афирмацију, али и коришћење усвојених знања. Информатика јесте нервни систем савременог друштва, а оружане снаге његов су део. У рату у Ираку, на пример, грам силицијума вредео је више од тона експлозива – објашњава потпоручник Денда. Он каже да намерава да се надаље усавршава у струци и стекне виша академска и научна звања.

Други у рангу потпоручник Драган Полимац, рођени Новљанин, завршио је такође смер информатике, са просеком **9,42**. Одбранио је дипломски рад „Софтверски алати за дизајн фази базе знања за системе за подршку одлучивању“.

– Љубав према официрском позиву гајим одмалена. Деда ми је био носилац партизанске споменице, а отац, мада заљубљеник у

што је обукао питомачку униформу, тврди да се ниједног тренутка није покajaо приликом избора животне професије.

униформу никада није постао официр. Зато је мој пут био одређен већ после основне школе. Иако је прва жеља била да postanем пилот, информатичка служба јесте исходште мојих крајњих интересовања – каже потпоручник Полимац.

Војну академију сматра колико школом знања, толико и школом живота – местом где је сазрео и постао човек.

Част рода пешадије и читаве Копнене војске међу првом тројицом брани потпоручник Иван Бончић из Александровца. Просечну оцену школовања **9,28** заокружио је одбраном дипломског рада „Чета на маршу са нападом на хеликоптерски десант“. Занимање за падобранске јединице било је пресудно да се пре четири године, упркос невољном престанку најближих, нађе на капији Војне академије.

– Надам се да ћу, чим се за то стекну услови, постати припадник Специјалне бригаде, и то **63.** падобранског батаљона. Та жеља датира још из времена када нисам био питомац Академије, а држи ме и даље са истим жаром – одлучан је потпоручник Бончић. Иако су његова знања о војсци била оскудна пре но

ДОДЕЛА ДИПЛОМА

Студентима 128. и 129. класе Војне академије додељене су дипломе којима се уводе у стручна звања – дипломирани официри, дипломирани инжењери и дипломирани економисти.

Свечаној додели присуствовали су помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, начелник Управе за одбрамбене технологије Сектора за материјалне ресурсе бригадни генерал др Данко Јовановић, представници организацијских целина Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије, али и родбина и пријатељи дипломаца.

Помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић захвалио је родитељима на поверењу које су указали Војној академији пославши у њу синове на школовање. Младим старешинама пожелело је успех на предстојећем шестомесечном стажирању, а потом и првим официрским дужностима на које ће бити распоређени, нагласивши да цео живот треба да негују другарство које су стекли у војној школи.

Награду фонда „Борко Никитовић“ доделила је најуспешнијем студенту батаљона Копнене војске Војне академије Ивану Бончићу мајка трагично настрадаог гардијског потпоручника, по коме фонд носи име, иначе најбољег студента 44. класе.

– Ваш успех данас враћа свима нама осмех на лице. То је успех и ове мале земље и знак да она иде напред. Верујем да сте свесни колико сте тешку и одговорну, али надасве часну професију изабрали – да браните свој народ, који вековима тражи место под сунцем. Србију су некада наши преци бранили пушком, некад за преговарачким столом, али су је одбранили – рекла је Зора Никитовић, поручујући најмлађим официрима наше војске да верује у њихову младост и образовање.

ПРЕДАВАЊЕ МИНИСТРА ОДБРАНЕ

Министар одбране Драган Шутановац одржао је предавање полазницима Школе националне одбране о „Систему одбране Републике Србије – изазовима и приоритетима развоја“. Тиме је симболично започело школовање нове генерације официра 52. класе Генералштабног и 55. класе Командноштабног усавршавања.

Према речима начелника Школе пуковника Милољуба Сретеновића, са старешинама Војске Србије школују се и четири официра из Босне и Херцеговине, један из Црне Горе, а придружиће им се и официр из Армије НР Кине.

Министар Шутановац изразио је задовољство због чињенице да је Војна академија поново занимљива за официре страних војски, те пожелео да и у будућности буде на нивоу познатих светских војних академија. Школовање официрима треба да омогући стицање бројних стручних знања, али и да ваљано сагледавају глобалне светске процесе.

Говорећи о резултатима рада у протеклом периоду, министар је навео да је учињен помак у области нормативног уређења система одбране, буџетирања, да су остварене финансијске уштеде, али и побољшан стандард припадника Министарства одбране и Војске Србије. Такође је говорио о набавци савремене војне опреме и наоружања, те модернизацији техничких капацитета Војске. Истакао је и да ће база *Цепотина* бити завршена до јесени. ■

С. Ђ.

НОВО ПРАВИЛО СЛУЖБЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Од 1. септембра у Министарству одбране и Војсци примењује се ново *Правило службе Војске Србије*. Засновано је на Уставу, законима о одбрани и Војсци. Оно представља документ на основу кога се обезбеђује једнообразно функционисање Војске у целини.

Правилном службе уређују се смештај и ред, организација живота и рада, обезбеђење објеката, покретних ствари и људства, затим узбуне и ангажовање Војске Србије у миру, те употреба и одржавање непокретности и техничких средстава, заштита, војне свечаности и жалости.

Одредбе *Правила службе Војске Србије* односе се и на војна лица распоређена ван Војске, али и на војнике који војни рок служе без оружја, осим у делу који се односи на ношење и употребу оружја и извршавање борбених задатака. Сви припадници Војске дужни су да познају и примењују одредбе *Правила*. ■

В. П.

ДЕЛЕГАЦИЈА АУСТРИЈЕ У СЕКТОРУ ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ

Делегације Министарства одбране Аустрије посетила је, почетком септембра, Сектор за материјалне ресурсе Министарства одбране Републике Србије. Том приликом одржани су експертски разговори из области војног саобраћаја и транспорта.

Четворочлану аустријску делегацију предводио је начелник Управе за планирање и координацију логистике у Министарству одбране Аустрије бригадни генерал Норберт Гехарт, а српску начелник Управе за логистику Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Љубомир Самаршић. Домаћин гостима било је Одељење за транспорт.

Наредне експертске разговоре из области војног саобраћаја и транспорта организоваће идуће године систем одбране Аустрије. ■

ПОСЕТА МИНИСТРА ОДБРАНЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ЗАЈЕДНИЧКИ ИНТЕРЕС

Министар одбране Драган Шутановац примио је 13. септембра министра одбране Босне и Херцеговине др Селма Цикотића, који је, поводом промоције потпоручника Војске Србије, боравио у вишедневnoj посети Републици Србији.

После разговора, на којима је закључено да постоји могућност и потреба проширења међуминистарске и међувојне сарадње две државе, министар Шутановац захвалио је босанском колеги на принципијелном ставу БиХ о Косову и Метохији.

– Штитећи међународно право на Косову и Метохији, Србија штити и међународно право, ма где да је угрожено – нагласио је министар Шутановац.

Током сусрета двојице министара било је речи и о заједничком коришћењу војних капацитета у БиХ, искуствима из мировних операција,

ПРИЈЕМ ПРЕДСТАВНИКА РУСКОГ

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је са представником Центра за хуманитарно размињање и специјалне експлозивне радове Министарства за ванредне ситуације Руске Федерације Александром Алексејевичем Пашуковим. Том приликом изразио је задовољство досадашњим темпом реализације пројекта чишћења цивилног дела аеродрома „Константин Велики“ од касетних бомби.

али и могућностима за откуп дела војне имовине БиХ, која може да буде корисна Војсци Србије.

– Билатерална и регионална сарадња земаља које деле заједничку прошлост и будућност има посебну важност. И са једне и са друге стране постоје воља, интерес и капацитети да се постојећа сарадња интензивира, посебно када је реч о школовању припадника војске различитих специјалности и припремама за мировне операције – рекао је министар Цикотић, истичући да је постигнута сагласност у свим битним питањима.

Министар одбране Босне и Херцеговине др Селмо Цикотић, током боравка у Београду, одржао је предавање слушаоцима Школе националне одбране и запосленима у Институту за стратегијска истраживања о Међународним аспектима безбедности Босне и Херцеговине. ■

Д. ГЛИШИЋ

ЦЕНТРА ЗА РАЗМИНИРАЊЕ

Састанку су присуствовали државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић и начелник нишког Одељења за ванредне ситуације Жарко Дамњановић. У знак захвалности за помоћ Србији, министар Шутановац уручио је Александру Алексејевичу Пашукову медаљон Министарства одбране. ■

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ НА ИСПРАЋАЈУ У ВОЈСКУ САШЕ ШЕКАРИЋА

Саша Шекарић обележио је 1. септембра одлазак на одслужење војног рока. У Војску Србије испратило га је више од 200 гостију, а међу њима био је и министар одбране Драган Шутановац. Он је, како то обичаји налажу, даривао војника и пожелио да му војни рок у ласковачкој касарни прође безбедно.

– Драго ми је што се у топличком крају већина регрута одлучује да војни рок одслужи у униформи. Подржавам све момке који на такав начин испуњавају своју законску обавезу, јер је то корисно животно искуство. Из овог краја су и моји преци одлазили да бране Србију. Мој прадеда Милашин погинуо је на Церу, деда Милен био је у заробљеништву у Италији, стриц ми је био војно лице, а сви рођаци са мајчине стране били су солунци, па сам се и ја уклопио у ту традицију – истакао је министар одбране Драган Шутановац. ■

АНАЛИЗА СПОСОБНОСТИ ВОЈСКЕ

Анализа оперативних и функционалних способности Војске Србије за период јануар–јун 2008. године одржана је почетком септембра у Дому Гарде на Топчидеру. Скупу су присуствовали министар одбране Драган Шутановац и најодговорније старешине Генералштаба Војске Србије и команди оперативног нивоа. Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош руководио је анализом.

Том приликом размотрена је динамика реализације задатака из протеклог времена, безбедносна ситуација у земљи и окружењу, али и остала питања значајна за одржавање и развијање способности Војске Србије. ■

СУСРЕТ ГЕНЕРАЛА ПОНОША И АДМИРАЛА САМАРЦИЋА

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал потпуковник Здравко Понош примио је 13. септембра вршиоца дужности начелника Генералштаба Војске Црне Горе адмирала Драгана Самарцића.

Генерал Понош и адмирал Самарцић разговарали су о билатералној војној сарадњи Србије и Црне Горе и размотрили могућности за њено унапређење. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН АРТИЉЕРИЈЕ

У јединицама Војске Србије свечано је обележен 14. септембар – Дан артиљерије. Централна свечаност одржана је у нишкој касарни „Мија Станимировић“, где су припадници Мешовите артиљеријске бригаде прославили и дан своје јединице.

Упућујући честитке поводом дана артиљерије и јединице заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Александар Живковић је нагласио да су артиљерци дали велики допринос процесу борбеног оспособљавања и свеукупним резултатима Копнене војске, док је командант Мешовите артиљеријске бригаде пуковник Стојан Милановић подвукао да су остварени резултати плод чврстог јединства, хомогености и високе патриотске свести припадника бригаде.

Свечаности обележавања Дана артиљерије одржане су и у Прокупљу, Краљеву, Врању и Бачкој Тополи. ■

З. М.

ПРЕДСЕДНИК ТАДИЋ ПРИМИО ГЕНЕРАЛА ЧЕНА

Председник Србије Борис Тадић разговарао је у петак, 12. септембра, са начелником Генералштаба Народноослободилачке армије Кине генералом Чен Бингдеом, преневши му да Кина постаје један од најзначајнијих стратешких партнера Србије.

– Србија чврсто и принципијелно подржава „политику једне Кине“ – нагласио је наш председник у разговору са кинеским генералом.

Борис Тадић је рекао да веома цени доследну подршку Кине очувању територијалног интегритета и суверенитета Србије, наводи се у саопштењу Прес-службе председника Републике.

Изразивши задовољство развојем билатералних војних односа, Тадић је истакао да је доказ добре сарадње и то што се све већи број наших војника школује у Кини и изразио наду да ће у области војне медицине две земље и даље успешно сарађивати.

СУСРЕТ МИНИСТРА ШУТАНОВЦА СА ГЕНЕРАЛОМ ЧЕНОМ

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је у суботу са начелником Генералштаба НОА Кине генералом Чен Бингдеом.

Министар Шутановац изразио је том приликом захвалност због принципијелне политике НР Кине о питању Косова и Метохије и нагласио да Србија снажно подржава политику „једне Кине“, саопштено је из кабинета министра.

Током разговора наглашено је обострано задовољство због традиционално пријатељских односа двеју земаља који почивају на принципима међународног права и узајамног поштовања, као и сарадњом у области одбране између Србије и Кине.

Министар Шутановац изразио је захвалност за донације кинеске армије Војсци Србије. Генерал Чен Бингде захвалио се Министарству одбране на помоћи и солидарности са становницима Кине, када су им, након земљотреса који је погодио ту земљу, послати шатори.

Саговорници су се сагласили да су показатељи добре сарадње двеју земаља војнообразовна и војномедицинска сарадња – школовање кинеског официра на Војној академији и усавршавање тројице лекара из Кине на ВМА, те одлазак припадника Војске Србије на усавршавање у Кину крајем године. Такође и посета министра Шутановца Кини у новембру, као и делегације Генералштаба ВС, коју ће предводити начелник ГШ ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић.

Током разговора наглашена је заинтересованост за трећи облик сарадње између две војске – пружање помоћи цивилном становништву приликом природних катастрофа.

НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА
НОА КИНЕ ПОСЕТИО СРБИЈУ

УНАПРЕЂЕ

Ми се залажемо за изградњу
узајамног поверења,
кооперацију и решавање про-
блема мирним путем, а не ра-
том. Кина је мирољубива зе-
мља која ће и даље наставити
да даје допринос миру, рекао
је кинески начелник
Генералштаба генерал Чен.

Начелник Генералштаба Народне ослободилачке армије Народне Републике Кине генерал Чен Бингде боравио је од 11. до 15. септембра, први пут после 25 година, у званичној посети Републици Србији. У петак, 12. септембра, у Дому Гарде на Топчидеру кинеску делегацију примио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош са сарадницима.

Након званичних разговора делегације војски Србије и Кине, потписан је Протокола о донацији, којим је кинеска армија Војсци Србије поклонила информатичку опрему у вредности од 500.000 евра.

У изјави за медије непосредно након разговора, генерал Понош је захвалио за донацију и истакао да је током његове посете Кини, у јуну прошле године, утврђено да српски и кинески народ и војску, и поред географске удаљености, разлика у величини, економској и војној моћи, повезује пријатељство и поштовање принципа међународног права. Потврда за то је ова посета кинеског начелника Генералштаба нашој земљи.

ЊЕ САРАДЊЕ

– Прошле године договорили смо се да већ успостављену војномедицинску и војнообразовну сарадњу проширимо на нове области. Тако већ крајем септембра двојица припадника ВС одлазе на војну вежбу у Кину, а наредног месеца наша војна делегација имаће прилику да сагледа какве су борбене могућности армије Кине. Поред тога, до краја године на различите облике усавршавања упутићемо још три припадника Војске, што је наставак сарадње која од 2004. године постоји у области војног образовања. Војска Србије заинтересована је за конкретизацију војно-војне сарадње у супротстављању природним и технолошким катастрофама, размени искустава у припреми за учешће у мировним операцијама, ангажовању медицинских тимова и војним вежбама – рекао је генерал Понош.

Према његовим речима, Војска Србије је спремна да понуди капацитете Центра за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу, потом Центра за мировне операције и специфичне капацитете Центра за обуку логистике.

– Ту су и образовни капацитети Војне академије, где је на командно-штабном усавршавању један кинески официр, као и ВМА, на којој су се недавно усавршавала тројица кинеских лекара – нагласио је генерал Понош.

Кинески начелник Генералштаба генерал Чен изјавио је да је током разговора са начелником ГШ ВС постигнут заједнички став да је у претходном периоду повећано узајамно поверење, те да је узајамним посетама ојачано пријатељство два народа. Он је додао да се, поред два постојећа облика сарадње, развија и могућност трећег – пружање помоћи цивилном становништву приликом природних катастрофа.

– Народна армија мора да служи свом народу, јер тек тада добија његову пуно подршку, рекао је генерал Чен.

На новинарско питање како гледа на све израженију трку у наоружању, генерал Чен је рекао да је сигуран правац развоја света мултиполаран свет.

– Мир и развој нико не може зауставити. У свету тренутно неколико великих сила активно развија своје војне способности. Сматрамо да то неће допринети светском поверењу. Ми се залажемо за изградњу узајамног поверења, кооперацију и решавање проблема мирним путем, а не ратом. Кина је мирољубива земља која ће и даље наставити да даје допринос миру, закључио је кинески начелник Генералштаба.

Током боравка у Србији генерал Чен је одржао предавање у Школи националне одбране.

Говорећи на тему „Мирни пут развоја Кине и њена одбрамбена политика“, генерал Чен је, између осталог, рекао да је кинески лик, након 30 година

спровођена реформе и отварања те земље према свету, историјски промењен. Економски напредак – раст бруто националног дохотка, изванредни раст стопе увоза и извоза, смањење броја сиромашних, значајни пројекти као што је лансирање космичког брода с посадом која ће ходати у космосу, који очекују у септембру, само су неки од показатеља који то потврђују. Сама кинеска војска нашла се у специфичној фази подизања нивоа информационе технологије, што је компликован задатак који захтева подршку државе, технолошко напредовање и пораст националног дохотка, али и стварање квалитетних кадрова. Развој кинеске војске није усмерен против било које земље, већ ће допринети развоју мира и стабилности у региону и свету.

Кинеска делегација посетила је и 240. самоходни ракетни дивизион ПВО у Новом Саду и Специјалну бригаду у Панчеву, где су гостима добродошлицу пожелели командант Колпене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић и сарадници. Том приликом је командант Специјалне бригаде бригадни генерал Илија Тодоров високим званицима из

Кине говорио о историји бригаде, њеној намени, обуци и саставу.

– Гледајући део ваше обуке, осетио сам дух јединице о којем сте причали. Имате изузетан терен за увежбавање и верујем да се, са таквом обуком, добијају врхунски војници. Након овог што сам видео, сигуран сам да успешно савладавате добијене задатке. У Кини има укупно 11 таквих специјалних јединица, савремено

РАЗМЕНА ИСКУСТАВА

Генерал Чен Бингде посетио је и Војномедицинску академију. Том приликом је истакао пуно спремност за наставак војномедицинске сарадње две земље.

„Имате богату традицију, поштујте је и градите будућност“ – записао је Чен у књигу утисака ВМА, пошто је претходно, у пратњи својих сарадника, разговарао са руководством српске војномедицинске институције.

Начелник ВМА генерал-мајор Миодраг Јевтић нагласио је да стручњаци ВМА са колегама из Кине могу да поделе јединствену искуства у области ратне хирургије, збрињавања повређених и оболелих у условима масовних катастрофа и третмана политрауматизованих пацијената.

опремљених, које такође имају строгу обуку – рекао је генерал Чен и припадницима Специјалне бригаде пожелело пуно успеха у изазовима које пред њих ставља отаџбина.

Генерал Чен је са сарадницима присуствовао и свечаној промоцији потпоручника Војске Србије испред Дома Народне скупштине, а на самом крају посете кинеску делегацију примио је и председник Извршног већа војводине Бојан Пајић. ■

С. ЂОКИЋ

Снимили Ј. МАМУЛА и Ј. МАРЈАНОВ

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ ОХАЈА

ЧЕТРДЕСЕТИ КОРАК

Успех двогодишње сарадње Војске Србије и Националне гарде Охаја у оквиру Програма државног партнерства, десетинама је пута потврђен међусобним посетама, разменом искустава и заједничком обуком.

Протекла недеља учврстила је намере и српске и америчке стране да се билатерална војна сарадња настави, а да се цивилним структурама обе земље понуди проверен пут комуникације на обострану корист.

Анализом заједничких активности у Дому Гарде у Топчидеру, 12. септембра окончана је седмодневна посета делегације Националне гарде Охаја Војсци Србије, што је четрдесета заједничка активност за протекле две године, од када траје Програм државног партнерства две земље. Заједничким радом у три целине (штабна вежба „Тамиш 08“, питања подофицирског кора и сарадња два ваздухопловства), припадници двеју оружаних снага разменили су искуства и допринели повећању интероперабилности у многим сегментима.

МЕРА ПРИЈАТЕЉСКЕ ПОМОЋИ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош био је домаћин команданту Националне гарде Охаја генерал-мајору Грегорију Вејту током његовог тродневног боравка у Србији. Двојица високих официра усагласили су даље правце сарадње и обавестили се о заједничким активностима три радне групе.

– Током протекле две године реализовали смо 40 заједничких активности, а наредне би требало да их буде још толико – рекао је генерал Понош на анализи у Дому Гарде, нагласивши да је успостављање добрих личних односа допринос успостављању бољих професионалних односа припадника двеју оружаних снага. Он је нагласио да ће се будућа сарадња фокусирати на практичне облике, издвојивши при том размену официра и подофицира у улози дублера. Начелник Генералштаба је изразио очекива-

ње да се начини искорак из оквира војне сарадње у цивилно-војну, па и међуцивилну сарадњу.

– Мислим да би ова наша сарадња, будући да тече веома успешно и у добром смеру, могла да доведе до тога да администрација САД размотри методе како помаже пријатељским земљама у свету. Као што знате, наша сарадња са САД и америчка помоћ Војсци Србије није базирана на услугама приватних војних компанија. Ми имамо сарадњу са Националном гардом Охаја и мислим да је то продуктивније и јефтиније него ангажовање приватних војних компанија, а доприноси и грађењу добрих односа између Срба и Американаца – рекао је генерал Понош.

Генерал-мајор Грегори Вејт високо је оценио организацију заједничких активности током протеклих неколико дана. Он је нагласио да је 1.200 припадника Гарде Охаја ангажовано на санацији последица урагана у америчкој држави Луизијана, те да због тога одређен број припадника који је требало да дођу у Београд, овога пута изостао.

Генерал Вејт је нагласио да је посета била веома успешна и изразио задовољство чињеницом да се Програм државног партнерства у потпуности реализује, да прелази и у оквиру међуцивилне сарадње, чему су допринели његови сусрети са представницима локалних власти. Одмах по доласку у Београд, високи гост је најавио долазак трговинске мисије америчке државе Охајо, нагласивши да тамошње министарство за развој има пословне односе са бројним привредницима који би сарађивали са предузећима у партнерској земљи, каква је Србија.

РАД У ТРИ ТИМА

Заједничке активности планиране су тако да одговарају актуелном моменту у нашим оружаним снагама, али и Националној гарди. Задатак заједничке вежбе „Тамиш 08“ био је да оспособи и увежба официре Здружене оперативне команде ГШ ВС и Националне гарде Охаја у практичном штабном раду. Вежба „Тамиш 08“ допринела је оспособљености наше војске за извршење њене треће мисије – помоћи цивилном становништву у случају елементарних непогода, природних и вештачких катастрофа.

Представници Гарде Охаја на вежби су преузели улогу чланова мултинационалног штаба, односно дублера на готово свим позицијама у штабу. Вежба је представила скуп активности дефинисан војним процесом доношења одлуке у одговору на кризу која је, по претпоставци, настала изливањем реке након обилних падавина у граничном подручју две државе.

– Национална Гарда Охаја има изузетно велико искуство у томе, будући да је више пута ангажована на таквим задацима, као што се то

Снимио Ј. МАРЈАНОВ

Министар Шутановац примио генерала Вејта

НАСТАВАК ДОБРЕ САРАДЊЕ

Министар одбране Драган Шутановац примио је 13. септембра делегацију Националне гарде Охаја, коју је предводио командант генерал-мајор Грегори Вејт.

Шутановац и Вејт разговарали су о билатералној војној сарадњи Србије и САД и сагласили се да приоритети у наредном периоду буду школовање и усавршавање српских официра у САД. Поред обуке професионалног војног кадра, сарадња ће бити настављена и у заједничким вежбама за трећу мисију војске – помоћ цивилном становништву и размени искустава у области ваздухопловства.

Обострани закључак јесте да добра војна сарадња треба да буде настављена и у области економских односа.

дешава управо ових дана, када помаже у отклањању последица удара урагана. Сматрали смо да је корисно да се током заједничких активности такви елементи уграде у процес обуке наших припадника, нарочито имајући у виду нови концепт употребе Војске Србије и нова правила која се тичу оперативног планирања. Радом наших штабних официра у мултинационалном окружењу уједно се повећава и интероперабилност наше Војске – рекао је заменик команданта Здружене оперативне команде пуковник Милан Мојсиловић, који је био директор вежбе.

У завршној анализи пуковник Мојсиловић је нагласио да је постигнут апсолутни успех, не само у професионалном и стручном смислу, већ и у афирмацији контаката двеју војски. Он је рекао да му је изузетно задовољство причинила чињеница да је последњег дана вежбе пред собом имао штаб који је усагласио процедуре и могао у реалним околностима да донесе праву одлуку.

– Нисмо никада спасили од поплаве, али знамо како се то ради – рекао је Мојсиловић.

Његову оцену успеха вежбе „Тамиш 08“ потврдио је и кодиректор, пуковник Џери Рис. Процедуре су, према његовом мишљењу, добро усаглашене, а рад у оваквим условима за припадника Националне гарде био је вредно искуство.

– Штета која се недавно десила у Јужном Охају веома подсећа на оно што се код вас догодило на реци Тамиш. Неке наше снаге су и тренутно ангажоване да би цивилним властима олакшале отклањање последица урагана. Увек се користи исти принцип у помагању цивил-

ним властима и исти процес доношења штабних одлука о томе. Одлично смо, током припреме вежбе, сарађивали са српским колегама. Нисмо осетили да постоји проблем у споразумевању, јер они веома добро говоре енглески језик, а коришћењем модерних средстава комуникације превазилази се проблем великих удаљености, тако да смо могли да се и више пута недељно договарамо о детаљима предстојеће вежбе – изјавио је пуковник Рис.

Седмодневне активности представника Ваздухопловства и противвоздухопловне одбране Војске Србије и Ваздухопловства НГ Охаја обухватиле су низ посета јединицама и штабовима тог вида наше војске.

Пуковник Душко Жарковић, начелник Одељења за оперативне послове у команди ВиПВО, који је био домаћин америчким колегама, истакао је да је посета била вишеструко и обострано корисна. Сусрет српских и америчких ваздухопловаца искоришћен је да се размене искуства о организацијско-формацијској структури јединица авијације. Било је речи о процесу обуке, планирања и организовања ваздухопловних операција, те о процесу одржавања борбене технике.

– Зодовољство нам је што смо угостили једну еминентну делегацију, од које смо имали шта да чујемо, нарочито у области одржавања ваздухопловно-техничких средстава и летачке обуке. Посета делегације из Охаја значајна је управо због размене искустава и приближавања њихових и наших процедура у та два сегмента – нагласио је пуковник Жарковић, додавши да је гостима из САД омогућено да се приликом посета јединицама ВиПВО сусретну са људима који су непосредни извршиоци задатака и да са њима размене искуства.

Пуковник Стив Мек Махон, начелник групе за операције 121. винга за попуњу горивом у ваздуху, посету Војсци Србије оценио је веома позитивно. Он је нагласио да је гостољубив и пријатељски однос српских колега на њега оставио веома снажан утисак.

– Импресиониран сам нивоом знања и обучености припадника Ваздухопловства Војске Србије које нам је представљено током посете. То су веома способни и стручни људи. Они су нам постављали занимљива питања која су нас често наводила на размисање – рекао је Мек Махон, изражавајући очекивања да ће сарадња два ваздухопловства бити још интензивнија. Он је нагласио да се у свакодневним контактима са колегама из Војске Србије наставља процес размене знања и искустава, што доводи до јачања узајамног поверења и поштовања.

Током посете Србији делегација америчких ваздухопловаца посетила је 98. и 204. авијацијску базу у Лађевцима и Батајници, те 250. ракетну бригаду ПВО. Посебну пажњу гостију из Охаја изазвала је посета дежурној ловачкој јединици нашег ваздухопловства, јединицама за ремонт и одржавање авиона и ракетној бригади ПВО. У свакој од јединица гостима су приказани организацијско-формацијска структура, средства и опрема којима располаже и одговарајући летачки програм.

Снимио Н. ПАНЧИЋ

Петочлани тим Гарде Охаја, који је предводио главни подофицир Крис Манси, био је гост Управе за обуку и доктрину Генералштаба Војске Србије и Команде за обуку. Једно од веома важних питања за професионалне припадника наше војске – формирање подофицирског кора, било је тема разговора током боравка америчке делегације у Србији.

Гости из Охаја посетили су центре за обуку у Пожаревцу и Панчеву, где су имали прилике да сагледају садржај курсева за обуку првих подофицира и рад подофицира који су специјализовани за инструкторе обуке. Организована је и панел дискусија о улози подофицирског кора у Гарди Охаја, где је представљен концепт развоја подофицирског кора у Војсци Србије са наше стране, док су гости из Америке предочили своја искуства на том пољу.

– Један део сарадње Националне гарде Охаја и Војске Србије односи се на област развоја подофицирског кора. Током посете Националне гарде, уверили смо се да има веома добар подофицирски кор. Разговори које данас водимо омогућиће нам да сазнамо њихова искуства у томе, будући да је подофицирски кор новина за нашу војску. Прошле године смо изградили концепт његовог развоја, након чега је то питање ушло и у нове законе о Војсци и одбрани. Одређени су критеријуми за избор главних и првих подофицира, одређена су формацијска места у Војсци на која ће бити постављени, дефинисане су њихове улоге и нове дужности и почело се са оспособљавањем тог кадра. – рекао је генерал-мајор Петар Ђорнаков, разматрајући то питање.

Помоћник команданта НГ Охаја за подофицире, главни подофицир Крис Манси, рекао је да се пред Војском Србије налази могућност да развије свој подофицирски кор од почетка.

– Ми већ 250 година имамо подофицирски кор у Копненој војсци и 60 година у ваздухопловним снагама. Много пута смо пожелели да почнемо испочетка. Ви имате шансу да изградите такав кор који ће бити најбољи за вашу војску – рекао је Манси.

Већ у првом обраћању јавности, генерали Понош и Вејт сложили су се да је сарадња Војске Србије и Националне гарде Охаја веома добра, иако су политички односи Србије и САД комплексни. Та сарадња, по свему судећи, доноси корист обема странама, јер су искуства која и јесу главна валута размене – обострано драгоцене. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

МИНИСТАР ОДБРАНЕ
НА БАТАЈНИЧКОМ
АЕРОДРОМУ

БЕЗБЕДНИЈЕ НЕБО

Веома сам поносан на оно што смо урадили у протеклих годину дана. Добили смо добре авионе за заштиту нашег ваздушног простора, рекао је министар одбране Драган Шутановац на писти батајничком аеродрома, после полчасовног лета авионом *миг 29*, у коме је био копилот бригадном генералу Небојши Ђукановићу, заменику команданта ВиПВО.

Шутановац је први министар одбране који је летео у МиГу 29, а разлози за то су, по његовим речима, несвакидашњи лични доживљај летења у борбеном авиону, али и потврда да је ремонт *мигова 29* исправна одлука и добро обављен посао. „Веома сам поносан на оно што смо урадили у протеклих годину дана. Добили смо добре авионе за заштиту нашег ваздушног простора, а ја се надам да ћемо у скорој будућности наћи средства да обезбедимо нове, вишенаменске летелице које ће задовољавати критеријуме обезбеђења нашег неба“, рекао је Шутановац.

Министровом лету претходила је уобичајена провера здравствене способности, облачење комплетне пилотске униформе, излазак на писту и поздрављање са екипом техничара који су припремили авион за лет. То је први ремонтовани *миг 29*, кога је публика већ имала прилике да види на више манифестација током ове године. Једини је двосед, остала четири *мига 29* у нашем ваздухопловству су једноседи.

„Летели смо изнад Војводине, према Панчеву, Бечеју, Ошацима, Новом Саду, Зрењанину... Радиле смо фигуре, леви и десни „нож“, три четири „ваљка“, „заокрет“, „лећни лет“... Мени је најимпресивнији „ваљак“. Ишли смо на један нижи лет, до 4.000 метара висине, а максимална брзина којом смо летели била је 1.100 километара на сат... Ово је дан који ћу памтити“, описао је министар свој доживљај првог лета борбеним авионом.

„Морам признати да је у кабини доста скучено, јер ипак, није пројектована за пилоте од два метра. Најнепријатније је што је приликом полетања и слетања у кабини претопло – и до 50 стелени.

Овакви летови су велика оптерећења за организам, и сада ми је сасвим јасно колико је позив пилота тежак и зашто имају бенефициран радни стаж“, рекао је министар Шутановац и додао „могу само да замислим колико је тешко пратити услове и реаговати у реалним борбеним ситуацијама, када страхујете за свој живот и треба да возите летелицу“.

„У свету је тренд да се комерцијализују овакви летови. Идеја је да и ми учинимо исто, јер ће тако они који желе, моћи да лете авионом уз одређену надокнаду, а од тог новца би се обезбедило више сати летења за наше пилоте“, рекао је Шутановац.

Генерал Ђукановић каже да је са министром у кабини имао непрекидну комуникацију, ради размене утисака, карактеристика лета, руковања командама, до разгледања терена изнад кога су летели споријим брзинама од 200 до 400 километара на сат.

Министровом лету на батајничком аеродрому присуствовао је и пуковник Срето Малиновић, помоћник команданта ВиПВО за операције, који је рекао да ће за контролу нашег ваздушног простора добро доћи и пети ремонтовани *миг 29*, који треба да стигне до краја године.

Генерал Ђукановић и пуковник Малиновић су у разговору са министром одбране истакли да, уз *мигове 29* и остале авионе и хеликоптере, који су ремонтовани или се на њима ради, имамо значајно повећање борбене моћи, а пилоти ће до краја године имати просечан налет око 30 сати, што је велико побољшање у поређењу са ранијим периодом. ■

Р. МУТАВЦИЋ

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР СПАСОЈЕВИЋ
СА СТРАНИМ ВОЈНИМ ИЗАСЛАНИЦИМАЗАШТИТА
ДРЖАВНИХ
ИНТЕРЕСА

Државни секретар Министарства одбране Душан Спасојевић одржао је 10. септембра брифинг за стране војне изасланике акредитоване у нашој земљи. О основним циљевима рада и активностима Министарства одбране у наредном периоду говорио је двадесетдветорици изасланика, међу којима су неки акредитовани на нереидентификационој основи.

Посебно је нагласио питање Косова и Метохије и том приликом истакао да је јасно што после шест месеци од једностраног проглашења независности Косова тај чин није произвео последице које су очекивали они који иза њега стоје.

– Србија ће наставити принципијелну борбу политичким, дипломатским и правним средствима, руководећи се принципима ме-

ђународног права. На заседању Генералне скупштине Уједињених нација затражићемо усвајање резолуције којом ће се захтевати мишљење Међународног суда правде о легалности једностраног проглашења независности – рекао је Спасојевић и изразио уверење да ће чланице Уједињених нација подржати такав захтев Србије, те јасно исказати своју приврженост поштовању међународног права и очувању међународног мира и стабилности.

Током брифинга било је речи и о промени међународне цивилне мисије на Косову и Метохији. Државни секретар Спасојевић изразио је незадовољство због одлуке генералног секретара да се без одговарајуће

резолуције Савета безбедности с тим процесом започне. Као посебно забрињавајућу појаву издвојио је обучавање нелегалних, такзованих косовских безбедносних снага уз помоћ снага НАТОа, према предлогу Мартија Ахтисарија, што је у директној супротности са Резолуцијом 1244. Формирање нове косовске армије била би директна претња регионалној стабилности, нагласио је државни секретар.

Душан Спасојевић информисао је стране војне изасланике и о приоритетима нове Владе Републике Србије, односно Министарства одбране. Истакао је да је неопходно што пре усвојити основне стратешке документе, изградити нову организациону структуру Министарства одбране и наставити модернизацију Војске Србије. У важне задатке спадају и завршетак војне базе Цепотина на југу Србије, даље побољшавање материјалног положаја припадника Војске, школовање и усавршавање наших старешина на престижним међународним војним школама, те проширивање регионалне сарадње.

– До краја године један од приоритетних послова јесте потписивање Споразума о безбедности информација са Северноатлантском алијансом, после чега следи пун ангажман Србије у оквиру програма Партнерство за мир и отварање наше мисије у Бриселу. Сарадња са Руском Федерацијом и НР Кином у области одбране већ неколико година бележи узлазни ток, што ће и остати један од приоритета наших међународних војних односа. Програм који Војска Србије има са Националном гардом Охаја убрза се у најбоље од 56 сличних програма које САД има широм света. У међународним оквирима тренутно сарађујемо са 44 земље, а очекује се и потписивање споразума са Шпанијом и Португалом – рекао је државни секретар Душан Спасојевић. ■

ВЕСТИ

ОКРУГЛИ СТО
О ХУМАНИТАРНОМ
ПРАВУ

Државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић учествовао је на 31. округлом столу Међународног института за хуманитарно право, који је од 4. до 6. септембра одржан у Сан Рему.

Округли сто био је значајан форум за неформална разматрања и дебате међу политичким лидерима, високим представницима међународних организација, војним и правним експертима о питањима промена и нових изазова у области права у оружаним сукобима.

Током боравка у Сан Рему секретар Јовичић састао се са председником Међународног института за хуманитарно право амбасадором Маурицијем Мореном. Саговорници су разменили ставове о хуманитарном праву и људским правима у мировним

операцијама. Такође су разговарали о проналажењу механизма и решења која ће допринети ангажовању и детаљној припреми припадника Министарства одбране и Војске Србије за учешће у мировним мисијама Уједињених нација. ■

ДЕЛЕГАЦИЈА АБХО
АУСТРИЈЕ У КРУШЕВЦУ

Делегације рода АБХО Војске Аустрије поселила је недавно Центар за усавршавање кадра АБХО у Крушевцу. Гости из Аустрије били су пуковник Јохан Аингер и капетан Михаел Ајхубел.

Током посете размењена су искуства из области атомско-биолошко-хемијске одбране и договорени даљи облици сарадње две војске у заједничком обучавању кадра.

Припадници Центра за усавршавање кадрова АБХО приказали су гостима из Аустрије тактичко-технички збор, вежбовне активности на вежбалишту „Равњак“. Обишли су, такође, културно-историјске знаменитости Крушевца.

Представници рода АБХО војске Аустрије обишли су и Центар за контролу тровања на Војномедицинској академији у Београду. ■

3. М.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ПОТПОРУЧНИК

Али онда су говорили за незаборавну књигу „Оловка пише срцем.“, и нико није веровао да ће се све тако брзо променити. На питање шта је то војник, девојчица која се кретала у бајци између четврте и пете године, одговорила је: „Војник је живо биће које је у војсци!“ А њен вршњак, који би морао нешто боље да познаје војна питања, рекао је: „Има један који се стално враћа однекуд, а онда га поново позивају у војнике!“ Сва је прилика да је овде реч о малерозном војном обвезнику без кога се нису могле замислити вежбе и мобилизације.

Тимови стручњака „разних профила“ могли су да мозгају месецима, али наведене дефиниције биле би им заувек недостижне. Невина перфекција дечјих лудности не састоји се само у искренности, него и у бесконачном духу опстанка и ведрине.

Да се данас пише иста књига, наши најмлађи мудраци сигурно би се бавили и цивилним регрутима. А у то време се знало: *радо иде Србин* (и остали припадници братских народа и народности) у војнике.

Пре тридесет година, рецимо, нико није могао да служи војску у свом срезу. То се звало „дисперзија кадрова“. Ако си рођен у Пироту, послаће те у Сежану или Дебар. Момак из Бајмока стигао би до Ђевђелије или Струмице, а онај са Корчуле у Сомбор. Панчевци су били радо виђени на Вису, Крушевљани на Ластову, а Београђани у Велесу.

Тако се развијала љубав према домовини или отаџбини, како за кога. Како за војнике, тако и за официре. Било је изузетак, наравно. Али, привилегована места су лако правдана „потребима службе!“ Држава је била довољно велика за све такве потребе.

Посебно место у распореду официра имали су потпоручници. Они су били особена жива бића у братској армији, кадар који је најлакше подносио премештаје.

То су исти они људи који на дан промоције високо бацају своје шапке у београдски ваздух, а онда ухвате било чију. И после тога одлазе у прво место службовања.

У моје време се нису бацале шапке. Таман посла! Тај комад униформе био је важан за сваку потпоручничку главу. Домаћа шапка је настала од руске, и то битним смањивањем њених димензија. Погледајте руске примерке таквих одевних предмета! Подсећају на омањи хелидром. У ЈНА их је неки модни креатор смањивао до размера да се могу обухватити, или ставити под мишку.

Али шапка се могла „фазонирати“, и то су радили углавном потпоручници. Ако видите „живо биће које је у војсци“, а на својој глави носи предметну одећу чији су ободи потпуно криви, или у себи немају еластичну жицу која одржава подношљиву форму шапке – нема сумње да је то смислио потпоручник.

Најбоље су пролазиле јединице „ранга пука – бригаде“, које су одједном добијале по шест-седам потпоручника. Ту се налазило друштво из исте класе, али разних родова. У Струмицу је 1969. стигла група од осам таквих експерата: три пешадиња,

двојица артиљераца, везиста, „абехајац“ и интендант. Ниш је у септембру 1970. добио 23 тек произведена официра, и они су се раштркали по гарнизону, од Комрена до Бубња.

Дабоме да су градске девојке са одређеним милитарним интересовањем одмах знале за сву ту свежу крв: ко је одакле, ко је ожењен (било је и таквих), ко још нема девојку (било је и таквих), ко је каква по нарави.

Као да су прочитале службене оцене и друге сличне карактеристике из досијеа! У вези са потпоручницима ништа се не може сакрити. Пуни су елана на обуци, углавном би хтели да све постигну одмах. Војници знају да су дошли официри са посебном професионалном оштрином, и да у томе понекад претерују.

Потпоручници углавном немају стан. Тако је било и онда, а и сада. У оно време носили су тешке, ружне, гломазне и незгодне кофере. У њима је било све оно што никоме осим њима није требало. Газдарице које издају станове „искључиво војним лицима“ не чине то због љубави, него због практичних разлога. С обзиром на потребе службе и обуке, станар бар шест месеци није у вароши, него се ломата негде на терену.

Било је романтичних случајева да се потпоручник зателеба у газдаричину ћерку, па да све оконча на два могућа начина: свадбом и весељем за читав гарнизон, или покушајем младог официра да избегне матичара витешким „бекством“ из гарнизона, то јест прекомандом по захтеву.

То су, наравно, драматични или весели изузеци, сви они догађаји који су одувек чинили гарнизонски живот богатијим.

Држава се постепено смањивала и нестала је у новим балканским поделлама. Некадашњи потпоручници, они који су својим каријерама стварали и све што је нестало, одавно су у пензији. Чуде се како је све то брзо прошло.

Као да су јуче увежбавали корак за завршни дефиле на Бањици, како се на свечаности не би обрुकали пред родитељима. „Остаје ми жал за потпоручничким данима!“ – каже пензионисани пуковник, тренутно у ноћном обезбеђењу једне фирме. Његов газда има 31 годину, „Добар дечко, не могу да грешим душу. Али кад сам био командир вода у Випави, то су били дани...!“

У прошлу суботу, летеле су потпоручничке шапке испред српске скупштине. Да ли је свако ухватио своју? Свеједно, ако није – размениће. За месец дана официри ће отићи на своје прве дужности.

Можда их чека све оно што су искусили сви потпоручници пре њих, жива бића у српској војсци. И писац ових редова се, док је био у служби, осећао најмоћније са тим првим чином. Најважнији мој потпис, то је овај: *потпоручник Љ. С.*

Али сада је доцкан. Живо биће које ово пише давно је у резерви. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

У прошлу суботу летеле су потпоручничке шапке испред српске скупштине. Да ли је свако ухватио своју? Свеједно, ако није – размениће. У моје време се нису бацале шапке. Таман посла! Тај комад униформе био је важан за сваку потпоручничку главу.

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ **ДАНКО ЈОВАНОВИЋ**,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ОДБРАМБЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Снимко Димитрије ГОЛ

ЗАМАЈАЦ РАЗВОЈА ДРУШТВА

Наша је обавеза реализација свега што је у непосредној вези са средствима наоружања и војне опреме, од њиховог пројектовања и настајања, потом експлоатације и одржавања, до расхода. Зато није претерано када се каже да је Управа за одбрамбене технологије у извесном смислу кључна у систему одбране. Али она је таква само онолико колико то желе они који одлучују о модернизацији и опремању Војске. Од њихових захтева и пројекција зависи и значај Управе.

Иако је непосредни повод за разговор са бригадним генералом Данком Јовановићем, начелником Управе за одбрамбене технологије у Министарству одбране, обележаване Дана техничке службе, који пада 15. септембра, разлога за разговор је много више. Посебно ако имамо у виду све бројније захтеве војне јавности да се, после готово три деценије застоја, у Србији што пре покрену и интензивирају развој и производња савремених средстава наоружања и војне опреме.

У свакој земљи и војсци одбрамбене технологије представљају кључни, или један од одлучујућих замајаца друштвеног развоја. Улагања у тај, веома профитабилни, сектор доносе вишеструку корист и, по дефиницији, отварају врата економском и сваком другом просперитету земље. Управа за одбрамбене технологије Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране и због тога је међу најзначајнијим у Војсци Србије, а фотеља њеног начелника једна је од највределијих у систему одбране. За доказивање те тврдње, на почетку разговора с бригадним генералом Данком Јовановићем, довољно је поменути само надлежности Управе коју води. Од некадашња два сектора Министарства одбране, Позадине и Сектора за војнопривредну делатност, са припадајућим службама, одељењима и одсецима, настала је Управа у којој се, поред осталог, планирају, организују и реализују истраживање, развој, модернизација, производња, контрола квалитета, стандардизација, снабдевање и одржавање средстава наоружања и војне опреме.

Из свега тога види се због чега је, после више од две деценије вишеструке стагнације у опремању Војске, пред Управом за одбрамбене технологије велики, одговоран и значајан посао. Тек окончана реорганизација и прилагођавање на нове тржишне услове омогућиће ефикаснију реализацију амбициозних научноистраживачких пројеката, убрзану модернизацију наше војске и њено снабдевање модернијим, савременијим и квалитетнијим наоружањем и војном опремом. Зато је наше прво питање генералу Јовановићу везано управо за спроведену реорганизацију Управе и евентуалне тешкоће проузроковане сажањем надлежности на једном месту:

– Техничка служба, чији Дан први пут ове године обележавамо 15. септембра, представља део сложеног система, веома значајног за борбену готовост,

а тиме и за систем одбране у целини. Зато није случајно што је и та област сада у саставу Управе за одбрамбене технологије. С много разлога, од некодашња два сектора, оног за војнопривредну делатност, са управом за истраживање и развој, одељењем за стандардизацију, војном контролом квалитета и још неким сегментима, с једне стране, односно Сектора за позадину, са техничким управама видова и Војнотехничким институтом, формирана је јединствена Управа за одбрамбене технологије. Тако су обједињене и све њихове надлежности. Док се Сектор за позадину, кад је о техничкој служби реч, бавио техничким снабдевањем и одржавањем, Сектор за војнопривредну делатност бавио се истраживањем, развојем, модернизацијом, производњом, контролом квалитета и стандардизацијом. Сад је све то надлежност једне Управе у Сектору за материјалне ресурсе Министарства одбране, што показује да остварујемо вишеструку функцију. Наша је обавеза реализација свега што је у непосредној вези са средствима наоружања и војне опреме, од њиховог пројектовања и настајања, потом експлоатације и одржавања, до расхода. Зато није претерано када се каже да је Управа за одбрамбене технологије у извесном смислу кључна у систему одбране. Али она је таква само онолико колико то желе они који одлучују о модернизацији и опремању Војске. Од њихових захтева и пројекција зависи и значај Управе. Ми не можемо да развијемо и произведемо неко средство, ако се то од нас не тражи и ако се за то не обезбеде услови. Не можемо, на пример, да ремонтујемо неко средство, ако неко не жели да га ремонтује. У том погледу надлежности су јасно разграничене и ту нема неспоразума, мада има неких недоумица и недоречености.

С друге стране, у неким сегментима постоји делимична неусклађеност функција и надлежности, што отежава информационе и комуникационе токове и њих треба неизоставно уредити. У свим областима, па и кад је реч о функцији одржавања, која је сада подељена на Управу за одбрамбене технологије Министарства одбране и Генералштаб. Верујем да ће се и то с временом усклађивати. Потребно је донети правило о одржавању, али је, пре тога, неопходно донети нека друга правила из логистике, што ће омогућити брже отклањање евентуалних неспоразума, бар кад је о ремонту реч.

□ *Једна од важнијих надлежности Управе за одбрамбене технологије свакако су истраживање и развој наоружања и војне опреме. Сарадња са ВТИ је у тој области годинама била приоритет. Да ли је и сада тако, с обзиром на то да је наш угледни Институт после реорганизације остао без великог броја искусних стручњака?*

– Ове године обележава се 60 година ВТИ, који је у времену за нама, такође реорганизован и реформисан, попут свих других установа Војске, као уосталом и сама Војска. У садашњем Војнотехничком институту обједињени су некада самостални Ваздухопловно-технички, Морнаричко-технички и ранији Војнотехнички институт, што је довело до промена и омогућило лакше прилагођавање времену и новим околностима. Смањен је број запослених, ограничене су неке развојне могућности, али су очувани истраживачки капацитети, лабораторије, ресурси. Очуван је, на крају, деценијама стицан и међународно признат углед, као резултат око 1.300 до сада признатих пројеката. То је огroman научни допринос Војнотехничког института, који је био расадник кадра и научног и стручног. Неки водећи људи Института данас су на водећим местима у многим научним установама и институцијама. Ректор БУ је са ВТИ, катедра војног машинства на Машинском факултету пуна је наших људи, много је научника и професора на факултету Београдског, Нишког и Новосадског универзитета са ВТИ. Ми желимо да се та флукуација кадра настави и даље. То није ништа лоше. Здрава конкуренција доноси многоструке користи. Код је данашњи ВТИ у питању, у току су одређена истраживања, поклана се пањна развоју, модернизацији, адаптацији, па и производњи нових сред-

става наоружања и војне опреме. Војнотехнички институт свакако видимо као спону науке, базе науке, истраживачке и развојне области, али и корисничке функције. То значи да ВТИ има своју улогу у животу једног средства од његовог настајања до расхода, односно продаје. Свакако да је ВТИ за нас и даље веома значајан, да размишљамо о стратешком, дугорочном развоју неких пројеката и средстава које ВТИ може да реализује. Кренуће серијска производња пушке М 21, средства развијеног у ВТИ. То је нови технолошки ниво, који сведочи о способностима ВТИ. Са њом добијамо најсавременији део модерне гаме наоружања војника за 21. век.

□ *Војна индустрија је својевремено била велики извозник наоружања и војне опреме. Да ли смо сада принуђени да увозимо много више него што је објективно потребно?*

– Наша је оријентација на домаћу привреду. Настојимо да што више средстава, које могу да ремонтују и произведу домаћи произвођачи, реализујемо овде. Ми желимо да финансирамо нашу привреду. Тако раде све земље света, па ни ми не треба да будемо изузетак. Међутим, неке технологије смо изгубили у међувремену, неке нисмо никада развили, па смо принуђени да нека средства увозимо. Све земље за своју војску траже и купују најбоље. Ми смо дужни да за Војску Србије набавимо најбоље, нешто што осигурава њену конкурентност.

Трудимо се да оно што купујемо купимо с дијагностичком опремом, свом потребном литетратуром и документацијом, с правом на аутономију у одржавању, надоградњи, модернизацији... Посебно кад је о електроници реч.

Нама је много већи проблем вишак застарелих средстава НОВ од производње и набавке нових. Можда парадоксално звучи, али само на први поглед. После свих турбуленција којима смо били сведоци на крају прошлог века, код нас је остало много застарелог наоружања и средстава. Ми предузимамо све могуће да спречимо нежељених последице, попут оне у Параћину. То је сегмент који желим да нагласим. Средствима су истекли сви рокови, тако да имамо много више захтева и потреба да нека средства уништите, него да набавимо нова. То нам смањује могућности за набавку нових средстава из наших фабрика. Очекујем да ћемо за коју годину у потпуности стабилизovati стање у тој области. Уништићемо сувишна и стара средства и кренути у производњу нових, савременијих, модернијих, квалитетнијих. Она средства која је време прегазило, свакако ћемо уништити. Она која су превазиђена, али која могу да се надограде и модернизују, свакако ће доћи на ред за осавремењивање. Тако нешто раде и многи развијенији државе, па зашто не бисмо и ми?

□ *Један од разлога због којих се у управу којај сте на челу упире погледи многих наших фабрика, не само оних из наменске, односно одбрамбене индустрије, јесу предстојећи напори на опремању Војске модерним средствима наоружања и војне опреме. Да ли заиста предстоје већи послови и да ли има довољно новца за све пројекте?*

– Посла ће, свакако, бити за све оне који су заинтересовани за сарадњу и који задовољавају високе стандарде усвојене у производњи наоружања и војне опреме. У таквим пословима учествују сви, од ВТИ, преко ремонтних завода, до фабрика одбрамбене индустрије. Ту постоји извесна синергија која у неком будућем времену треба да јача, у зависности од потреба система одбране, финансијских и економских могућности државе и војске. Искористиће се сви капацитети који постоје у Војсци и друштву. Стручни, научни и други потенцијали многих института и установа, и државних, и приватних. При томе је важно знати да не гледамо структуру власништва него интересе и могућности фирме, односно приступ према систему одбране. Не избегавамо сарадњу са цивилним тржиштем. Годинама је технологија коју смо развијали преливана на цивилно тржиште. То сви раде. Познато

је да све државе развијају најпре војну технологију, која затим иницира развој различитих сегмената цивилне индустрије. О томе је написано много књига. Није тајна да свака држава улагањима и технолошким развојем наменске индустрије улаже и развија целокупно друштво. И код нас је раније држава много више улагала у развој наменске индустрије. Сада су околности нешто другачије, али суштина остаје иста. Сада смо у прилици да имплементирамо *Закон о одбрани*, у коме је предвиђено формирање Фонда за одбрамбену индустрију. У прилици смо да анализом тржишта и потреба развијамо савременије, комплексније и ефикасније облике сарадње. Многе фабрике би се вратиле у систем одбрамбене индустрије. Неке од њих су се својевремено одвојиле, виделе су своју шансу у самосталном настану на тржишту, али се жеље нису испуниле. Немају могућности за инвестирање, стао је развој, оскуднија су истраживања... Како било да било, шест фабрика одбрамбене индустрије опстало је. Данас роде све боље и боље. Велики је подстрек уговор са Ираком, за дивно чудо, он је пример како комплетна државна структура може да подржи један важан извозни посао. Поддржали су нас сви, од председника Србије, премијера, преко министра одбране и начелника ГШ, до свих оних који су одлучивали на нижим нивоима.

□ *Посао са Ираком спада у један од највећих извозних подухвата у последње време. Да ли ће таквих великих послова бити још?*

– Верујемо да ће таквих, већих уговора, бити већ у скорије време. Познато је да су такви послови једино исплативи, све друго је тек пословање на граници рентабилитета, да би се покрили основни трошкови и плате. Ми смо свесни да без тако великих извозних послова и уговора нема развоја, нема нових технологија, већег запошљавања... Знатан профит остварује се једино серијском производњом, а она је могућа тек као резултат великих уговора. Зато настојимо да ускоро уговоримо још неке велике послове, и верујемо да ће се то и остварити. При томе, важно је нагласити да страног капитала у фабрикама наменске индустрије неће бити. На тај начин многе земље чувају свој систем одбране, тако ћемо чинити и ми. Наравно, то не значи да странци не могу да финансирају реализацију неких пројеката, да неки пројекти не могу да буду заједнички. Напротив.

□ *Наде су реалне?*

– Надамо се великим уговорима и знатном профиту, јер су наши производи квалитетни. Квалитет се, наравно, не остварује случајно; квалитетна производња се остварује уз помоћ државе, кроз Управу за одбрамбене технологије, односно њену контролу квалитета. Сви они које занима да ли су у производњи неког средства задовољени високи принципи наше контроле квалитета, кад добију потврду, више не инсистирају на додатним контролама. Наша контрола квалитета је призната у свету, веома цењена. Имамо сертификат са редним бројем 001. Та акредитација нам омогућава да обављамо ригорозну контролу квалитета, да пратимо стандарде ИСО система, да сертификамо друге по том систему. Поред тога, имамо развијену и метролошку делатност. Имамо масу метролошких лабораторија у којима контролишемо квалитет важећих мерила. Без квалитетних,

еталонираних мерила не може се ни произвести квалитетан производ. Постоји више од 8.000 стандарда и техничких препорука, који су код нас усвојени, ти стандарди нису само наша ствар, они су важни и за произвођача, и за државу, и за све оне који учествују у ланцу производње НВО.

□ *У вашој надлежности је издавање дозвола за производњу НВО. Кад је о томе реч, да ли су фабрике у систему одбрамбене индустрије привилеговане?*

– Настојимо да дозволе за производњу наоружања и војне опреме издамо свима који задовољавају прописане услове. Нас не занима власничка структура фирме. Посао дајемо и државним, и приватним, и мешовитим фирмама. Ми желимо да што више произвођача учествује у конкуренцији, у производњи за исту цену. То свакако доприноси већем квалитету обављеног посла. Мислим да су та наша настојања већ препозната у друштву.

□ *Међународна сарадња Војске Србије огледа се и у војнотехничкој сарадњи, чији је носилац Управа за одбрамбене технологије. Да ли сте задовољни облицима и нивоом сарадње у тој области?*

– Војнотехничка сарадња нам је веома развијена. Наш је принцип да сарађујемо са свим оним земљама и армијама које то желе. Пример су заједнички пројекти и добри односи са Алжиром, Енглеском, Турском, Словачком, Румунијом... Реализовани су и посредовањем Министарства одбране Србије, односно Управе за одбрамбене технологије са сличним институцијама у свету, али и кроз сарадњу наших фабрика са фабрикама у тим земљама. Не постоји континент на који *Први партизан* не извози своје производе, готово да нема земље ни војске која нема његову ловачку или другу муницију. Потрудићемо се да у наредном периоду добијемо што више сертификата

Натоса, који нам омогућавају продају и у земљама те алијансе. Ми то и сада радимо, с појединим државама, средствима и производима. У земље Алијансе већ извозимо неке наше производе. Наравно, онолико колико то задовољава интересе фабрика, пре свих *Првог партизана*, *Слободе*, *Лучана*.

Са Бугарима имамо добру сарадњу у области метрологије, која се наставља на обострано задовољство. На последипломским студијама шкољујемо двадесетак студената из Алжира. Имамо курсеве за припаднике ирачке и либијске армије... Интензивна је сарадња са многим земљама. Наравно, кад је реч о Русији, познато је да смо ремонтвали ваздухоплове. У току су модернизација и набавка борбених оклопних возила точкаша. Тражи се стратешки партнер за модернизацију Г-4...

□ *За крај остављамо питање о Фонду за одбрамбену индустрију, чије оснивање је предвиђено Законом о одбрани. Како ће се у његовом оснивању већ је оставило неке негативне последице. Да ли ће бити боље у следећој години?*

– Очекујемо да се тај Фонд оснује почетком следеће године. Требало би да се на тај начин обезбеде неопходно средства за реализацију неких амбициознијих пројеката. Али, оно што је већ сада познато, свакако јесте да расположење државе постоји, оно је децидирано дато и у *Закону о одбрани*. С друге стране, о томе сведочи и веома богата сарадња са Националним инвестиционим планом и Фондом за капиталне инвестиције Војводине, од којих смо ове године добили и искористили значајнија средства. То показује да у држави има разумевања за потребе и пројекте Министарства одбране и Војске Србије, што свакако охрабрује. ■

Душан ГЛИШИЋ

Снимио Н. ПАНЧИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ

Дан Војне полиције Војске Србије – 14. септембар свечано је обележен 12. септембра у Клубу Војске на Топчидеру. Скупу су, поред старешина Управе војне полиције и састава војне полиције наше војске, присуствовали државни секретари Министарства одбране, помоћници министра одбране, начелници организацијских целина Министарства и управа Генералштаба, те представници оперативних састава Војске, Министарства унутрашњих послова и Безбедносне информативне агенције Републике Србије.

Војну полицију Војске Србије, која наставља традицију јединица формираних 14. септембра 1955, данас чини пет батаљона, организованих према задацима које обављају – општа полиција, криминалистичка, саобраћајна и противтерористичка полиција. Састави су размештени у Београду и Нишу, а задатке извршавају на читавој територији Србије.

У оквиру обележавања празника организован је тактичко-технички збор наоружања и опреме јединица војне полиције Војске Србије. Изложена су општа средства заштите и криминалистичке технике, наоружање, возила за спровођење и саобраћајна возила, односно специјална опрема противтерористичких јединица.

Поздрављајући присутне госте, бригадни генерал Ђуро Ђелић, начелник Управе војне полиције, честитао је припадницима празник и нагласио да су у протеклом периоду квалитетно извршавали све мисије и задатке које је пред њих постављало државно и војно руководство. Изразио је уверење да ће и у наредном времену имати успеха у раду.

Припадници 3. батаљона војне полиције обележили су празник у нишкој касарни Књаз Михајло. Свечаности су присуствовали заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Александар Живковић, представници Полицијске управе града Ниша, Одред жандармерије и Српске православне цркве. Том приликом изведен је тактичко-технички збор и приказ дела обуке јединица војне полиције. ■

В. П.

СУСРЕТ ГРАЂАНА И ВОЈСКЕ У ВРАЊУ

Четврта бригада Копнене војске организовала је, 10. септембра, у касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша Великог“ у Врању сусрет грађана и војника. Присуствовало је више од четири и по хиљаде мештана града и околине, ученика основних и средњих школа. Командант бригадни генерал Милосав Симовић истакао је да је акција „Отворени дан“ организована са циљем да грађани боље упознају своју војску.

Током септембра и октобра, за грађане ће бити отворене капије касарни у Београду, Нишу, Новом Саду, Сремској Митровици, Бачкој Тополи, Краљеву, Рашкој, Панчеву, Сомбору, Ваљеву, Крушевцу, Зајечару, Лесковцу, Пожаревцу и Горњем Милановцу. ■

З. М.

НОВА КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЦИВИЛНО-ВОЈНУ САРАДЊУ

У краљевачком клубу Војске Србије, 9. септембра је отворена Канцеларија за цивилно-војну сарадњу Друге бригаде Копнене војске, ради остваривања што боље сарадње команди и јединица са цивилним структурама. Канцеларија обухвата гарнизоне Краљево и Рашка, те гарнизона места Нови Пазар.

Отварању Канцеларије присуствовали су начелник Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба Војске пуковник Миленко Лаловић, заменик команданта Друге бригаде пуковник Зоран Ковачевић, начелник Одсека цивилно-војне сарадње Команде Копнене војске потпуковник Драган Дамњановић, затим представник Министарства одбране Краљевине Данске мајор Сорен Боаје и Мирјана Корица из Дирекције за преквалификацију *Присма*. Помоћ Војсци Србије приликом формирања Канцеларије пружила је влада Краљевине Данске. ■

З. М.

ТРЕЋИ КУРС ЗА ПРВЕ ПОДОФИЦИРЕ

У панчевачком Другом центру за обуку, 1. септембра започео је трећи курс за прве подофицире Војске Србије. Поред представника Команде за обуку, 34 будућа прва подофицира у четама и батеријама Војске поздравили су заменик начелника Управе за обуку и доктрину пуковник Бранко Делетић и командант Другог центра потпуковник Стево Радоњићкић.

Говорећи о новом положају подофицира, у условима када се формира подофицирски кор Војске Србије, пуковник Делетић истакао је да у развијеним армијама подофицири представљају кичмени стуб оперативне војске.

– Промене у положају подофицира у нашој војсци подразумевају њихову водећу улогу у реализацији обуке и извршавању задатака у јединицама. Они су лидери војника и незаобилазна карика у командовању. Нови положај подофицира у Војсци Србије захтева од њих стално усавршавање и доказивање на дужностима које обављају – рекао је пуковник Делетић у првом обраћању полазницима курса.

Курс на коме ће будући први подофицири усавршавати теоријска и практична знања из области лидерства, права, управљања ресурсима, војне и физичке обуке, траје пет недеља. ■

Д. Г.

НАЈМЛАЂИ РЕЗЕРВНИ ОФИЦИРИ

На Војној академији крајем августа одржана је свечаност поводом завршетка школовања слушалаца за резервне официре мартовске генерације – 123. класе Смера пешадије, 108. класе Смера артиљерије и Смера АРЈ ПВО, 107. класе Смера инжењерија и 109. класе Смера ВОЈ. Указом председника Републике Србије Бориса Тадића, у чин резервног потпоручника унапређена су 53 полазника Школе резервних официра.

Тројици најбољих полазника начелник ВА генерал-мајор Видосав Ковачевић уручио је пригодне награде. Двоглед са посветом додељен је првом у рангу, резервном потпоручнику инжењерије Ђури Радману, који је школовање завршио са успехом 9,67. Резервни потпоручник ВОЈ Миљан Ивановић награђен је ручном бусолом са посветом, а резервном потпоручнику ВОЈ Марку Векићу уручена је књига. ■

А. П.

ОГЛЕДАЛО СТАТУСА ВОЈНИКА

Основана 14. септембра 1885, интендантска служба достигала је врхунце у ЈНА, али и пролазила кроз трње деведесетих година прошлог века. Данас, када је држава коначно опет иза ње, она поново може успешно да подржи Војску.

Почетком XIX века оформљена је, прво у француској, а потом и у осталим војскама, интендантска служба, у коју се укључују и санитарски и технички органи са радионицама. У српској војсци интендантска служба основана је 14. септембра 1885. Наредбом министра војног генералштабног пуковника Јована Петровића о *Главном интендантству и администрацији Врховног штаба*. У XX веку интендантура се развија у оквиру позадине, заједно са осталим службама, и усклађује са захтевима ратовања и савременим потребама. Интендантска управа ЈНА је у складу са научним достигнућима друге половине XX века и тадашњим захтевима знатно допринела осавремењивању и развоју војске. Инсистирајући на високом квалитету интендантске опреме, Управа је чак утицала и на привредни развој земље и подизање квалитета производа. Интендантски институт ЈНА, у сарадњи са домаћом индустријом, развио је низ нових производа, који су готово у потпуности задовољавали све потребе тадашње армије. Нажалост, Институт је престао са радом, док је домаћа индустријска производња почетком деведесетих година прошлог века све теже могла да подмири савремене захтеве војске.

■ СТРАНЦИ У ВОЈНИМ ХОТЕЛИМА

Данас је интендантска служба Војске Србије, по речима начелника Управе за општу логистику Сектора за материјалне ресурсе МО пуковника Перице Павловића – интервјуованца. Наменена је непрекидном и потпуном обезбеђивању припадника Војске Србије животним потрепштинама, чиме пресудно утиче на морал и борбену готовост. Планским и организованим снабдевањем команди, јединица и установа Војске Србије, широким спектром производа: храна, одећа, обућа, постељна и логорска

Снимио Јован МАРЈАНОВ

опрема, намештај, трикотажа, позамантерија, галантерија, средства и опрема за производњу и услужне делатности, средства за личну и колективну хигијену, и другим, задовољавају се научно утемељене, нормиране и свакодневне потребе припадника ВС.

У оквиру интендантске службе дешавају се многе промене. Мењају се униформе, уводе нови симболи јединица, ствара се нови план исхране, завршава се опремање објеката на војној бази *Цепотина*.

– Уз уобичајене госте, наши војни туристички објекти привлаче и припаднике страних оружаних снага, које занима бањски, планински и ловни туризам. На Тари већ традиционално прихватамо децу у оквиру манифестације *Наша Србија*, посебно ону са Косова и Метохије. Тара је иначе бренд српског, односно војног туризма. Капацитети хотела „Оморика“ и „Бели Бор“ бележе степен искоришћења од око 85%, што је изнад светског просека – каже начелник Управе за општу логистику.

Униформа није само огледало статуса у војсци већ и својеврстан симбол државе. Не чуди зато што су за њен будући изглед заинтересовани и они који ће је носити, и они који ће је на улицама само посматрати. Докле се стигло са радом на новој униформи?

Пуковник *Перица Павловић*, начелник Управе за општу логистику

– У завршној је фази. Нови контингент униформе за верификационо испитивање је у складишту. До краја године, евентуално у првом кварталу идуће, после завршеног испитивања очекујемо да ће нова униформа МОЗ почети да се користи. Због ограничених средстава не можемо одједном све припаднике снабдети, већ ћемо то урадити постепено. Током израде нове униформе покренули смо тржишну утакмицу, у којој су различити произвођачи под истим условима могли да конкуришу за посао. Примера ради, један добављач произвео је тканину за униформу, а други тканину за кошуљу. Конфекцијски део посла одрадио је трећи добављач. Због оваквог приступа пословању, цена једног комплекта униформе износи око 350 евра. Истим приступом наставићемо и даље. Монопола не сме бити, тако да очекујемо да ће се и конкуренција заострити, а цене и даље падати.

Ускоро се очекује и нова гардијска униформа. У њено настајање укључени су и Факултет уметности, Војни музеј, припадници Гарде. На Дан Војске, гардисти би могли да заблестају у новој униформи, која представља осавремењену варијанту традиционалне. Уместо шапке, гардисти би носили калпак, а имаће и доламицу, ешарпу, нове гаџане. По детаљима ће се разликовати официри, подофицири и војници. Размишља се и о промени женске униформе. Уместо капе, жене професионални војници имаће шеширџић, а биће и неких других побољшања.

■ ДОВОЉАН БУЏЕТ

У постојећим условима, интендантска служба обезбеђује захтевани ниво исхране, који је, користећи научна сазнања, прилагођен потребама, узрасту и навикама припадника Војске Србије. Сада се припрема нови план исхране.

– Покушавамо да створимо јединствен План исхране за све врсте корисника, који би се допуњавао у калоријским вредностима за одређене категорије. То је добра основа и за исхрану запослених у МО и ГШ. Циљ нам је и да исхрану запослених организујемо на начин на који то раде заједничке службе Владе, да имамо лепе ресторани у којима наши припадници могу да наруче све што је уобичајено у тој врсти понуде. Цене obroка би требало да буду веома приступачне, јер би се заснивале само на цени производа. Идеја је да сваки професионалац може да себи приушти квалитетан оброк за приступачну цену.

Пољопривредном производњом у војнодоходовним установама намирују се немале потребе Војске Србије за свежим месом и поврћем. Тиме су донекле обезбеђени аутономност и поузданост снабдевања. Ипак, „није нам циљ да се бавимо пољопривредом“. Пред на-

ОСВАЈАЊЕ ВЕЛИКИХ СИСТЕМА

Још се одређени произвођачи не усуђују да уђу у сарадњу са Војском, поучени искуством из времена када рачуни нису на време исплаћивани. Сада морамо да их уверимо да се ситуација променила – каже пуковник Павловић.

ОБРОЦИ ЗА УНИВЕРЗИЈАДУ

Ексклузивно сазнајемо да ће се интендантска служба укључити у логистичку подршку Универзијаде 2009, која ће се одржати у Београду.

БРОЈНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Интендантска служба надлежна је и одговорна за правовремено и потпуно планирање, организовање и спровођење интендантске подршке Војске Србије. Интендантска подршка Војске Србије у миру је скуп организованих делатности, радњи и поступака команди, јединица и установа којима се обезбеђују интендантске покретне ствари, исхрана, вода, одевање и функционисање производно услужних делатности неопходних за живот и рад њених команди, јединица и установа. Организационо, кадровски и техничко-технолошки, служба је оспособљена за свој посао.

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ

Циљеви интендантске службе су бројни. Она треба да обезбеди несметан живот и рад Војске у дефинисаним условима за остваривање општих логистичких потреба. Такође, треба да обезбеди услове за изградњу, јачање и очување оперативних и функционалних способности Војске и њену употребу и попуњу, односно услове за учешће Војске у мултинационалним операцијама, и друго.

На основу општих логистичких потреба Војске и утврђених циљева, прописани су и задаци интендантске службе, као што су развој, усавршавање, стандардизација и типизација интендантских покретних ствари и нормативно-правна регулатива опште логистике. У задатке службе убрајају се и исхрана људи и животиња, одевање, комуналне и енергетске услуге, снабдевање и опремање интендантским покретним стварима, смештај и услужне делатности.

ма је реорганизација и тих војних установа у савремене и економичне организације, оспособљене да задовоље високе захтеве који се пред њих постављају.

– У будућности треба да обезбедимо потребну интендантску опрему у складу са мисијама и задацима Војске Србије и савременим захтевима ратовања. Такође, не смемо да занемаримо даље школовање и обучавање кадра интендантске службе. Најзад, треба да обезбедимо потребну компатибилност и интероперабилност са интендантским службама савремених армија, у складу са могућностима, захтевима и потребама државе. Интендантска служба користи осам посто војног буџета, што је сасвим довољно, уз мере рационализације и штедње. Са тим средствима током годину дана спремимо и поделимо приближно четири милиона obroка, четири и по милиона допуна у храни, 250.000 специјалних obroка, платимо утрошак од 130 милиона киловат-сати електричне енергије, 18.000 тона мазута, 4.000 тона ложиља, 14 милиона кубних метара природног гаса, 15.000 тона угља, 5.000 метара огревног дрвета, шест милиона кубних метара воде, итд.

Уз све то годишње облачимо двадесетак хиљада старешина, регрута, студената завршних класа и ученика војне гимназије. Што се нас тиче, зима може да почне и сутра. Ми смо обезбедили и храну и огрев. То је прилично различито од оних година када нисмо имали средстава да платимо грејање за целу сезону, па су запослени, понекад и више недеља, цвекотали у својим канцеларијама. Финансирање је стабилно. Коначно је држава стала иза нас. ■

Снежана ЂОКИЋ

САРАДЊА СА ЈАПАНСКИМ ХИРУРЗИМА

У оквиру међународне сарадње и размене стручних искустава, ВМА су недавно посетили истакнути јапански хирурзи – проф. др Хитосхи Схиозаки, директор Универзитетске болнице Кинки из Осаке и др Хиرونори Схигеока из Опште болнице. Са тим здравственим институцијама још пре неколика година успостављена је успешна сарадња у области хирургије и гастроентерологије.

Јапанским колегама добродошлицу је најпре пожелео начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, који је високо оценио стручна усавршавања наших лекара у престижним јапанским медицинским центрима. Гостима из Јапана презентована су достигнућа ВМА у лечењу, едукацији и научноистраживачком раду, али и могућности те здравствене установе у стручној и научној сарадњи. ■

СРПСКО – НОРВЕШКА ШТАБНА ВЕЖБА

Лака пољска болница

У Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Војске Србије одржана је од 1. до 5. септембра заједничка командно-штабна вежба оружаних снага Србије и Норвешке. На њој су учествовали припадници ВМА и војног санитета.

Вежбом је руководио пуковник др Никола Зеџ, командант лаке пољске болнице. Организована је ради припреме предстојеће мултинационалне вежбе „Сигуран пут 08“ која ће се одржати од 17. до 21. новембра. ■

СКУП О РЕГЕНЕРАТИВНОЈ МЕДИЦИНИ

Под покровитељством Академије медицинских наука Српског лекарског друштва, у Београду се одржава научни скуп „Регенеративна медицина у XXI веку – могућности и стремљења“.

Еминентни стручњаци из Србије, Велике Британије, Француске и Словеније говориће о искуствима у терапијској примени матичних ћелија ради опоравка оштећених солидних органа.

Проф. др Бела Балинт, начелник службе за хемотерапију и аферезно лечење Института за трансфузиологију ВМА, одржаће предавање о „Примени матичних ћелија у регенеративној медицини – ћелијска терапија срца и јетре“. ВМА се убраја међу установе које су прве у свету увеле такву врсту терапије и већ пет година спроводе испитивања у тој области. ■

ВЕСТИ

ПРОМОВИСАНИ ОФИЦИРИ САНИТЕТСКЕ СЛУЖБЕ

Ових дана на Војномедицинској академији одржана је свечаност, на којој су промовисани најбољи полазници 93. класе Школе резервних официра санитетске службе Војске Србије.

Скупу је присуствовао и начелник Управе за здравство Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране бригадни генерал доц. др Вељко Тодоровић. Он је оценио да је у систему школовања резервних официра санитетске службе учињен знатан напредак и да је то предуслов за успешан рад будућег Регионалног центра за војномедицинску едукацију.

Најбоље оцене током школовања добили су др Александар Јевтић (9,37), др Владан Димитријевић (9,32) и др Марко Смиљанић и др Владимир Биочанин (9,26). За постигнут успех награђени су пригодним наградама.

Оцењујући резултате школовања, начелник Сектора за школовање и НИР ВМА проф. др Мирјана Животић-Вановић, истакла је да су сви у класи били врло мотивисани за учење, показали одлично знање, те да су се активно ангажовали на изради семинарских радова, које су успешно одбранили на јавном часу пред Наставно-научним већем. На завршној вежби „Дипломац 2008“ и током другог дела школовања, које су провели у јединицама и установама Војске, показали су стручност и професионализам, нагласила је проф. Вановић.

„Знање и искуство које су нам пренели најбољи лекари са ВМА за нас представљају подстрек да се у будућности још више трудимо и усавршавамо како би војно здравство имало кадар достојан својих претходника“, рекао је најбољи полазник 93. класе др Јевтић. ■

КОНГРЕС НЕУРОЛОГА СРБИЈЕ

У Крагујевцу су од 11. до 14. септембра одржани 12. конгрес неуролога Србије, Четврти конгрес друштва за неуронауке и Први симпозијум неуролошких медицинских сестара и техничара. На стручним скуповима учествовали су и представници Војномедицинске академије.

Пуковник проф. др Ранко Раичевић био је члан организационог и научног одбора Конгреса, али и модератор предавања о неуротрауми. Седам специјалиста Клинике за неурологију такође је учествовало на поменутом скуповима.

Клиника за неурологију ВМА представљена је на конгресу са десет постера, а њени стручњаци говорили су и на Симпозијуму медицинских техничара. ■

НОВА КЛАСА РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА

Школовање у 94. класи Школе резервних официра санитетске службе и 92. класе Школе резервних официра ветеринарске службе недавно су на ВМА започела 22 лекара, три стоматолога, два фармацеута и пет ветеринара.

На пригодној свечаности начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић пожелео им је добродошлицу. Том приликом истакао је да ће нова генерација будућих резервних официра имати прилику да сагледа домете медицинске струке и науке, али и специфичности војне медицине.

Полазници Школе на првом часу стекли су увид у организацију и могућности ВМА. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

21

ПИШТОЉ PARABELLUM - LUGER

Легенда првог светског рата

Сто година аутомобила у српској војсци

БОРБЕНЕ САЧМАРИЦЕ

Оружје за блиску борбу

САДРЖАЈ

Пиштољ Parabellum – Luger
Легенда Првог светског рата 2

Јапански хидроавион US-2
Највећа амфибија 6

Сто година аутомобила у српској војсци 1908-2008. 9

Борбене сачмарице
Оружје за блиску борбу 26

Уредник прилога
Мира Шведић

Легенда Првог светског рата

Своју популарност тај пиштољ дугује веома успелој конструкцији за доба кад је настао. Дуго је био оружје које је спајало све потребне црте модерног моћног аутоматског пиштоља – компактност, једноставност и удобност руковања. Естетика и прецизност његове израде надмашила је чак и педантне Швајцарце. Угао дршкеи цеви и баланс масе и данас то оружје сврстава међу пиштоље који најбоље леже у руци и чији трзај се најлакше подноси. Материјал од којег се израђивао увек је био врхунски.

Легендарном пиштољу Parabellum – Luger, који је обележио Први светски рат, написане су многе књиге и чланци. Његов творац је Хуго Борхард (Hugo Borchart). Он је крајем 19. века, док је ради као инжењер у америчким фирмама Srgs и Winchester патентирао више изума везаних за ватрено оружје. Тако је 1876. за фирму Winchester направио три прототипа веома модерних револвера за оно доба. Први свој аутоматски пиштољ патентирао је 1893. и понудио га је фабрикама у којима радио. Међутим, Американци тада још нису били заинтересовани за такве пиштоље, јер су са успехом радили Браунингове моделе. Због тога Борхард одлучује да напусти Америку и пређе у Европу, и то у Аустроугарску, где постаје директор арсенала у Будимпешти (Fegyvergyár). Ту је провео одређено време и затим се запошљава као инжењер у берлинској фабрици оружја Ludwig Löwe.

Његове идеје заинтересовале су Немце и већ се 1894. пиштољ продавао у Берлину, где је и прављен у фабрици DWM (Deutsche Waffen und Munitionsfabriken). Међутим, само је три године био успешан на тржишту. Продаја му је опала, јер су се с временом појавили бољи пиштољи. Производња, ипак, није

престала све до 1899, до када је израђено око 3.000 комада.

Борхардов пиштољ био је предугачак и деловала је као неспретна справа, али је био изузетно прецизан. Поседовао је сасвим довољно добрих особина да га је вредело усавршити, али је Борхард изгубио занимање за то. Посао је преузео Георг Лугер (George Luger), комерцијалиста у фабрици DWM, али изузетно технички писмен, који је за време боравка у Америци 1897. патентирао неколико побољшања аутоматских пиштоља уопште, а 1900. и 1904. поднео и веома детаљан патентни захтев у Америци и Великој

Британији за нови аутоматски пиштољ, у коме је уверљиво нагласио разлике између свог и Борхардовога система.

Први модели

Под именом „Borchardt-Luger“ израђено је око десет примерака прелазног пиштоља и они су испробани 1898. и 1899. у Швајцарској. После тога их та држава уводи у наоружање своје војске. То је био управо модел – *лугер 1900*.

Пиштољ је већ мање-више попримио својства класичног *лугера*, сем што је на задњој страни дршке имао аутоматску кочницу, а на десном кругу – осовини колена затварача, бравицу, као допунско осигурање забрављивања цеви и затварача. Убрзо се од те бравице одустало, јер је систем функционисао савршено безбедно. Калибар је 7,65 мм *лугер*. Метак је сужен у горњем делу, а чаура мало краћа од Борхардове, али са јаким барутним пуњењем. *Лугер* је доживео велики успех, јер су 3.000 комада наручили Швајцарци за потребе своје војске и 2.000 комада за комерцијално тржиште. Чак су и Бугари наручили одређену количину за своју војску.

Лугер је поједноставио Борхардов систем на интелигентан начин – повратну опругу је сместио у дршку иза оквира, скратио ход цеви и затварача, те избегао неке конструкцијске сложености. Тако је настао модеран, једноставан и поуздан војни пиштољ велике снаге, за чије расклапање није потребан посебан алат. И успех је био загарантован. Поред Швајцараца и Бугара, и Американци су наручили 1.000 комада за тестирање у армији, а неке фирме још око 10.000 за тржиште.

После тог модела следио је нови – 1902. године. То је био прелазни облик ка коначном моделу. Направљено је свега око 2.500 комада, и они су углавном продати у Великој Британији и Америци. Значај и новина

тог модела јесу у чињеници да је употребљен нови калибар – 9 мм *парабелум*, или како га је Лугер назвао 9 x 19 мм. Он ће постати и остати до данас, а и у будуће најпопуларнији метак на свету. Конструкција тог пиштоља била је добра полазна основа за модел из 1908. године.

Прелазне верзије

Модели 1903 и 1904 *морнарички* (Kriegsmarine), такође су прелазни ка коначном типу, али са неким изменама. Од модела 1903 произведено је свега око 50 комада, а од 1904 око 1.000. Модел 1904 јесте и први прихваћени пиштољ у ратној морнарици. Оригинални пиштољ, калибра 9 мм, с дужом цеви од стандардног армијског пиштоља 08, могао се лако препознати по томе што му је задњи нишан двостепени и заштићен „крилицима“ са стране. На дну задњег дела рукохвата има мали испуст, на који се качи раме-

Комерцијално тржиште

Занимљива је била борба за комерцијално тржиште, где се буквално водио рат око тога ко ће бити заступник за Америку. Коначно је 1921. фирма *Стегер* добила концесију од Немаца. Све до уласка Америке у Други светски рат *Стегер* је држао увоз, а и дан-данас има ексклузивно право на име *лугер*, под којим продаје пиштољ у калибру .22 (споља донекле и личи на оригинални модел 1908). Први модели (у оба калибра – 7,65 мм и 9 мм *лугер*) који су стизали у Америку имали су утиснутог орла, а после 1931. године само име А. F. Steeger.

Поред фирме *Стегер*, и *Abercomie and Fitch* је увезла нешто мало швајцарских *лугера*, такође у оба калибра.

ни кундак намењен за бољу прецизност на већим даљинама.

Тај модел је занимљив и са механичког становишта. Представљао је прелаз са старог на нови модел, с обзиром на то да је повезивао стари тип опруге – лиснату и клинасту браву на нови тип зглоба ручке за прст, која је имала равне стране и била потпуно неравна на обиму. Код тог модела први пут се појавио и комбиновани индикатор, који је преко извлакача показивао да ли се метак налази у лежишту цеви. Са задњаком затвореним изнад лежишта метка извлакач се издизао преко блока задњег дела и на левој страни се указивала реч „геладен“ (напуњен). Опруга им је и даље лиснатог типа, мада немају аутоматску кочницу. Данас се веома ретко може видети тај модел.

Класични модел

Модел 1906 је први модел „новог“ типа, односно класични *лугер*. Осим до сада описаних разлика (бравица затварача, облик кругова на затварачу), разликује се и по димензијама самога рама и цеви, које су мање-више намерно промењене само да се не би мешали делови „нових“ и „стarih“ модела. Новина је и извлакач који показује да ли се у цеви налази метак или не. Међутим, највећа новост тог пиштоља, која је представљала технолошки напредак, јесте примена спиралне повратне опруге. На неким каснијим моделима јавља се аутоматска кочница, као последња промена на том пиштољу, све до 1943. године. Од 1973. па све до данашњег дана *лугер* је остао исти.

Тај модел се масовно производио. Само за немачку морнарицу израђено је

24.000 комада, за потребе бразилске владе 5.000, за бугарску владу 4.000, а за руску 1.000 комада. Велики број пиштоља је отишао на комерцијално тржиште Швајцарске, Француске, Америке, и то у оба калибра (7,65 мм и 9 мм).

Модел 1908 је први *лугер* који је немачка војска службено усвојила у свој арсенал под именом *Pistole Modell 08* или *P-08*. То је, без сумње, најпознатији модел пиштоља које је конструисао *Лугер*. Морнарица је одмах исте године докупила још 40.000 комада са цеви од 150 милиметара.

Заснивао се на калибру метка 9 мм *Neuer Art*, моделу из 1906. и настао је елиминасањем кочнице рукохвата и ревизијом ручног сигурносног утврђивача, који се тада поме-

рао према надоле уместо на горе. Производња је започела у *DWM*, а настављена 1911. у фабрици *Ерфурт арсенал* (*Erfurt Arsenal*). Међутим, пиштољ је наредних година мало дорађиван и прерађиван (шминкање). Тако је 1914. године дизајн 08 модификован додавањем на вртке за рамени кундак и дела за држање магацина отвореним.

Pistole 08 се веома дуго производио и преживео све рестрикције Версајског уговора. Каснију производњу је преузела фирма *Simson & Cie* и *DWM*, све док опрема из *DWM* није пребачена у *Маузер* (*Mausser*), и то 1928. године. Касније је од фирме *Simson* (1934) машине и опрему преузела фирма

Артиљеријски Лугер

Модел 1914 добио је и име артиљеријски *лугер* – *Artillery Model 1914*, модел 1917 и *дуги 08*. Развој тог модела почео је још 1911. и пиштољ је био искључиво намењен артиљерцима, пилотима и неким брдским јединицама. Производња је отпочела 1914. и фирме *DWM* и *Ерфурт* добиле су поручбину од 144.000 комада, али се не зна тачно колико их је произведено и испоручено крајњим корисницима. Артиљеријски модел 1908 био је стандардни *Pistole 08*, са цеви дугом 190 мм, на којој се налази тангентни задњи нишан. Уградња тог нишана захтевала је да се доњи степеник усече у прстен цеви на предњој страни усадника. Таква модификација, рађена у фабрици *Ерфурт*, примењивала се и на неким моделима *P-08* из тог периода.

Нишан на артиљеријским моделима био је мало преамбициозан, јер је био предвиђен за гађање циљева на даљинама од 800 м. Користи обичан кутијаста оквир, иако се од 1917. уводи и добош, како су га сами Немци назвали, „пужасти“ магацин, који има капацитет од 32 метка. Мишљења о корисности добош-магацина била су различита. Неки су били одушевљени тако великим бројем метака, док су други сматрали да је то непотребно за један пиштољ. Међутим, око муниције коју је користио тај пиштољ – стандардно кочично 9 мм зрно са равним врхом – сви су се сложили да је оригинална муниција. Заобљење врха зрна уследио је после уочене велике мане на пиштољу *P-08* – веома велика и изражена појава заглављивања метка између задњег пресека цеви и затварача. На тај модел могуће је монтирање раменог кундака, чиме се то оружје претвара у лаки карабин. И тај модел је произведен у великом броју за армију, а и за комерцијално тржиште.

Krieghoff, која је произвела 10.000 пиштоља P-08 за немачку авијацију.

Године 1936. изгледало је да су чувеном пиштољу одбројани дани и тражила се одговарајућа замена. Тада је усвојен *валтер* (Walther) P38, који је био јефтинији и много лакши за производњу. И сама фабрика *Маузер* се у јулу 1941. године окренула производњи новог модела пиштоља P-38, а следеће, 1942, направљен је последњи модел P-08 у тој фабрици оружја. У новембру исте године сву произведену количину P-08 преузела је немачка војска. Упркос чињеници да је P-08 замењен са P-38, чувени Лугеров пиштољ се задржао у употреби у војсци све до 1945, јер производња новог модела није била довољна да замени стари, који је достигао цифру од фантастичних 2.600.000 комада. Осим за немачку војску, већа количина тог модела (у калибру 7,65 мм и са цевима од 100 и 150 мм), произведена је за комерцијално тржиште.

Ратна израда

После завршетка Првог светског рата и потписивања Версајског уговора Немачкој је забрањено да на свом тлу производи пиштоље већег калибра од 8 мм и цеви дужине од 100 мм. У првим послератним годинама тај уговор се стриктно поштовао и пиштољ *лугер* је произвођен у калибру 7,65 мм *лугер*, са цевима од 98 мм. Међутим, то није дуго трајало, јер су Немци почели са подвалама, па је већа количина готових модела у калибру 7,65 мм прерађена у калибар 9 мм, и тако произвођена. Војску Вајмарске републике, од око 100.000 војника, 1922. снабдевала је

фирма Simpson und Co из града Зула (Suhl), која је сматрана за њиховог главног снабдевача пиштољима.

У почетку је та фирма склапала пиштоље од заосталих делова из DWM и фабрике у Erfurту, али је друга позната фирма – *Маузер* из Оберндорфа почела такође да склапа *лугере* 1930. године. И она две године касније презима комплетну производњу фирме Simpson und Co, када она престаје са производњом. Пред те фирме, и Ханрих Крихоф из Зула почиње да производи *лугере*. И тако све до 1938, када нагло опада њихова производња у корист новог немачког љубимца – пиштоља Walther P-38. Међутим, производња није престајала чак ни за време рата, тако да је од 1938. до 1943. израђено још око 40.000 *лугера*.

Да би избегли контролу по Версајском споразуму Немци подваљују тако што пиштољи произведени између два светска рата имају шифре произвођача, и то: C/42, 42, буф, на пример за фирму *Маузер*. Касније је поред, или испод, шифре произвођача додата и година производње. На самој дршци са предње стране биле су ознаке јединица, на пример XP – Husaren Regiment, POL – Polizei, W за морнарицу и са словом града у коме је војнопоморска област као В за Bremen... После Другог светског рата и капитулације Немачке, изврстан број *лугера* склопљен је или произведен за потребе савезника.

Холандска производња

Холандска влада је после завршетка Првог светског рата купила од Немачке већу количину *лугера*, који су излазили из производних погона фабрике DWM. Међутим, раније искуство је показало да је калибар 7,65 мм сувише мали за ефикасну војну употребу, па су Холанђани почели да траже начин да добију *лугер* у калибру 9 мм. Будући да је Немачкој било забрањено да производи калибар већи од 8 мм, нађено је компромисно решење. Како је за конверзију *лугера* калибра 7,65 мм у *лугер* калибра 9 мм требала само нова цев, склопљен је уговор са фирмом *Викерс* из Елсвика (Велика Британија) да израђује и монтира нове цеви у калибру 9 мм *лугер* на полузавршене пиштоље који су стизали из Немачке фабрике DWM. Да би се фабрици *Викерс* исплатило да за то направи машине, требало је да Холанђани наруче најмање 11.000 цеви за своје пиштоље. Али то, изгледа, није био проблем и Велика Бри-

Швајцарски варијанта

Први модел *лугера* који је израђен у швајцарској фабрици Waffenfabrik из Берна носио је ознаку 1924/29. Швајцарци су га наменили армији, а касније и за комерцијално тржиште. Он је био модификација модела 1906 и 1929. Међутим, швајцарска војска је двадесетих година затражила од фабрике да уради и неке измене ради смањења трошкова. Тако су елиминисани испусти на плочици, исправљен је предњи испуст на рукохвату и постављене су пластичне стезне корице. Те измене су мало смањиле цену, али је и даље било скупље производити пиштољ него га куповати директно из Немачке. Но, швајцарска војска је пристала чак и на ту цену, само да би могла сама да контролише производњу. Израђено је око 30.000 комада, од чега је око 2.000 одвојено за комерцијално тржиште.

Године 1947. обустављен је даљи рад на том моделу, а у наоружању је остао све до 1949. године. Швајцарски службени назив тог пиштоља је био Ordanzpistole Modell 00-06-29.

танија је успела да до 1936. испоручи Холанђанима све наручене цеви.

Немци праве подвалу и 1920. фабрика DWM почиње поново да производи чувени модел 1908 у калибру 9 мм лугер. После британске фабрике Холанђани настављају да директно од Немаца купују пиштоље у калибру 9 мм лугер. Модели којима су замењиване цеви у фабрици Викерс у Британији идентични су моделу 1908, сем што је текст на холандском и имају холандску круну са словом W. Каснији лугери (1936–1940) имају Маузеров знак и годину производње.

Бејби Лугер

Између 1905. и 1910. године Георг Лугер је за себе направио пиштољ са капацитетом оквира од седам метака калибра 9 мм лугер и са знатно краћом цеви. Тај модел је добио назив *бејби лугер*. Произведено је још четири таква пиштоља у калибру 7,65 и 9 мм лугер. Њихова дужина износи свега 160 мм са дужином цеви од 76 мм и са новим оквиром од пет метака.

Поред холандских, на тим пиштољима могу да се виде и јапанске ознаке. Наиме, познат број пиштоља који је склопљена у фабрици Викерс на Далеком истоку запленили су 1941. и 1942. Јапанци, па су они након утиснули своје ознаке.

Велика количина тих пиштоља продата је Американцима, део и за њихову владу.

Нови стари пиштољ

После Другог светског рата, иако је Немачка била подељена, а неке машине, па чак и комплетне фабрике, расељене широм истока и запада, ипак је настављена производња оружја уопште. Међу фабрикама које су после рата успешно производиле оружја кратких цеви јесте и реномирани Маузер из Оберндорфа. Та фабрика је 1973. решила да обнови производњу чувеног лугера. Уочљиво је да је фабрика Маузер купила од Waffenfabrik из Берна машине за производњу тог оружја, јер су пиштољи на тржишту, у ствари, били швајцарски модел 06/29, и то у калибру 7,65 мм лугер. Нешто касније на тржишту се појавио исти модел само у калибру 9 мм. Цеви су били дугачке 100 и 150 мм.

Ипак се и Маузер потрудио да остави свој траг на новом старом моделу пиштоља. Тако је променио облик кочнице, избацио прикључак за кундак, а дршка на дну постала је равна (иде право). Дужина оружја је 270 и 220 мм. Поред тога, Маузер је морао и да промени име том пиштољу јер је лугер власништво америчке фирме *Стерер* (Stoeger). Тако се стари нови пиштољ продаје под именом Parabellum. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

ЈАПАНСКИ ХИДРОАВИОН US-2

Највећа

Специфичност положаја Јапана, те његова економска, индустријска и војна моћ утицали су на то да се у надгледању и заштити поморских пространа, једном од виталних питања националне безбедности, примене одређене методе и средства која се у другим крајевима света сматрају прескупим и неисплативим. Тако је било и са великим четворомоторним авионима амфибијама, који су, осим у специфичним наменама (противпожарна борба), у свету напуштен концепт. Јапан је једна од ретких земаља која и даље развија и серијски производи авионе амфибије, а њени модели сматрају се најнапреднијим летелицама те категорије.

Производња хидроавиона у Јапану има веома дугу традицију. Један од предводника у тој земљи била је фабрика „Каваниши“, која од 1928. производи хидроавионе. Један од њених најпознатијих модела био је h8k тип 2, у савезничким изворима називан *емили*. Ту летелицу велики број стручњака сматра најбољим летећим чамцем у Другом светском рату.

Са завршетком Другог светског рата компанија „Каваниши“ престала је да се бави производњом авиона, поставши велики сервисно-ремонтни центар за америчку војну авиацију која је базирала у Јапану. Године 1949. промењено је име компаније у „Шин Меива“ (Shin Meiwa), а 1960. у данас актуелан назив „Шинмајва“ (ShinMaywa).

Противподморничка намена

Велико теоретско и практично искуство које су имали стручњаци те компаније употребљено је поново крајем педесетих година прошлог века у експериментима са модификованим америчким летећим чамцем *грамен* UF-1 *албатрос*. Циљ истраживања било је редефинисање аеродинамике и хидродинамике летелице. Желели су да створе такав облик трупа авиона који може да слети и на таласе веће од једног метра, чиме се померала тадашња скромна употребна анвелопа летећих чамца.

Експериментална платформа заснована на *албатросу* носила је назив UF-XS. Ре-

Према је руски беријев А-40 већи и тежи од US-2, јапанска амфибија је ушла у серијску производњу

амфибија

шења примењена на том авиону била су веома напредна. Труп је добио нови, издужени облик, репне површине су реконфигурисане у шему Т, а ради одувавања граничног слоја ваздуха са командних површина (закрилца, преткрилца), у хрбату летелице уграђен је још један мотор, чији је једини циљ био генерисање млаза топлог ваздуха, који се каналима усмеравао на задате тачке. Осим веће стабилности на води, постигнуто је и знатно скраћење дужине полетања и слетања на водену површину. Поред два постојећа мотора, додата су још два, мање снаге, ради испитивања четворомоторне концепције.

Сјајни резултати тог истраживања, а и растуће потребе јапанске морнарице (званичан назив у преводу гласи „Јапанске морнаричке самоодбрамбене снаге“), довели су јануара 1966. до првог послератног уговора о развоју једног летећег чамца великих димензија. Израђена су два прототипа са радном ознаком PX-S, односно са компанијском ознаком SS-2. Основна намена тог летећег чамца била је патролирање изнад морских површина и борба против подморница, имајући у виду тадашњу хладноратовску опасност у виду бројних совјетских подморница које су пловиле наомак јапанских острва. Први прототип PX-S полетео је из луке Кобе 5. октобра 1967, а други 14. јуна 1968. године. Крајем исте године јапанска морнарица је започела верификациона испитивања. Након позитивних оцена, марта 1969. отпочела је производња два предсеријска авиона са ознаком PS-1.

Авион PS-1 био је висококрилац импозантних димензија, погоњен са четири турбоелисна мотора General Electric T64-IH-10, снаге 2.280 kW сваки. Као и на UF-XS, у хрбату авиона уграђен је пети, млазни мотор типа T58, снаге 1.014 kW, чија је намена била одувавање граничног слоја са узгонских површина, пре свега ради побољшања перформанси полетања и слетања. На нападним ивицама крила и хоризонталних репних површина уграђена су велика преткрилца, што је такође допринело малој полетној брзини од само 90 км/ч! На крајеве крила уграђени су стабилизирајући пловци, али авион није поседовао класичан стајни трап, већ само помоћни (ради изласка на копно), који није могао да послужи за слетање. На трupu су уграђени хидродинамички усмеривачи који се спречавали распрскавање воде у моторе. Труп је био дугачак и витак и, у комбинацији са поменути решењима, остварена је знатно боља пловност у односу на авионе из претходних декада, а нарочито у односу на сличне авионе из Другог светског рата. Примера ради, Јапанци су тврдили да је са тим авионом било могуће слетање и на таласе висине до четири метра!

С обзиром на противподморничку намену, PS-1 је био опремљен магнетним детектором аномалија и сонором, а наоружање су сачињавале дубинске бомбе или

торпеда поткачена испод крила. Јапанска морнарица набавила је укупно 21 авион тог типа, од којих је последњи испоручен 1978. године. Међутим, развој противподморничке технологије умањео је тактички значај слетања авиона на воду и употребу наменске опреме. Такође, изузетно висока набавна цена због мале производне серије, окренула је Јапанце ка другим решењима. Тако је, почетком осамдесетих, као основни патролни и противподморнички авион изабран амерички *локид* (Lockheed) P-3C *орион*. У Јапану је накнадно лицензно произведено 107 примерака P-3C.

Последњи противподморнички PS-1 повучени су из употребе 1989. године.

Спасилачка летелица

Превазиђеност PS-1 у противподморничкој намени није истовремено значила да је тај авион без перспективе. Напротив. Већ у првим годинама серијске производње PS-1 појавиле су се идеје о примени тог авиона у служби трагања и спасавања. Тој верзији додељена је војна ознака US-1, односно компанијска ознака SS-2A. US-1 је практично био само PS-1 без наменске противподморничке опреме и наоружања, тако да није израђиван класичан прототип. Први серијски авион полетео је 15. октобра 1974, а увођење у употребу уследило је наредне године.

Са PS-1 је од опреме задржан само осматрачки радар, а битна новина била је

Подврста

Хидроавион као врста авиона који се користи са водених површина, има више својих подврста. Једна је авион са пловцима, друга тзв. летећи чамцац, који користи свој труп како би полетео и слетао са водених површина, а трећа подврста је авион амфибија, која је, начелно, летећи чамцац са стајним трапом, пројектованим за експлоатацију и са земаљских стаза, а не само са водених површина.

Кокпит

Статистика говори да је од 1976. па до 2007. само уз помоћ тих летелица на мору спасено 767 живота

Карактеристике авиона US-2

Посада: два пилота, флајт инжењер, навигатор, радиста и болничар
 Погонска група: 4xRolls-Royce
 АЕ 2100 (4x3.355 kW)
 Размах крила: 33.15 м
 Дужина: 33.25 м
 Висина: 10.06 м
 Тежина празног авиона: 25.630 кг
 Максимална полетна тежина (са воде): 43.000 кг

Максимална полетна тежина (копно): 45.000 кг
 Количина воде у противпожарној намени: 15.000 л
 Капацитет теретног простора: 20 путника или 12 носила
 Максимална брзина хор. лета: 580 км/ч
 Дужина полетања (са воде): 270 м
 Дужина полетања (бетонска писта): 490 м
 Практичан плафон лета: 7.195 м
 Долет: 4.620 км

уградња правог стајног трапа, чиме је PS-1 постао авион амфибија. На обе стране трупа додата су испупчења за осматраче, а повећана је и количина унутрашњег горива ради дужег остајања у ваздушном простору. На десном боку уграђена су клизна врата, кроз која се укрцавају спасавања лица, односно избацује опрема за спасавање, као што су појасеви, чамци и сплавови на надувавање. Саставни део опреме летелице су и витло, рефлектор, звучници за давање инструкција утопљеницима, маркери за означавање позиције где се врши спасавање и слично. У посаду US-1, осим пилота, спадају флајт инжењер, навигатор, радиста и осматрачи, односно потребан број медицинског особља и спасилаца (нпр., ронилаца).

Укупно је израђено 20 US-1. Десетак авиона тог типа још се налази у саставу 71. сквадрона јапанске морнаричке авијације, који базира у Ивакумију.

Од седмог серијског примерка уграђивани су снажнији мотори Т64-ИИ-10, снаге 2.605 kW, због чега се уводи нова ознака US-1А. Веома брзо после увођења у употребу авиони US-1А почели су да показују све своје вредности. Статистика говори да је од 1976. па до 2007. само уз помоћ тих летелица на мору спасено 767 живота!

Фабрика је током 1976. и 1977. извршила испитивање и противпожарне вер-

зије авиона. И поред добрих резултата испитивања, авион није нашао стране купце, првенствено због високе набавне цене.

Неизвесна будућност

Упркос високој цени, US-1А су имали незамењиву улогу у служби трагања и спасавања на мору и доказану репутацију – стотине и стотине спасених живота. Зато је 1996. инициран програм опширне модернизације авиона US-1А. Тај модел је у ознаци добио суфикс *kai*, што на јапанском значи модернизован.

Први прототип US-1А *kai* је полетео 18. децембра 2003. из луке Кобе, а други 30. јуна 2004. године. Наредне године донета је одлука о серијској производњи и потписан уговор о набавци првих авиона. Крајем 2006. ознака је из US-1А *kai* промењена у US-2.

Суштина модернизације тог авиона је, као и у претходним сличним примерима, уградња снажнијих мотора. У питању су турбоелисни мотори Rolls-Royce АЕ 2100J, снаге 3.355 kW сваки, који су дигитално контролисани (FADEC систем). Уместо трокраких, уграђене су шестокраке елисе Dowty R414. Ти мотори примењују се и на авионима С-130J и С-27J *спартан*. Систем контроле граничног слоја осавремењен је новим мотором CTS800-4K, снаге 1.015 kW. Летне особине су побољшане, а маса

авиона смањена због примене композита у структури летелице. Примењени систем команди лета је електрични, тзв. *флај-бај-вајр*, уместо досадашњег хидромеханичког типа. Већа резерва снаге мотора и побољшана управљивост посебно може бити важна на противпожарним задацима који спадају у домен високоризичних.

Осим побољшања погонске групе, модификације су изведене и на горивним резервоарима, а кабински простор је сада под притиском, што омогућава летење на висинама до 7.000 метара.

Електронска опрема авиона US-2 такође је осавремењена. Инсталиран је тзв. „стаклени кокпит“ са колор-дисплејима, а саставни део опреме чини и познати осматрачки радар типа Thales Ocean Master, заједно са FUR уређајем и наравно, ГПС систем.

Серијска продукција је тренутно у току, а први примерак биће испоручен наредне године. То је тренутно највећи авион амфибија који се производи, јер руски А-40 није доживео серијску производњу.

Процењује се да јапанска морнаричка авијација у наредном периоду има потребу за 14 авиона. То је веома мала серија, због чега ће цена појединачног авиона бити веома висока.

Са друге стране, компанија покушава да обезбеди конкурентност своје летелице прилагођавајући је за противпожарну намену. US-2 током глисирања у два резервоара може да заграби 15 тона воде, што је два и по пута више од шест тона, колико то може главни конкурент канадски CL-415. Штавише, произвођач тврди да су средства уложена у US-2 током његовог века употребе идентична онима на CL-415.

Међутим, и поред процене да је у наредних десетак година капацитет тржишта 200 летелица такве намене, веома је неизвесно и тешко предвидети будућност таквих типова авиона, укључујући и US-2. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

СТО ГОДИНА АУТОМОБИЛА У СРПСКОЈ ВОЈСЦИ

1908-2008.

Аутомобили су први пут употребљени у оружаним снагама у лето 1901. године, на маневрима одржаним у западној Прусској, док је моторна возила у рату прва употребила Русија 1905. године. Исте године је у закључак генералштабне комисије, која је састављала програм наоружања и опремања српске војске, унет први предлог да се набаве теретни аутомобили за њене потребе. То питање је 1907. године поново покренуо пуковник Дамјан Влајић, који је 1906. био председник комисије српског Артиљеријског комитета за

набавку нових топова. Високи официр је самоиницијативно упутио министру војном шири реферат о потреби допуне наоружања и модернизације. Позивајући се на чињеницу да су у свим напреднијим армијама усвојени аутомобили, указао је да би због слабо разгранате железничке мреже и оскудице у запрежним средствима, тај напредак технике српским снагама добро дошао. У тешким годинама које су следиле, моторни превоз је умногоме олакшао питања маневарских способности, допремања, превоза људства и војне опреме. Има томе равно сто година.

Први километри на точковима

Пуковник Дамјан Влајић, који је 1906. био председник комисије српског Артиљеријског комитета за набавку нових топова, 1907. године самоиницијативно је упутио министру војном шири реферат о потреби допуне наоружања и модернизације српске војске, у коме је позивајући се на чињеницу да су у свим напреднијим армијама усвојени аутомобили, указао да би због слабо разгранате железничке мреже и оскудице у запрежним средствима, тај напредак технике српским снагама добро дошао.

То је то први, историјски корак у оснивању и потоњем развоју аутомобилске службе српске војске. Наравно, године које су следиле и бурна историја покренули су многа питања и понудили многе одговоре. У рату и током периода мира употреба моторних возила чинила је основну карику војног транспорта. Наравно, током сто година, било је успона и падова, добрих решења и лутања, престројавања и реорганизација, али остала је традиција која јесте за науку и поштовање.

Законску основу за реализацију Влајићевог предлога који се односио на аутомобиле, представљао је Указ краља Петра Првог Карађорђевића од 28. септембра 1908, по коме су се коморска кола прописана формацијом војске могла заменити аутомобилима. Набавка аутомобила била је тако део општих напора српских власти за јачање, опремање и повећање квалитета оперативне војске, који су у периоду од 1908. до 1912. много допринели томе да војска буде спремна да успешно поднесе ратне напоре у наредном периоду.

У току 1908. Министарство војно је расписало конкурс за набавку теретних аутомобила, на који су се одазвале фабрике Рено (Француска), Пух (Аустроугарска), Дајмлер (Немачка) и Арбенц (Швајцарска). Након завршене пробе уговор о куповини

Камиони арбенц бој 6 и 7 Моравске дивизије 1910. године

десет теретних аутомобила потписан је са фабриком Арбенц из Цириха. Уговор је садржао и клаузулу о обуци првих српских војних шофера и механичара.

Производња првих аутомобила за српску војску била је завршена маја 1909. године, а у току истог месеца нови Арбенцови аутомобили допремљени су железницом за Београд. После приспећа у Србију били су нумерисани бројевима од један до девет и заједно са шоферима распоређени по дивизијама. Аутомобили број један, четири и девет били су на употреби у Дунавској дивизији (Београд), два и три у шумадијској дивизији (Крагујевац), број пет у Дринској дивизији (Ваљево), аутомобили шест и седам у Моравској (Ниш) и број осам у Тимочкој дивизији (Зајечар), док је последњи – десети аутомобил био набављен за потребе санитета.

У Балканским ратовима

Обучени шофери каплари са својим аутомобилима били су под командом референта инжењерије дивизије којој су били додељени. Сви заједно су били под руководством коњичког потпуковника Стевана Рекалића, начелника Ремонтског одсека Ми-

нистарства војног. На сваки аутомобил, осим шофера, додељена су три војника из разних родова војске, који су најчешће били занатлије. Шофери су те помоћнике, у недостатку одговарајућих школа, обучавали за самостално управљање аутомобилом. Након тога, посредством инжењера Андре Ристића, заступника немачке фирме **E.A.G.**, који је у Београду отворио прву модерну гаражу и продавницу аутомобила, војска је током 1911. године набавила два санитарска аутомобила марке **N.A.G.**, који су додељени војној болници у Београду, у саставу Дунавске дивизије.

Балканске ратове српска војска дочекала је са возним парком од 12 аутомобила. У том периоду за потребе штабова од становништва је реквирирано укупно 48 путничких моторних возила, од 52 пописана, колико их је, не рачунајући државне аутомобиле, тада имала Србија.

У току рата број војних аутомобила и даље је повећаван новим набавкама. Тако су за потребе штабова у септембру 1912. поручена, а почетком јануара 1913. пристигла, три путничка аутомобила марке **дикси** из фирме **Форцајг** из Ајзенаха (Немачка).

Лоши путеви, слабо развијена жељезничка мрежа и смањење броја запрежних грла, у току операција 1912, потом чести кварови на постојећим камионима и аутомобилима принудили су Министарство војно да додатно повећа сопствени возни парк. Српско Министарство војно купило је 35 камиона од фирме **Отел**, носивости од једне и по до две тоне. Аутомобили су стигли у четири партије (од седам до 10 возила), од којих је прву фабрика испоручила у мају, а последњу у августу 1913. године.

Када је избио српско-бугарски рат војни теретни аутомобили су коришћени за превоз муниције и осталих потреба. До краја рата са Бугарском (10. август 1913) свака српска дивизија имала је на располагању, у просеку, четири до пет теретних аутомобила.

Ратна искуства

С уласком Србије у Први светски рат поново се, поред постојећих педесетак војних аутомобила, већ крајем јула 1914. године реквирирају и приватна возила.

Аутомобили су коришћени и у Церској бици, а због поправки, у септембру 1914. основана је и аутомобилска радионица при Аутомобилском одељењу Врховне команде у Ваљеву.

Значајан савезник српској војсци у одбрамбеним ратним операцијама тих дана била је и недовољно развијена путна мрежа. У јесен, када су падале јаке и дуготрајне кише, постојећи путеви, чију је подлогу чинила иловача, након дуже употребе брзо би се искварили и пролокали толико да су постајали готово неупотребљиви. Захваљу-

јући томе, након по Србе успешно окончане Колубарске битке, из Аустријанаца и Мађара на путевима остале су заглављене колоне разноврсних возила. Међу њима је био и луксузни аутомобил типа *минерва* фелдцајгмајстера Оскара Поћорекка. Тако је део аутомобила за српску војску прибављен и из ратног плена.

Захваљујући сопственом искуству из борбених дејстава 1912. и 1913. године и савезничком искуству из битке на Марни, Врховна команда српске војске постала је свесна значаја употребе аутомобила у рату. Артиљеријско-техничко одељење Министарства војног је ради повећања возног парка, у току 1914. године наручило из Америке, од фирме **Кисел-Кар** 75 камиона, носивости од једне и по до две и по тоне. Поред испоруке 75 камиона, фирма **Кисел-Кар** поклонила је српском Црвеном крсту два санитарска возила, која су постала део возног парка Санитетског одељења.

Са назнаком уласка већег броја аутомобила у састав српске војске, 5. марта 1915. формирана је Аутомобилска команда са седиштем у Крагујевцу. Планирано је да она управља целом аутомобилском службом као једном организованом војном институцијом. Новоформирана Аутомобилска команда је била под надзором начелника артиљерије Врховне команде. На њено чело дошао је потпуковник Владислав Ј. Дерок, до тада управник Пиротехнике и шоферске школе. *Устројство аутомобилске службе* израђено је 27. априла 1915, тако да је српска војска, са тог становишта гледано, ишла у корак са великим савезничким армијама.

Нове набавке

Тачан формацијски састав Аутомобилске команде тешко је утврдити, али се са сигурношћу може рећи да су је, осим шофер-

ске школе и слагалишта, чинили Ауто-одељење Врховне команде, Ауто-одељење Трупа нових области и армијска аутомобилска одељења, у чији састав су улазиле дивизијске ауто-секције, док су аутомобили били придодати и неким позадинским установама (Економско и Санитетско одељење Министарства војног).

Од првих 50 камиона *кисел-кар* мање носивости, 49 је стављено на располагање Врховној команди, а један Управи Војнотехничког завода у Крагујевцу, где је из Београда била дислоцирана Војношоферска школа. Од других 25 камиона веће носивости један је дат на употребу енглеској и француској маринској мисији у Београду, један управи Војнотехничког завода у Крагујевцу, за шоферску школу, а осталих 23 Економском одељењу Министарства војног за потребе превоза хране из Књажевца за Ниш, да би се олакшао транспорт железницом од Зајечара до Параћина.

Средином 1915. године Војска је располагала са 145 сопствених и реквирираних аутомобила, те једним бројем заплењених моторних возила. Како су се теретни аутомобили показали корисни, извршене су и нове наруџбине у Америци, тако да се очекивао долазак 50 камиона типа *цефри*, 50 типа *кисел-кар*, 30 санитарских и 40 путничких аутомобила *кадилак*.

Због проблема са попуном оперативне војске потребном комором и стоком у току 1915, начелник Артиљерије Врховне команде пуковник Андра Миливојевић захтевао је да се за потребе Војске, поред постојећих, набави још 300 нових теретних аутомобила, јер су се у ратним условима у Србији релативно добро показали. На теренима где није било железнице, или је она била под надзором непријатеља, за брзо напредовање, повлачење или саобраћај између трупа на ра-

Српски официри поред аутомобила марке ффорд, Солунски фронт 1917. године

Помоћ савезника

Према одредбама Париских конференција из 1916. које су се тичале снабдевања и реорганизације српске војске, требало је да за наведене потребе Французи дају 320 камиона, од тога 240 теретних и 80 санитарских, а Енглези 320 теретних аутомобила од две тоне, или одговарајућу количину у лакшим аутомобилима. Касније је утврђено да Енглези суделују у снабдевању српске војске тако што ће дати 200 камиона и 600 камионета. До лета 1918. године на коришћењу у српској војсци била су три француска аутомобилска одреда и пет санитарских водова, те 10 енглеских ауто-чета.

стојањима од 10 до 50 километара аутомобилски превоз је био идеалан.

Последњи задатак

Сва српска аутомобилска одељења дала су свој допринос и у току операција за одбрану Косова. Људство и возила из њиховог састава радили су дању и ноћу, по киши, блату и врлетним путевима, снабдевајући трупе на положајима људством, муницијом, храном и другим животним потребама.

Мањи број возила из возног парка српске војске стигао је, ипак, до Грчке. Тако је седам камиона Битољске дивизије пребачено у Флорину, док су са Ђевђелијске железничке станице за Солун евакуисана два вагона са 10 камиона типа *цефри*.

Повлачећи се са осталим јединицама, Аутомобилска команда српске војске пристигла је у Драч 22. јануара 1916, да би из драчког пристаништа почетком фебруара била транспортована на Крф. Крајем истог месеца Команда је на Крфу располагала са 16 сопствених камиона и једним поштанском аутомобилом. После доласка на Крф у Аутомобилској команди било је пет официра и два чиновника. Од 329 шофера, колико их је у том моменту имала српска војска, само 224 било је у Аутомобилској команди на Крфу, док је осталих 105 било распоређено по разним командама, где су обављали службу у строју.

Прилика за поновну набавку аутомобилског материјала пружила се на основу протокола Париских конференција које су регулисале питања у вези са снабдевањем и реорганизацијом српске војске. Србима су предата 23 путничка, 10 већих и три мања теретна аутомобила, док су снабдевање, евакуацију и транспорт обављале су француске установе које су повремено појачаване српским људством оспособљеним за потребе тих служби. ■

Нова команда

Српска Аутомобилска

команда, у оквиру које је

била и шоферска школа,

дислоцирана је крајем

маја 1916. године у околину

Солуна. После доласка на

полуострво Халкидики,

Команда је прешла из

Артиљеријског у састав

Саобраћајног одељења

Врховне команде, док је

почетком јула донета и

Уредба о Аутомобилској

команди, чије је седиште

било у Солуну.

До краја септембра 1916. године Аутомобилска команда у Солуну имала је 22 путничка, четири поштанска, и 32 теретна аутомобила, 15 мотоцикала и 500 бицикала. Према формацији, крајем септембра 1916. године у Аутомобилској команди требало је да буде 579, али је стварно било око 500 возача. За потребе санитета у другој половини 1916. године, као поклон од Енглеског друштва Црвеног крста, добијено је 30 аутомобила, који су могли да се користе искључиво за превоз рањеника. Почетком децембра 1916. у саставу Команде била су 92 српска аутомобила разних типова и намена.

Улога одреда

Реорганизована српска Аутомобилска команда имала је у свом саставу шоферску школу и шест аутомобилских одреда: по један код Врховне команде, Министарства војног, Санитетског одељења и код сваке од три армије. Сваки одред имао је и радионицу. На челу тих ауто-одреда налазили су се официри, осим у Аутомобилском одреду Врховне команде, којим је, због недостатка официра, командовао наредник.

Под претпоставком да ће се добити потребан број кола за армије и дивизије, у свакој од седам дивизија формирано је аутомобилско одељење. Свако од њих имало је само по један аутомобил. На челу сваког од одељења налазио се официр, осим у ауто-одељења Коњичке дивизије, где је на дужности командира био подофицир. Дивизијска аутомобилска одељења укинута су између 12. и 25. марта 1917, њихови командири стављени су на располагање команданту Аутомобилске команде, а старање о дивизијским превозним средствима пренето је у надлежност армијских аутомобилских одреда.

ДИНИЦА НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ

Прве савезничке аутомобилске јединице упућене су у Вертекоп почетком августа 1916. године. Радило се о две француске и једној енглеској секцији. Аутомобилске јединице при српским армијама биле су попуњене људством, састављеним од савезничких и српских војника вичних возачком занату.

У међувремену расли су и број аутомобила и формација српске Аутомобилске команде. Тако је, рецимо, јануара 1918. аутомобилски одред Главног санитета примио од Америчког Црвеног крста нових 30 аутомобила марке *форд*.

Краљ Петар I обилази фронт у току Колубарске битке 1914. године

Полазна база

Дан уочи почетка артиљеријске припреме за пробој Солунског фронта, 13. септембра 1918, Аутомобилска команда имала је по списку у свом саставу 1.089 лица, а на лицу места њих 869. Крајем октобра 1918. године на служби у Првој српској армији било је 186 савезничких камиона и 200 камионета, а у Другој 90 камиона и 150 камионета, дакле, укупно 626 возила, која су служила искључиво за потребе преноса хране и муниције за српску војску. Од тог броја један део биће касније откупљен и искоришћен за изградњу аутомобилских јединица у југословенској војсци. Српска војска је капитулацију Централних сила дочекала са сопственим возним парком од свега 144 аутомобила (50 путничких, 50 санитарских, 12 поштанских и 32 теретна) и 1.136 возача. Српска Аутомобилска команда добила је наређење 26. децембра 1918. да са свим особљем одмах крене за Београд. Она је постала полазна база за формирање аутомобилских јединица новостворене југословенске војске.

Аутомобилску команду, априла 1918, чинили су штаб и шоферска школа, Аутомобилски одред Врховне команде, Главног санитета и Министарства војног, са седиштем у Солуну, и по један аутомобилски одред у Првој и Другој армији. Српска Аутомобилска команда имала је у свом саставу, крајем априла 1918. године, 21 официра, три обвезника чиновничког реда, 615 подофицира и војника, 139 аутомобила разних типова и врста, те 29 мотоцикала и 372 бицикла. На станицама Солун, Сакуљево, Брзак и Санти Кваранта поштанске линије Солун–Санти Кваранта налазила су се два официра и 14 војника из састава Ауто-команде, као и 10 аутомобила који су били у власништву српског Министарства грађевина.

Српски „кисел-кар“ на задатку 1915. године

На дан 23. јула 1918. године у служби српске војске била су три француска аутомобилска одреда (*Лене, Балу и Готије*) и пет санитарских водова (78, 82, 86, 100. и 137), те 10 енглеских ауто-чета (688, 689, 706, 707, 708, 709, 819, 820, 880. и 881)

За снабдевање целокупне српске војске у тим јединицама било је ангажовано свега 265 камиона и 245 камионета, то јест 510 возила. До краја лета 1918. године за снабдевање Друге српске армије ангажоване су 908. и 916. француска секција од по 25 камиона марке *фијат*. ■

АУТОМОБИЛСКЕ ЈЕДИНИЦЕ У ВОЈСЦИ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ратне операције Немачке

Аутомобилски парк војске новопроглашене Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (СХС), због оскудице у саобраћајним средствима, формиран је откупом од савезника извесног броја старих употребљаваних аутомобила и запленом моторних возила од пораженог непријатеља, међу којима је било највише неисправних.

Са стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и изградњом једне веће мирнодопске армије, указала се и потреба за новом формацијом аутомобилских јединица. Формација аутомобилских јединица у мирно доба прописана је актом министра војног и морнарице, генерала Стевана С. Хашића, Пов.Ф.ђ.О.Бр. 45841 од 26. децембра 1919. године. Поменути актом одређено је да Аутомобилском службом у војсци Краљевине СХС руководи *Аутомобилски отсек* при Артиљеријско-техничком одељењу Министарства војске и морнарице. Непосредно потчињене команде и установе том одсе-

Санитетско возило марке форд, поклон енглеског Црвеног крста 1916. године

ку биле су Аутомобилска команда, као административни орган трећег степена, Главно аутомобилско слагалиште и Аутомобилски одред Министарства војске и морнарице, који је био у рангу пешадијског батаљона. Аутомобилску службу чинили су још и Аутомобилски одреди армијских области и дивизијска ауто-одељења.

Аутомобилска команда имала је у свом саставу један батаљон за обуку, са 800 до 900 регрута сваке године, радионицу од 100 до 150 квалификованих радника, ауто-парк од 51 аутомобила и резервни ауто-парк од 150 до 200 аутомобила (у првим годинама након рата тај број достигао је 500). Када је реч о употреби аутомобила, команданти одреда по армијским областима и командири одељења по дивизијским областима, односно дивизијама, били су потчињени начелницима, односно референтима инжењерије, а сви они у стручном погледу Аутомобилској команди.

Мешовити састав

Аутомобилски одред Министарства војног и морнарице имао је у свом саставу 50 путничких, четири санитарска и 10 теретних аутомобила. Аутомобилски одред армијске области (када је донета уредба о формацији било их је четири, а од 1926. пет),

Језиком цифара

Из репарација су за потребе југословенске војске набављена укупно 1.224 путничка, санитарска, ватрогасна и теретна моторна возила, потом 10 камиона реморкера, две покретне ауторадионице, пет ватрогасних камиона са прибором, пет аутобуса и 200 мотоцикала. Од укупног броја било је 909 камиона, 58 путничких, 177 санитарских и 80 поштанских аутомобила. Највећи број возила, њих 1.173, био је набављен за потребе Главног аутомобилског слагалишта, односно за резерву.

састојао се од штаба и дивизијских аутомобилских одељења. Дивизијска аутомобилска одељења била су различитог састава. Аутомобилска одељења Дринске, Дунавске, Шумадијске, Тимочке, Потиске, Босанске, Моравске, Савске, Ос(ије)чке и Дравске дивизијске области, поред персонала, имала су свом саставу осам путничких, пет санитарских и 10 теретних аутомобила, а аутомобилска одељења Јадранске, Зетске, Врбаске, Косовске, Вардарске и Битољске дивизијске области, осам путничких, имала су 10 санитарских и 20 теретних аутомобила.

Предвиђено је било и постојање аутомобилских одељења у две Коњичке дивизије. Њих су чинила по четири путничка, пет санитарских и два теретна аутомобила. У плану је било да Аутомобилско одељење сваке Коњичке дивизије уђе у састав Аутомобилског одреда оне армијске области на чијој територији буде штаб коњичке дивизије. Армијске и дивизијске сталне војне болнице попуњаване су аутомобилима који су им припадали по формацији у мирно доба из армијских ауто-одреда, односно дивизијских ауто-одељења.

Знатан део аутомобилског материјала за југословенску војску у годинама након Првог светског рата набављан је од ратних репарација из Немачке. Дуги низ година то ће бити и једини начин осавремењавања возног парка југословенске армије.

Приметно шаренило

Набавком тих аутомобила шаренило у аутомобилском парку југословенске војске још се више повећало. У њему су се сада налазили 66 различитих модела аутомобила 46 различитих произвођача.

До промене у формацији дошло је крајем 1928. године. Тада је укинута Главна ауто-команда са шоферским батаљоном, док су дивизије добиле ауто-одељење у свом саставу, које је до тада било у саставу ауто-команди армија. Министарство војске и морнарице добило је своју ауто-команду, док је до тада имало одељење.

Према учињеним изменама Ауто-команда Министарства војске и морнарице и ауто-команде армијских области састојале су се од штаба, радионице и возног парка (ауто-одреда). За разлику од ауто-команди армијских области, Ауто-команда Министарства војног и морнарице имала је у свом саставу и слагалиште.

До краја 1934. године постепеним набавкама, у оквиру аутомобилског парка нашло се око 2.000 аутомобила, камиона, аутобуса и мотоцикала. Свака од пет армија располагала је ауто-одељењем које је имало 25 лимузина и 250 транспортних возила, ауто-команду (сервис) и школу за шофере. Министарство је, такође, располагало ауто-командом и аутомобилским одељењем које га је опслуживало. ■

РАЗВОЈ ФОРМАЦИЈА

На праг

До нове промене у мирнодопској формацији дошло је у току 1935, када су формиран и армијски аутомобилски пукови и аутомобилски пук Министарства војске и морнарице.

Новоформиране јединице замениле су дотадашње Ауто-команде.

Аутомобилски пук Министарства војске и морнарице имао је, поред два батаљона и шест чета, посебан аутомобилски вод Министарства војске и морнарице, попуњен претежно путничким возилима.

Е ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ПЕРИОДУ 1935–1941.

*Камиони набављени из репарација,
Београд, септембар 1930. године*

у Великог рата

Санимљива је прича о саставима и идејама које су утицале да буду управо такви. На пример, један аутомобилски пук Армијске области састојао од штаба, једног наставног и једног транспортног аутомобилског батаљона, радионице и слагалишта. Наставни батаљон имао је две чете, транспортни такође две, док су две остале чете из састава пука биле у центрима дивизијских области ван средишта армијске области. Новом формацијом укинута је дотадашња подела ауто-јединица на ауто-одреде и одељења и уведена нова на пукове, батаљоне и чете.

Према мирнодопској формацији, у саставу сваке од пет југословенских армијских области налазио се по један аутомобилски пук, док је један био у саставу Министарства војске и морнарице. Са формирањем шесте армијске области, уместо аутомобилског пука, у њеном саставу налазила

се само једна ауто-чета. По мирнодопској формацији југословенска војска имала је укупно 37 ауто-чета.

Пукови и штабови

У току 1936. године донета је Уредба о формацији војске у мобилно и ратно доба (Стр.Пов.ђ.Бр. 755/1936), којом је предвиђени број војних аутомобила додатно повећан на 1.046 путничких, 4.618 теретних и 2.532 специјална аутомобила (камиона), те 1.592 мотоцикла. Према тој Уредби, у оквиру саобраћајних јединица било је предвиђено постојање аутомобилских пукова оперативне војске и позадине.

Аутомобилски пук оперативне војске састојао би се, према тој Уредби, од штаба, Аутомобилског, Аутобуског, Допунског (шоферског) аутомобилског батаљона, Слагалишта, Покретне ауто-радионице и Аутомобил-

ског парка резервних возова. Аутомобилски батаљон чинили су, према формацији, штаб, три до пет аутомобилских чета, од тога једна санитарска, свака од по два до три вода од по два до три ауто-одељења. Водови су се образовали у зависности од врсте возила, као лаки, средњи и тешки. Било је предвиђено и постојање самосталних ауто-чета.

Аутомобилски пук позадине требало је да се састоји од штаба, Аутомобилског батаљона, Допунског аутомобилског батаљона и Радионице. Допунски батаљон аутомобилског пука позадине требало је да има штаб и допунске аутомобилске чете од четири вода и општег дела.

Ефикаснија мобилизација

Све те чињенице требало је да послуже као основа за набавку потребних моторних возила за попуњу нове ратне формације, која је до Априлског рата само делимично постигнута. Због недовољног броја моторних возила, стварна ратна формација оперативне војске предвиђала је да се у саставу сваке од седам ратних армија формира само по један аутомобилски батаљон.

Након избијања светског рата, септембра 1939. почело се интензивније радити на попуни теретним моторним возилима ради задовољења потребе за бржом мобилизацијом и концентрацијом на угрожене тачке државне територије.

Од новонабављених камиона *шевролет*, који су били размештени у Руми, Шапцу, Славонском Броду, Крагујевцу, Ваљеву, Тузли, Бањалуци, Нишу, Краљеви, Сарајеву, Приштини (по 80 возила) и Ужичкој Пожеги (120) и чувани искључиво за ратне потребе, требало је формирати још седам ауто батаљона позадине Врховне команде, уместо укинутаг трећег возарског дивизиона, те по један ауто-вод Прве, Друге и Треће коњичке дивизије. Сваки ауто-батаљон могао је имати по 120 камиона, а ауто-водови у саставу коњичких дивизија по 20, тако да се може закључити да је југословенска војска ушла у Априлски рат са 14 ауто-батаљона, односно око 40 одсто моторизоване коморе, док је осталих 60 одсто било са животињском вучом. ■

Мотоциклисти на здруженој гарнизонај вежби на Торлаку, јесен 1940. године

Министар војске и морнарице генерал Љубомир Марић, Београд 1936. године

ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АУТО-ЈЕДИНИЦЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Здружена гарнизона вежба на Торлаку, јесен 1940. године

Године престројавања

У току краткотрајног
Априлског рата југословенске
аутомобилске јединице
послужиле су углавном за
евакуацију и повлачење,
уместо за снабдевања трупа
на положајима, док је
велики део моторизованих
средстава и аутомобилског
материјала југословенске
војске, рачунајући и највећи
део новонабављених
камиона шевролет и прага
пао у руке непријатеља.

Са разбуктавањем устанка, за потребе транспорта коришћена су сва расположива средства, укључујући запрежна возила са коњском и воловском вучом, товарна грла, бицикле, моторна возила и железницу. Приликом ослобођења Ужица, 24. септембра 1941, устаничке јединице заплениле су од непријатеља око 100 моторних возила, док је после ослобођења Пожеге у цистернама краљевске југословенске војске нађено око пет милиона литара бензина и око три милиона литара нафте. Највећи део тих возила и погонског материјала ипак је изгубљен приликом пада устаничке државе, док су Немци само на прузи према Вишеграду заробили 23 камиона и шест мотоцикала. У непријатељев ратни плен ушло је и шест складишта са 1.800.000 литара бензина и 2.000.000 литара нафте.

Током 1942. године, у борбама које су партизанске јединице водиле широм Југославије од непријатеља је заплењено око 790 моторних возила. Од тих возила је при партизанском Врховном штабу, августа 1942. формирана ауто-чета, а у другој половини исте године и ауто-чета Народноослободилачке партизанске војске Хрватске, у којој су тада око 80 одсто борачког састава чинили припадници српског народа.

Капитулација Италије

У току четврте непријатељске офанзиве (битка на Неретви), возила ауто-чете Врховног штаба коришћена су највише за евакуацију рањеника, штампарије Борбе и транспорт оперативних јединица до линије фронта. Након пребацивања рањеника преко Неретве (8. и 9. марта 1943), сви партизански камиони, њих око 100, бачени

су у Неретву.

Нови импулс развоју ауто-јединица у НОВЈ дала је капитулација Италије (9.9.1943). Након ње се од заплењених моторних возила 24.9.1943. при Главном штабу Хрватске формира први аутомобилски батаљон са базом у Спљуњу и Оточцу, који је у свом саставу имао око 400 моторних возила. Тај батаљон је обављао транспортне задатке за потребе јединица и становништва и одржавао редован саобраћај на слободној територији. Истог дана је у Пазину формирана Главна ауто-команда Оперативног штаба за Истру. С обзиром на знатан прилив моторних возила, у неким дивизијама главних штабова Словеније и Хрватске формиране су ауто-чете, као и у неким бригадима које су дејствовале на подручју бивше италијанске окупационе зоне.

Развој аутомобилских јединица забележен је током 1944. године највише захваљујући повећању броја моторних возила која су заплењена од непријатеља или добијена од савезника. Тако су Британци неколико *ципова* из властитих јединица предали у руке припадника НОВЈ из јединица формираних на југу Италије, лета 1944. године. Југословенске јединице дошле су тако до 86 *ципова* и *доцева* за вучу артиљеријских оруђа 57 и 75 милиметара.

База при врховном штабу

У другој половини 1944. формирају се аутомобилске транспортне јединице у дивизијама и корпусима, које се користе за превозење јединица, материјалних средстава и рањеника у Дварској, Книској и Мостарској операцији. У октобру те године, при Главном штабу Македоније формира се Прва аутомобилска бригада.

Након ослобођења Београда, формирана је Ауто-база (у децембру 1944) при Врховном штабу, касније названа Аутокоманда НОВЈ, са аутомобилском бригадом,

АУТОМОБИЛСКЕ ЈЕДИНИЦЕ У ЈНА

Реорганизација и развој

Заробљени немачки кибелваген у јесен 1944. године

у чијем саставу су били курсеви за школовање официра аутомобилске службе и обуку возача.

За извршавање масовних транспортних задатака током 1945. године, у армијама се образују аутомобилски пукови. Саобраћајна служба, коју су чиниле аутомобилска и железничко-пловидбена грана, формирана је 6. марта 1945. године. На челу службе налазило се Саобраћајно одељење при Повереништву народне одбране са аутомобилским и железничко-пловидбеним одељењем. Извршне аутомобилске јединице Саобраћајне службе биле су Аутомобилска бригада при Повереништву народне одбране, ауто-пукови у армијама, ауто-батаљони у корпусима и ауто-чете у дивизијама, артиљеријским и инжењеријским бригаама. Управни органи Саобраћајне службе били су саобраћајни одсеци при војнотериторијалним подручјима, командама армија, Ратној морнарици, командама корпуса и Корпуса народне одбране Југославије (КНОЈ), а у дивизијама и бригадама, укључујући и КНОЈ, били су референти саобраћајне службе. ■

Партизански камиони у Босни 1942. године

Дефиле трупа у Београду 1945. године

Након рата формира се аутомобилска бригада

у тенковској армији, док се ауто-чете

формирају у тенковским и гардијским бригаама.

Крајем 1946. године

Аутомобилско одељење

улази у састав

новоформиране

Саобраћајне управе

Југословенске армије.

Након укидања тенковске

армије, расформирана је

њена аутомобилска

бригада, а формирају се

ауто-батаљони у

тенковским јединицама

дивизијама, бригаама.

епосредно после ослобођења Југословенска армија (ЈА) била је попуњена трофејним и реквирираним цивилним моторним возилима (око 20.000 разних типова и модела). Возила из плена нису представљала добар избор за попуњу југословенских оружаних снага, јер су била истрошена ратном службом, а резервни делови беху ноћна мора за техничку службу. У недостатку друге технике, немачка возила су коришћена до граница издржљивости. Такође, након рата ЈА се снабдевала и камионима и теренским возилима са стокова америчких вишкова у Аустрији и другим државама, где се за мале паре долазило до великих количина скоро некоришћених или мало коришћених војних аутомобила.

Аутомобилска служба издвојена је из Саобраћајне службе 1948. године, када се формира Аутомобилска управа, чији је задатак био да ојача аутомобилску службу. На место расформиране Аутомобилске бригаде при Министарству народне одбране (МНО), формиран је Аутомобилски транспортни пук у Вршцу и ауто-батаљон при МНО. У периоду након 1951. године ЈНА је била попуњена и новим возилима америчког порекла (Jeep, Dodge, GMC), добијеним преко програма војне помоћи (1.001 камион – трактор од 12–18 тона и 10.390 камиона од 0,75, 1,5, и 2,5 тона носивости, укључујући и санитарска и командна возила).

Успон Саобраћајне службе

Након реорганизације саобраћајне службе средином педесетих година, када Саобраћајно одељење МНО (20.4.1954) улази у састав новоформиране материјал-

но-планске управе МНО, а саобраћајни органи у командама у састав материјално-планских органа, извршни органи били су, када је реч о ауто-јединицама, аутомобилски наставни пук (Мучићи), седам ауто-батаљона, четири ауто-чете и ауто-вода у пешадијским дивизијама и командама армија, РМ и граничним јединицама.

Највећи успон саобраћајна служба доживела је 1955, када је формирана Саобраћајна управа са свим гранама саобраћаја. У Саобраћајној управи ЈНА први пут се формира Одељење за друмски саобраћај од три одсека: аутомобилски, путни и за регулисање саобраћаја. При војним областима постојала су саобраћајна одељења, у корпусима – саобраћајни одсеци, у пешадијским дивизијама саобраћајни одсеци са аутомобилском четом, а у пешадијској бригади и пуку референт Саобраћајне службе са транспортним водом. У Мучићима је и даље био аутомобилски наставни пук. Путно-експлоатациони батаљон је премештен из Љубљане у Лајковац, три аутобатаљона у Прву војну област, по два аутобатаљона у Трећу и Пету војну област и један аутобатаљон у Седму војну област. У команди граничних јединица постојао је саобраћајни одсек са ауто-водом, а у Граничној бригади саобраћајни референт.

Команда Гарде имала је саобраћајни одсек и ауто-чету, а гардијска бригада референта саобраћајне службе са ауто-четом.

У току 1955. одређена је организација саобраћајне службе у рату. Управни органи саобраћајне службе у рату били су Саобраћајна управа Врховне команде, саобраћајна одељења армија, саобраћајни одсеци кор-

*Парада поводом Дана победе,
Београд 1946. године*

пуса и саобраћајни референти у бригадима, пуковима и самосталним батаљонима – дивизионима. Код извршних аутомобилских органа било је промена. Ауто-транспортне јединице Саобраћајне службе биле су: приштапски батаљони ВК, транспортни батаљон Резерве Врховне команде, приштапске чете армија, приштапски водови и транспортни батаљони корпуса, транспортне чете дивизија и транспортни водови (одељења) код бригада (пукова), самосталних батаљона (дивизиона), транспортне чете и чете ауто-цистерни Врховне команде и армија.

Следеће године образују се саобраћајни одсеци у новоформираним командама Војних подручја. Расформиран је низ аутобатаљона, а формиране су аутомобилске чете при Војним подручјима.

Године 1958. у оквиру Саобраћајне управе ЈНА, уместо друмског и железничког одељења, формирају се Саобраћајно-оперативно одељење (са одсецима за друмски и жељезнички саобраћај и студију службе, и са референтима за пловидбу и ваздушни саобраћај), те Транспортно одељење (са одсецима за транспорт, експлоатацију и регистрацију моторних возила). Мирнодопске аутомобилске јединице у саставу саобраћајне службе биле су аутомобилски батаљон Државног секретаријата за народну одбрану (ДСНО), ауто-чете и ауто-водови у командама армијских области, војних подручја, војнопоморских подручја, Ратне морнарице и Ратног ваздухопловства.

Промена организације

Очекивана реорганизација догодила се током 1959. године. Промена ор-

ганизације саобраћајне службе у рату обухватала је и промену организације аутомобилских јединица. Према плану *Дрвар-1*, транспортне аутомобилске јединице чинили су аутомобилски батаљон теретних аутомобила за опслуживање Врховне команде и аутомобилски батаљон путничких и теренских аутомобила за опслуживање ДСНО, у армијама – ауто-батаљони и ауто-чете за опслуживање команде армије и чета ауто-цистерни, у војним подручјима – ауто-батаљон, ауто-чета и ауто-вод за опслуживање команди ВП, тракторска чета и тракторски водоснабдевачки вод.

Од 1963. саобраћајна служба постаје тактички носилац свих неборбених моторних и прикључних возила, осим возила специјалне намене РВ и ПВО и возила за хлеб и месо интендантске службе. Служба је постала и тактички носилац смештаја неборбених моторних и прикључних возила.

Средином шездесетих приступа се разради концепције општенародне одбране (ОНО) и у области саобраћајног обезбеђења. Према тој концепцији носиоци управљања и руковођења саобраћајем и транспортом у рату били су органи друштвено-политичких заједница, који су у рату били одговорни за саобраћајно обезбеђење свих компонената народне одбране и располагали извршним органима и организацијама, комуникацијама, транспортним и другим капацитетима на својој територији. Поред тога, у оквиру јединственог саобраћајног система земље, оружане снаге су развијале сопствену саобраћајну организацију и транспортне капацитете таквог обима и структуре да су могле самостално организовати саобраћајно обезбеђење у зонама борбених дејстава здружених тактичких јединица и на правцима довођења снага из дубине у зону борбених дејстава. С тим у вези, било је предвиђено да у зонама борбених дејстава команде оперативних јединица по потреби могу ставити под своју команду саобраћајне органе са те територије.

Команде и штабови ТО су своје потребе за транспортом подмиривале ангажовањем јединица на својој територији, а у зони

*Камиони ГМС добијени у оквиру
западне војне помоћи Југославији*

*Камион ТАМ 4500
на вежби 1965. године*

борбених дејстава јединица ЈНА које су биле у односној зони, док су се управни органи саобраћајне службе ЈНА налазили у командама свих степени – од пука до Врховне команде и извршавали задатке употребом саобраћајних јединица и координацијом рада са територијалним управним органима надлежним за саобраћај, непосредно или посредством војних делегација.

До већих организационих промена у оквиру саобраћајне службе долази поново средином седамдесетих и почетком осамдесетих, када се ишло на смањење бројног стања због централизације администрације у Сектору позадине ССНО. Од 1981. и задаци развоја моторних и прикључних возила ЈНА пренети су у надлежност Војнотехнич-

Пинзгауер на паради поводом Дана победе, Београд 1985. године

ког института. Аутомобилске наставне јединице батаљонског састава налазиле су се у Чапљини, Славонској Пожеги и Кичеву, а четног састава у Белој Цркви и Ковину, те у саставу армија и РВ и ПВО.

Од аутомобилских јединица у периоду до распада државе и даље постоје транспортни аутомобилски батаљони и чете, према потребама, од ССНО до дивизије. До 1985. и вуча је задовољена са 80 до 90 посто савременим неборбеним моторним возилима, чиме је знатно повећана покретљивост јединица.

Последњих година пред распад земље, саобраћајна служба је била одговорна за побољшања организацијско-формацијске структуре, завршетка развоја нове генерације моторних возила повећане проходности и на њиховој основи почетак развоја нове генерације неборбених моторних возила високе проходности. Реализацију тих амбициозних планова прекинули су распад земље и крвави грађански рат на просторима бивше СФРЈ. ■

У ВОЈСЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ, ВОЈСЦИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ И ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Суочавање старих и нових искустава

Дешавања и активности

у периоду 1991–1992.

показала су колики

значај има саобраћајна

служба у ратним

условима. Показало се

и да је наизглед

погрешно раније

опредељење за попуну

Војске одређеним

категијама возила

било исправно.

Почетком деведесетих година Војска Југославије располагала је са око 45.000 моторних и прикључних возила, сврстаних у четири класе, 49 врста возила, 324 групе и око 2.000 марки и типова. Ипак, у периоду од 1990. до 1999. године, а нарочито након агресије на СРЈ фонд војних неборбених и специјалних возила смањен је за око 50 одсто. Том приликом из система је отуђено близу 20.000 неборбених и прикључних возила.

Реформе

Реформом система одбране у Савезној Републици Југославији, потом Државној заједници СЦГ и Републици Србији уведене су нове организацијско-формацијске промене којима су биле обухваћене и Саобраћајна управа и ауто-јединице. Саобраћајна управа, која је била у саставу Сектора за логистику ГШ ВЈ, расформирана је 2005. године, а формиран су: Одељење за транспорт у оквиру Сектора за материјалне ресурсе МО (као правни следбеник Саобра-

Теренска испитивања камиона
ФАП 1118 БС/АВ,
Копаоник 2007. године

ћајне управе) и Одсек за транспорт у саставу Управе за логистику (Ј-4) ГШ ВС. Такође значајна новина од 2006. године јесте формирање центра за управљање кретањем (ЦУК), који је био потчињен Команди логистике, што се није показало као добро решењем, а од 2007. године преименован је у Центар за управљање кретањем и транспортом (ЦУКиТ) у саставу Управе за логистику (Ј-4) ГШ ВС.

Корените промене

У оквиру реформе Војске, паралелно са процесима укидања армијског и корпусног састава, долази и до расформирања аутомобилских јединица. Од 2007. године не постоји ниједна самостална аутомобилска (транспортна) јединица, а у оквиру других састава функционишу: једна транспортна чета (64 логб за опслуживање МО и ГШ и потреба у гарнизону Београд), четири транспортна вода у складшним батаљонима ЦЛОб и аутомобилска одељења при командама оперативних састава, а у два батаљона војне полиције постоје водови саобраћајне војне полиције, ради унификације возног парка и растерећења јединица возила чији су експлоатациони и временски ресурси при крају, крајем 2007. године је донета одлука о оглашавању неперспективним за потребе Војске 87 марки и типова неборбених моторних возила. Примерци тих возила су изузети из процеса отуђења и уврштени у музејске предмете Војног музеја у Београду.

На стручној расправи одржаној маја 2008. године у Одељењу за транспорт СМР МО закључено је да транспортни систем треба да има своју вертикалну организациону структуру, од Министарства одбране до гарнизона у коме су јединице и установе, да су транспортни састави и капацитети војске поддимензионирани и да је потребно редефинисати транспортни систем у МО и ВС, тако да се формирају две транспортне чете које ће опслуживати по територијалном принципу јединице и установе из система одбране, да складшних батаљони и авиобаза ВиПВО имају транспортне водове за своје потребе, а да се Центар за управљање кретањем и транспортом препотчини Здруженој оперативној команди. Од доношења закључака, па до дана када се обележава 100. година саобраћајне службе и увођења аутомобила у српску војску, дошло је до измене једино формације у Управи за логистику (Ј-4) ГШ ВС, где је Одсек за транспорт преформиран у Одељење за саобраћај и транспорт. ■

ОБУКА ЗА НЕБОРБЕНА ВОЗИЛА

Шоферска школа

Суштина стицања сваког знања, поготово војног, јесте обука. Помножена са искуством даје неопходан квалитет. Возачка вештина је посебна сама по себи. Дуго се стиче, а лако губи због недостатка праксе. Зато је у нашој војсци још од формирања првих ауто-јединица стављен важан акценат на квалитет обуке. Најпре смо „преписивали“ од других, а онда правили vlastite планове и програме. Они су се мењали с временом, ратовима, бурним догађајима... Зато је занимљиво прелистати периоде и околности, од почетка века до времена садашњег.

Прва обука српских војних возача почела је још у време силаска с траке камиона за нашу војску у швајцарској фабрици Арбенц. Прва четири војника упућена су у швајцарску децембра 1908, док је друга група од шест војника и два мајстора из Војнотехничког завода у Крагујевцу у Цириху стигла током фебруара 1909. године. У првој групи упућени су: редов пешадинац Стојан Живковић, редов артиљерац Милан Илић и редови инжењерци Драгољуб С. Петровић и Васа Мах. Другу групу чинили су: редов пешадинац Данило Симић, редови артиљерци Душан Дикић и Љубомир Чалуковић, редов инжењерац Михајло Недовић и два мајстора из крагујевачке војне фабрике, који су у Цириху обучавани за генералне ревизије аутомобила. Обука за шофере и механичаре трајала је до маја 1909. године, када је и завршена производња првих аутомобила за српску војску.

После доласка у Србију и распоређивању аутомобила по дивизијским областима на свако возило, осим шофера, додељена су три војника из разних родова Војске, који су најчешће били занатлије. Шофери су те помоћнике обучавали за самостално управљање аутомобилом. До 1912. године обуку за возаче на Арбенцовим аутомобилима завршило је око 50 војника. Са набавком

*Српска војношоферска буквица
издата 1/14. 08. 1915. године*

три аутомобила марке *дикси* у току 1912. и 1913. године, њихови шофери обучавани су у немачкој фабрици у Ајзенаху, по истом принципу као и са *Арбенцом*.

Интензивни курсеви

Организована обука кадра отпочела је тек са балканским ратовима, када је основана шоферска школа. Први војношоферски курс одржан је у новоотвореној Војношоферској школи у Београду од 14. марта до 14. јуна 1913. године и био је предвиђен за припрему начелника ауто-одељења, то јест 20–30 подофицира сталног кадра, поднаредника и наредника, без обзира на род. Када је школа почела са радом, на њеном челу налазио се као управник артиљеријско-технички потпуковник Владислав Ј. Дерок. За потребе школе је од свих теретних моторних возила српске војске у Београду остављен само један камион. Као инструктори у тој установи радили су подофицири који су се вратили са обуке у Ајзенаху (Немачка) са три путничка аутомобила марке *дикси*. Организована обука војника у српској војсци почела је са другим војношоферским курсом, који је требало да почне у шоферској школи у Београду, на Горњем Граду, 18. јула 1913. године. На курс је послато 56 војника из разних јединица. Том приликом је настао и први уџбеник о моторном возилу.

Шоферска школа је 23. марта 1914. године прешла из Београда у Крагујевац. После избијања Првог светског рата школа је вршила обуку до средине новембра 1914. године, када је део њених наставника упућени на фронт. У то време јављају се и први аутомобилски официри у српској војсци. Они су добијени унапређивањем подофицира из трупе. Са стварањем Аутомобилске команде 1915, Војношоферска школа је поново отпочела са радом. На челу школе која се налазила у кругу Војнотехничког завода у Крагујевцу био је пешадијски

потпоручник Светозар М. Јовановић, док су наставници вожње били пешадијски потпоручници Петар Јовановић и Данило Симић, те наредник Светозар А. Ђорђевић.

После повлачења преко Албаније и реорганизације српске војске на Крфу, један од главних задатака приликом организовања аутомобилске службе била је и обука људства за управљање моторним возилима. Курсеви су нарочито интензивирани у последњој години рата и дали су сјајне резултате на omasовљењу шоферског заната међу Србима. Тако је, према подацима од 13. фебруара 1918, у читавој српској војсци било по списку 558 шофера, док је њихов број на лицу места био за један већи (559). Дан учи почетка артиљеријске припреме за пробој Солунског фронта, 13. септембра 1918, у српској војсци било је по списку 1.136 шофера, од тога на лицу места њих 790, док су се остали налазили на обуци.

У последњој години рата отпочело се и са организованом обуком официра за будућу формацију. Тако је крајем марта 1918. при Ауто-команди отворен четворомесечни курс за 15 официра, који је почео са радом 28. априла 1918. године. Након првих ратних година курсеви за обуку официра за аутомобилске јединице, тада већ југословенске војске, у трајању од четири месеца, организовани су спорадично, у складу са потребама, у Главној ауто-команди у Београду и у Ауто-команди I армијске области у Новом Саду. Од 1933. официрски курсеви трајали су пет, а од 1938. године шест месеци.

Од наредне – 1939. године, у југословенској војсци специјалистичка шоферска обука старешина одвијала се у новоформираној школи за резервне ауто-возарске официре у Београду. Редовна настава у школи трајала је девет месеци и делила се на два наставна периода. У току трећег месеца другог наставног периода извођено је једно путовање на већу даљину у трајању од најмање 15 дана, на коме су полазници по-

*Први српски војни шофери
на обуци у Цириху, 1909. године*

лагали практични испит из вожње, и на коме су извођене вежбе у практичном вођењу ауто-колоне и њиховој тактичкој употреби.

Организована обука војника и подофицира у војсци Краљевине СХС и Краљевине Југославије отпочела је 1919. године. Ради оспособљавања људства за аутомобилску службу, у Београду је извршена обука око 2.000 регрута, већином занатлија. Након тога, подофицири и војници обучавани су у шоферском батаљону Аутомобилске команде у Београду, који је годишње примао између 800 и 900 регрута.

Пред испитном комисијом

Након формирања ауто-команди армијских области и Министарства, регрути су обучавани у њиховим шоферским батаљонима, а од средине тридесетих у шоферским батаљонима аутомобилских пукова армијских области, Министарства војног и морнарице, који су заменили дотадашње аутомобилске команде. Једино је Аутомобилски пук Министарства војног и морнарице имао две чете за обуку шофера, док је у аутомобилским пуковима армијских области за ту намену служила само по једна чета. У свакој чети годишње је могло бити обучено око 180 регрута.

Полазници су, поред теоретског дела наставе, пролазили комплетну обуку у вожњи, која је трајала три и по месеца, и том приликом са воланом су прелазили око 700 километара. Након практичне наставе вожње изводила се теренска обука. Возачки испит полагао се пред комисијом од три, а од 1938. године од два члана.

За 1941. годину било је предвиђено да се, након увођења двогодишње службе у кадру и повећања потребе за обученим војним шоферима, при сваком аутомобилском пуку формира још по једна чета за обуку. Након летњег наставног периода обуке, регрути су

*Српски шофери санитарског аутоодрода,
јесен 1916. године*

Обука бораца НОР-а

распоређивани у дивизијске аутомобилске чете и остале јединице, а потом су их из чета упућивали у деташоване водове.

Када је у питању школовање аутомобилских подофицира, с временом се дошло на становиште да су се они могли добити само обуком подофицира са завршеном подофицирском школом, а не и оних стасалих из трупе. Тек пред Други светски рат прешло се са курсева на њихово систематско школовање.

Попуна из резерве

Попуна ратних аутомобилских јединица заснивала се на резервном саставу, који је, уколико се у цивилству није бавио шоферским занатом, после дужег времена након завршетка обуке био практично неупотребљив за рад у ратним аутомобилским јединицама. Такво стање трајало је све до јесени 1934. године. Од тада су војни окрузи морали проверавати спискове са војним обвезницима шоферима сваке непарне године, и позивати на вежбе оне обвезнике којима су возачке исправе истицале.

Тек од краја августа 1939. године војне власти појачале су рад на евиденцији и обучених цивилних шофера. У последњој години пред рат основну шоферску обуку завршила су 1.184 војника за кадар аутомобилских јединица, док је на војној вежби у трајању од 28 дана у неколико партија било 1.670 резервних старешина и обвезника за аутомобилску службу. Курсеве аутомобилских шофера за потребе народне одбране организовао је и Ауто-клуб Краљевине Југославије од 1939. године.

Послератни развој

Након ослобођења земље у ауто-батаљонима и ауто-бригадама отпочела је организована обука војника возача неборбених моторних возила. Приступа се хитном формирању аутомобилских курсева за обуку војника, рочних и активних подофицира. Курсеве су отпочели са радом септембра 1946. го-

дине у ауто-батаљонима и ауто-пуковима при командама армија. Обука је извођена по посебним наставним плановима и програмима, на бази 45 моточасова по војнику, у трајању од шест месеци. Курсеви за школовање рочних и активних аутомобилских подофицира трајали су девет месеци.

Тако организована обука возача изводи се до марта 1948. године, када су формирану курсеве за обуку при командама армијских области и Министарства одбране. Наставни ауто-батаљони имали

су по три чете за обуку војника возача моторних возила и чету за обуку кандидата за рочне подофицире и резервне официре. Обука је извођена на бази 60 моточасова у трајању од шест месеци, све до половине 1949. године. У периоду од 1949. до 1956. године обука војника возача извођена је у једном ауто-пуку, у седам самосталних ауто-батаљона при командама армија, у три самостална ауто-батаљона (два у РВ и један у РМ) и две самосталне аутомобилске наставне чете, тако да је укупно ангажована 51 аутомобилска наставна чета. Обука је организована на бази 80 моточасова (раније 60) по кандидату у трајању од шест месеци.

Наставни центри

Од 1.10.1956. прешло се на организацију обуке у три новоформирана центра: Скопље, Ријека и Титоград. Аутомобилски наставни центри имали су команду, пешадијску наставну чету, две ауто-наставне чете и један батаљон за практичну обуку из возње. У саставу команде ауто-парка налазили су се и кабинети са наставницима за извођење стручне наставе. У периоду од 1949. до 1958. године обучено је 69.168 војника. Од 1953. део обуке за војне возаче изводио се уз наплату у организацијама Ауто-мото савеза Југославије (АМСЈ). Годишње је обучавано око 5.000 обвезника на бази 15 моточасова возње и око 70 ча-

сова из познавања и одржавања моторних возила. После обуке у АМСЈ обвезници регрути су настављали обуку за војне возаче.

Планско школовање кадрова почело је 1. 10. 1957. године у тада формираном Саобраћајном школском центру у Ријеци. Поред обуке војника возача, саобраћајца и десетара, за школовање старешина за саобраћајну службу постојали су курс за усавршавање официра и подофицира саобраћајне службе, школа за резервне официре (ШРО), Саобраћајна подофицирска школа и течај за питомце треће године Војне академије. На течају питомаца треће године Војне академије, који је трајао 12 месеци, школовали су се официри за потребе те службе до 1969. године. Од 1958. при наставним центрима почињу и курсеве кандидата за десетаре. Кандидати су бирали међу најбољим војницима возачима. Обука је трајала три и по месеца, са 15 моточасова из возње.

Од 1964. године, осим у ријечком центру, почиње школовање старешина и у Титограду (Подгорици). Организовано школовање подофицира отпочело је такође 1957. године, у саобраћајној подофицирској школи у Ријеци, која је до 1963. трајала две, а потом (до 1970) три године. Од 1970. у Средњој техничкој војној школи саобраћајног смера, која је била део Високе техничке школе КоВ у Загребу, школовање је трајало четири године, а део усавршавања подофицира организован је и у Саобраћајном наставном и школском центру у Краљеву. Усавршавање официра почело је 1961. године, када је организован нижи течај у трајању од 10,5 месеци. Августа 1963. организован је виши течај за усавршавање официра у трајању од пет и по месеци.

Краће и ефикасније

Од 1959. године због већих потреба за кадровима скраћена је обука у центрима са пет на три месеца, с тим што је двомесечни део стручне обуке пребачен на АМСЈ, који је извођен са омладинцима у време обавезне предвојничке обуке. Обука у ауто-мото друштвима (АМД) са омладинцима регрутованим у аутомобилске јединице трајала је 40 дана, на бази 35 моточасова во-

Служба након распада Југославије

Током ратних збивања 1991–1992. године престали су са радом центри за обуку возача у Кичеву, Чапљини и Славонској Пожеги. Део људства и технике је дислоциран на територију СРЈ. Обука војника за дужности у саобраћајној служби, након распада СФРЈ, реализована је у центрима у Белој Цркви, Ковину и Краљеву, што је задовољавало потребе новоформиране војске. У другој половини 1992. године престао је

са радом и једини аутомобилски наставни центар у РВ и ПВО, 762 АНЦ Ковин. Крајем 2004. године престала је потреба за постојањем и АНЦ у Белој Цркви, тако да се данас обука старешинског и војничког кадра изводи само у Сб НШЦ у Краљеву. У складу са процесом реформе у систему одбране Републике Србије који је у току, Сб НШЦ у Краљеву сведен је на ниво батаљона.

жње, 82 часа стручне теорије и 52 часа општевојне наставе. После доласка у Наставни центар, за време од три месеца, војници су добијали још по 60 часова возње. Заједничком обуком АМСЈ и ЈНА повећан је број обучених војника возача са 8.000 на 12.000 годишње.

Године 1960. обука је скраћена са три месеца на десет недеља. Уводи се тројни систем обуке војника возача: АМСЈ – АНЦ – трупца. У АМСЈ се и даље реализује 35 моторних часова, у АНЦ то се смањује на 55 моторних часова, а у трупним јединицама се изводи дообука од десет моторних часова да би се возачима омогућило да сазнају све неопходно о формацијским моторним возилима са којим ће бити задужени.

После земљотреса у Скопљу расформиран је тамошњи Центар и формирано шест самосталних наставних чета. Године 1964. дислоциран је Центар из Ријеке у Титоград, а из Титограда у Краљево. Одлучено је да свако за себе обучава војнике возаче. За потребе јединица ван здруженог састава формирано је 14 аутомобилских наставних чета у Армијским областима, а за потребе јединица здруженог састава (пешадијских дивизија А и А-1 и пешадијских бригада А састава), формирано је 14 наставних јединица (осам чета и шест водова), које су обучавале војнике возаче. Од 1959. до 1962. обучено су укупно 39.852 војника возача. Током 1964. године уведена је возачка обука у све војне школе и академије Југословенске народне армије. У зависности од потреба, број ауто-наставних чета у Центрима је више пута повећан или смањиван са четири на шест, и обрнуто. Две године касније, обављено је такође формирање, преформирање и препотчињавање наставних јединица, тако да је на крају било 26 аутомобилских наставних чета и три ауто-наставна вода. Наредне године се од њих формира девет ауто-наставних батаљона.

Од априла 1967. године обука војника возача изводи се поново у целини и траје четири месеца. Одвија се у осам ауто-наставних батаљона армија, у једном ауто-наставном батаљону РВ и у АНЦ Саобраћајне

управе ДСНО. Примењивао се двојни систем обуке у оквиру ЈНА – трупца. У оквиру тромесечне обуке која се уводи 1968. године, реализовано је 50 моторних часова по војнику, а након доласка у трупне јединице још 15 моторних часова за дообуку. У току 1968. обучен је и упућен у јединице 14.761 возач, а у следећој години 14.541. Кандидати за десетаре и инструкторе за аутомобилске јединице обучавани су редовно на посебним курсевима. Од 1968. обука кандидата за десетаре командире одељења у аутомобилским јединицама извођена је по новом наставном плану и програму, на посебним курсевима за десетаре, у трајању од два и по месеца.

Концентрација квалитета

У периоду између 1970. и 1971. године укинута су три ауто-наставна батаљона (у Мостару, Чаковцу и Књажевцу) а спроведена је и до тада највећа могућа концентрација обуке возача у јединицама (три ауто-наставна центра и четири ауто-наставна батаљона), капацитета око 4.500 војника. Обука је трајала три месеца и седам дана. У том периоду су за попуну мототехничких и саобраћајних кабинета развијени пресеци моторних возила *ТАМ 5000Д* и *Застава АР-55*, а билим су доступни и саобраћајни собни полигон, уређај за паљење бензинског мотора *мв заставе АР-55*, уређај за напајање и убризгавање горива дизел-мотора *ТАМ 5000*, светлосни уређај за приказивање принципа рада четворотактног мотора, ротопројектор. Изграђен је и модерни аутодром *Берановац* код Краљева. У периоду од 1975. организацијско-формацијска структура АНЦ омогућавала је да непосредно претпостављене старешине изводе целокупну обуку. Обезбеђивано је 100% регрута са возачком дозволом из грађанства и са најмање осмогодишњом школом. Обука војни-

Возач мора бити и добар механичар, АНЦ Титоград 1962. године

Кабинетски део наставе, пресек камиона ТАМ 4500, АНЦ Краљево 1969. године

ка возача трајала је у том периоду за војнике са возачком дозволом из грађанства – 37 радних дана, за војнике без возачке дозволе из грађанства – три месеца, и за војнике са додатним ВЕС-ом – 21 радни дан. Курс командира одељења аутомобилских јединица трајао је 21 радни дан.

У Саобраћајном наставном и школском центру образовани су резервни официри саобраћајне службе у ШПО, у трајању од шест месеци, питомци саобраћајног смера ТВА СТВШ, питомци војних школа и академија (испит за возача неборбених моторних возила категорије Ц), официри, подофицири и грађанска лица на служби у ЈНА (ради упознавања са тактичко-техничким и експлоатационим карактеристикама и могућностима нових неборбених моторних возила, и са њиховим основним одржавањем), кандидати за командире одељења јединица Саобраћајне војне полиције и војни саобраћајци (обука саобраћајца трајала је три месеца), руководиоци средстава складишне механизације и војници (моторциклисти) извиђачких јединица.

Од 1981. године кадар је едукован у Саобраћајном наставном школском центру у Краљеву, на катедри саобраћаја и транспорта у саставу Техничког школског центра у Загребу, те уз помоћ наставника Средње техничке војне школе, тако да је створен један потпуно заокружен и висококвалитетан систем војно школовања старешина саобраћајне службе.

За читав период постојања оружаних снага социјалистичке Југославије неки вид обуке у возњи моторних возила у ауто-наставним јединицама прошло је више од 500.000 људи. Тој податак свакако указује на неоспорну чињеницу да је допринос војске моторизацији југословенског и српског друштва у другој половини 20. века био немерљив. ■

Време диктира ритам

Потребе оружаних снага представљале су пресудни чинилац за изградњу ауто-индустрије у Југославији. Подизање прве домаће фабрике аутомобила било је део општих напора прве југословенске државе да се припреми за рат који је се приближавао. Основу за њену изградњу представљала је национализација Фабрике авионских мотора у Раковици, која је спроведена 1937. године.

Аутор текста
мр Далибор ДЕНДА

Фотографије:
збирка Војног музеја,
збирка Братислава Петковића и
архива Фото центра
НЦ „ОДБРАНА

На 18. седници Савета земаљске одбране, одржаној последњег дана децембра 1937, донета је одлука да се власти *Индустрија мотора а.д.* у Раковици да свој рад прошири на израду теретних аутомобила и да Штаб Ваздухопловства војске закључи уговор са тим предузећем о испоруци 600 примерака таквих возила. Фабрика је у потпуности завршена 1940. године. У њој је требало да се израђују сви делови за аутомобиле, осим каросерија, које су рађене у фабрици *Јасеница а.д.* у Смедеревској Паланци. У тренутку пуштања у рад било је нерешено питање фабричке ливнице, чије би послове требало да преузме ливница *Југо-челик* (Зеница). Када је почела са радом, фабрика је монтирала возила од већ готових делова камиона марке *прага Р.Н.* по чешкој лиценци. Фабрика је свечано пуштена у рад 24. октобра 1940. године. Од њеног завршетка до свечаног отварања било је већ монтирано око 150 камиона. За потпуну предају теретњака недостајале су гуме. До Априлског рата завршена је монтажа нешто више од 200 камиона, од чега последњих стотину без гума, тако да добрим делом ти аутомобили нису били употребљени у борби.

Након завршетка Другог светског рата донесена је одлука о даљем развоју аутомобилске индустрије у Југославији. Тако је 31.12.1946. решено да Творница авионских делова у Марибору преусмери свој производни програм на производњу теретних аутомобила, те да се преименује у Творницу аутомобила Марибор (ТАМ). За ту намену послужиле су машине из Раковице. Производња је почела са теретним аутомобилима *пионир* од три тоне (по чехословачкој лиценци).

Тај камион се производио 15 година, а 1961. се прешло на производњу теретних аутомобила са ваздушним хлађењем мотора, по немачкој лиценци *Klöckner – Humboldt Deutz*. У заводима *Црвена застава*, који су се од 1953. оријентисали и на производњу аутомобила, монтирана су 162 примерка *ципа* од увезених делова. Након тога, наредне године потписано је стратешко партнерство са италијанским *Фијатом* из Торина и потом је отпочела производња првог теретног аутомобила у земљи – *застава АР-55*. У Фабрици аутомобила у Прибоју од 1964. године почела је производња новог транспортног аутомобила *ФАП* за потребе привреде и Армије. На тај начин се кренуло у правцу моторизације ЈНА засноване на домаћој производњи.

Израда прототипова моторних возила од 0,75 и девет тона теренске носивости, али и специјалних надоградњи започела је тек 1984. године. Наиме, након неуспешног развоја преко лиценцираног програма *ЗЦЗ – ФИЈАТ 1107 ЈД* и знатног кашњења развоја и опремања ЈНА тим моторним возилима, савезни секретар за народну одбрану донео је одлуку (1984) којом се развој и израда по два прототипа аутомобила поверава упоредо *ИМП Раковица* и *ИМВ Ново Место*. Они су израдили прототипове нових возила са домаћим дизел-мотором *МЦ ОР ИМП С54В* снаге 56,5 кЊ. После упоредног испитивања два модела победило је возило из *ИМП-а* и наручена су четири примерка – два прототипа отвореног и два затвореног модела кабине. Зелено светло за наставак развоја *СС-НО* је дао возилу *ИМП-а*, касније названом *тара*. Након завршених испитивања, то теренско возило усвојено је у *НВО 1991.* године, али се и поред показаних добрих резултата није наставила његова серијска производња. Разлози прекида су изостајање већег броја коопераната из отцепљених република, од којих је *ИМВ* био носилац израде каросерије, али и низ проблема везаних за предузеће *ИМП Раковица*.

После распада СФРЈ приступило се поступку опремања возног парка теренским аутомобилима до једне тоне путем пословно-техничке сарадње са фабриком *Stayer-Daimler-Puch*. Реализација активности била је планирана у две фазе. У првој фази је био циљ да се током поступка ремонта пробне партије од пет теренских возила марке *Pinzgauer 710*, домаће ремонтно предузеће „Ауторемонт“ Београд оспособи за генерални ремонт те врсте теренских возила, по ремонтној технологији произвођача. Друга фаза је предвиђала формирање капацитета за монтажу возила *Pinzgauer 716 4 x 4* и *Pinzgauer 718 6 x 6*, новије генерације, у земљи, уз ангажовање произвођача, домаћих друштвених и приватних предузећа као коопераната у том подухвату, банака и дела средстава ВЈ. На тај начин било би решено питање обнављања армијског фонда возила категорије до једне тоне носивости, што није остварено.

У исто време бележи се и покушај за нављање возног парка теренских возила носивости веће од тоне и по, која су у ЈНА била претежно из производног програма *ТАМ* Марибор. Замена је покушана делом кроз модификацију теренских возила *ФАП 2026 БС/АВ* и *2832 БС/АВ* и развојем теренског возила *ФАП 1118 БС/АВ*. Процес развоја новог модела тог теренског возила започет је крајем 2002. године, а почетком 2008. године су уз велике проблеме приведена крају завршна испитивања и израда прототипске партије је уврштена у текући план опремања Министарства одбране и Војске Србије.

Полетео нови Апач

Најновија варијанта познатог борбеног хеликоптера AH-64 Apache, под ознаком Block III, полетела је 27. јуна. Нови хеликоптер има бројна побољшања: повећан степен дигитализације, нови комуникациони систем, појачане моторе и трансмисију, могућност да контролише беспилотне летелице, ојачан стајни трап и нове лопатике главног ротора од композитних материја-

ла, које обезбеђују већу носивост и већу максималну и крстарећу брзину, а и брзину пењања. Следи наставак летних испитивања, која ће, према садашњим проценама, резултирати почетком серијске производње априла 2010, а први AH-64D Apache Block III очекује се у оперативној употреби 2011. године.

С. Б.

Бразил гради подморницу на нуклеарни погон

Бразил ће утрошити 160 милиона долара до краја идуће године за развој подморнице на нуклеарни погон, намењене заштити резерви нафте нађених у подморју Атлантика, саопштило је Министарство одбране.

По новом плану одбране, који би требало да буде објављен, Бразил ће до краја 2010. године потрошити 3,5 милијарде долара на модернизацију оружаних снага. Министар одбране Нелсон Жобим је у Рио де Жанеиру најавио обиман трансфер технологије из Француске, нужан за изградњу подморнице.

Бразилски министар за стратешка питања Роберто Мангабеира Унгер изјавио је да ће његова земља изградити снаге за брза дејства и врхунску индустрију оружја намењеног извозу. Војни буџет Бразила сада износи 1,5 одсто бруто националног производа (БНП), који је у Бразилу 2007. године био око 1.500 милијарди долара.

Учешће С-300 у маневрима

Недавни заједнички маневри израелских и грчких оружаних снага укључили су у саставу грчке ПВО и ракетни систем С-300РМУ-1. Процењује се да се искуства која су Израелци стекли током овог ангажовања од непроцењиве вредности при евентуалном нападу на Иран, међу којима су највреднија она са грчким ракетним системима ПВО С-300. Иначе, Кипар је 2007. своје системе предао грчким оружаним снагама, као уступак у неслагањима са Турском. Процењује се да и Иран поседује такође систем С-300, мада није познато које верзије, сасвим је могуће да има баш РМУ-1 или РМУ-2.

Оружје за блиску борбу

Beneli 1014

Употреба сачмарице у лову, ратним дејствима или за самоодбрану датира још од времена када је отпочело коришћење ватреног оружја. Од једноставне ловачке пушке некад, сачмарица је с временом постала софистицирано вишенаменско оружје. А савремени модели омогућавају сваком војнику који је њом наоружан шири дијапазон борбеног дејства у урбној борби, уз знатно смањење масе оружја – на само 1.300 грама.

Термин „сачмарица“ први пут се сусреће у литератури 1776. године, када га је Џејмс Фенимор Купер, писац чувених романа „Последњи Мохиканац“ и „Кожна чарапа“, забележио у Кентакију као „израз који се користи у језику људи који живе на граници ка Западу“. Међутим, са сигурношћу је познато да је та врста оружја коришћена половином 16. века у Европи, где су постојале две варијанте: тзв. Blunderbuss, који је створен у Немачкој као ватрено оружје за борбу против непријатељеве живе силе на блиском одстојању, или као long fowler, дуга пушка за лов на птице у Енглеској, која је, по потреби, коришћена и за војне сврхе.

Досељеници из Енглеске, колонизатори северноамеричког континента, такође су користили оба типа сачмарице за заштиту своје колоније у Џејмстауну од напада Индијанаца. Европске морнарице су навелико користиле blunderbuss у блиској борби при

заузимању бродова. Армије Прусије, Аустрије и Енглеске такође су је користиле, па је британски генерал сер Џон Бургојн 1781. чак оформио пук лаке коњице назване драгуни, којима је то било основно ватрено оружје. Велика предност тадашњих сачмарица је била то што се, у оскудици наменских зрна, оружје могло напунити камењем, ексерима, завртњима или било каквим комадима метала.

Почеци употребе

Током америчког рата за независност, генерал Џорџ Вашингтон је саветовао својим војницима да мускете пуне „метком и сачмом“, односно стандардном куглом за мускету, уз још три до шест комада крупне сачме, како би повећали вероватноћу погађања. Тридесетогодишње ратовање против Индијанаца из племена Семинола на Флориди, од 1815. до 1845, наметнуло је као

стандард пуњење мускета таквом комбинованом муницијом. Сачмарице су користили Тексошани приликом неуспешне одбране тврђаве Аламо, марта 1836, од напада мексичке војске, којом је командовао генерал Санта Ана, а и у следећем рату са Мексиком 1846, када је забележено да је мајор маринаца, Леви Твигс, врло ефикасно употребљавао то оружје током марша маринаца од луке Вера Круз до Мексико Ситија.

Амерички грађански рат доноси потребу оружја свих врста које су биле на располагању зараћеним странама, па самим тим и сачмарице, обично калибра 0,50 или 0,69 инча. Првенствено их је користила јужњачка коњица, поготово јединице којима је командовао генерал Нејтан Бедфорд Форест. Он је врло брзо схватио изузетну ватрену моћ те врсте оружја на блиском одстојању.

Две легендарне личности из историје Дивљега запада, шериф Вајат Ерп и његов пријатељ Џон Док Холидеј, употребили су кратеже у неколико наврата, и документовано је да је Вајат Ерп убио најмање двојицу, а Холидеј једног противника баш тим типом оружја.

Ратови против Индијанаца од 1866. до 1891, устанак на Филипинима од 1899. до 1914. године и упад генерала Першинга у Мексико 1916. са намером да ухвати Панча Виљу, такође су биле прилике када је сачмарица дошла до изражаја, поготово на Филипинима. Тада је уочено и да стандардни револверски метак калибра .38 Long Colt није у стању да ефикасно заустави домороце у јуришу, тако да је војска САД прешла на калибар .45.

Прекретница

Крај 19. века доноси два кључна момента у развоју сачмарице. Денијел Мајрон Ле Февр је 1878. пронашао и отпочео производњу сачмарице „хамерлес“, односно пушке без спољних ороза, код које се започињање вршило полугама са стране лежишта патрона. Године 1883. он је учинио корак даље и усавршио механизам, тако да се пушка аутоматски започиња када се склопи. Нешто касније допунио је проналазак аутоматским избацивањем чаура при прелампању пушке. Његова фирма, „LeFevre Arms Co.“ производила је најбоље полужаре у САД, док је 1916. није купила фабрику „Ithaca“.

Плодни креатор стрељачког ватреног оружја свих врста, Џон Моузис Браунинг, унео је револуцију 1887, када је обелоданио винчестер модел 1887, прву сачмарицу која је функционисала по принципу полуге, којом се из интегралног потцевног магацина убацију нове патроне у цев, слично чувеној винчестерки, модел 1873. Шест година касније, Браунинг патентира модел 1893, прву пум-

парицу, а 1900. и прву полуаутоматску сачмарицу *браунинг ауто-5*. Како се он и Винчестер нису могли договорити око процента од продатих пушака, Браунинг је прешао у белгијску компанију „Fabrique Nationale“ (FN) и производња модела А5 отпочела је 1903. године. До појаве *ремингтона 1100* (после више од 50 година) продати су милиони примерака тог модела у цивилним, војним и полицијским варијантама.

Рововски чистач

Први светски рат и вишегодишња рововска борба јасно су указали на потребу за компактним оружјем велике ватрене моћи, којим се може зауставити јуриш непријатеља или извести упад у ров, уз брзу и ефикасну неутрализацију противничке живе силе. Немци су свој развој усмерили ка новој категорији оружја, аутомату, чији је резултат био МР 18 Хуга Шмајсера, који је у ограниченом броју коришћен и крајем рата.

Припадници америчких експедиционих снага у Европи, чији је главнокомандујући био генерал Џон Першинг, познат као *Црни Џон*, окренули су се провереном и доказаном оружју – пумпарици *винчестер*, модел 97, са цеви од 18 инча (45 цм), калибра 12, и патронама дужине 70 мм, напуњеним са шест до девет кугли крупне сачме, тзв. *birdshot 00*, које су, уз то, имале бајонет и штитник шака од вреле цеви ако се напада бајонетом.

Занимљива одлика тог модела била је да пушка није имала раздвајач обарача, тако да се, ако је обарач стално притиснут, опаливало одмах након пумпања сваке следеће патроне у цев. Та пушка је у вештим рукама стварала чуда, па је 27. септембра 1918. наредник Фред Лојд ушао у француско село које су држали Немци и методично почео да „чисти“ кућу за кућом од непријатељевих војника, пуцајући и пуњећи оружје у трку. Када је пао од исцрпљености, избацио је из строја више од тридесет Немаца. Стога не чуди да су је амерички војници звали *рововски чистач* или *метла за ровове*, и што су је се Немци бојали.

У периоду између два светска рата сачмарице су махом користили чувари заштитних зона, а и полиција, у обрачунима са гангстерима и при разбијању радничких демонстрација у САД. Тада је неретко пуцано

Јужњачки коњаник са сачмарицом

Пратилац

Пратиоци дилижанси носили су сачмарице за одбрану од напада Индијанаца и друмских разбојника, и током вожње седели су поред возача. И дан-данас је у САД као термин за сувозача у моторном возилу остао израз *riding shotgun* – возити се на месту пратиоца са сачмарицом.

патронама са ситном сачмом у калдрму испред демонстраната, како би били погођени само рикошетираним пројектилима, јер се сматрало да ће у том случају нанете ране бити минималне. Такав став је, наравно, био погрешан и неретко са фаталним исходом.

Други светски рат је затекао владу и армију САД неспремне за ратне операције широких размера. Испољило се недостатак не само аутомата и лаких митраљеза већ и сачмарица, које су сматране неопходним за блиску борбу и рат у џунгли. Стога су оне куповане у што већем броју од више произвођача, и зато нема стандардног модела сачмарице војске САД и Маринског корпуса у Другом светском рату. Такво стање је

blunderbuss

Remington 870

Remington 1100 Tactical

Winchester 1897 – рововска метла

потрајало и дуги низ година после рата. У цунглама Нове Гвинеје и Бурме је, уз аутомат Thompson, сачмарица била омиљено оружје, а после искрцавања у Нормандији редовно је коришћена током борбе у насељеним местима на путу ка Паризу. Како је дан војник не може да носи две дуге цеви, обично је формацијски додељивана једна сачмарица по воду. Посебно ју је користи-

ла војна полиција за чување заробљеника и обезбеђење кључних позадинских објеката.

Циновске сачмарице

Корејски рат, који је трајао од 1950. до 1953, донео је ново искуство јединицама Уједињених нација, које су се тада први пут суочиле са нападима по типу јуриша у

Противустаничка пушка

Врло занимљив пројект појавио се почетком осамдесетих – *страјкер*, који је Хилтон Вокер из Родезије, његов креатор, назвао „противустаничком сачмарицом великог капацитета“. У односу на тадашња оружја, *страјкер* је имао двоструко више патрона (дванаест) у добошу, чије је пуњење, међутим, било тешко и дуготрајно (захтевало је и да се опруга која покреће цилиндар, а смештена је у добошу, навије око његове осе помоћу великог кључа на предњем делу кућишта добоша).

Усавршени модел, назван *протекта*, нема опругу, већ се добош обрће померањем предњег рукохвата, и уз то се испале патроне аутоматски избацују. На тај начин је знатно скраћен процес пуњења. Ова сачмарица није наишла на широку примену ни у полицијским нити у војним круговима.

таласима (које су примениле севернокорејске и кинеске трупе). У немогућности да тадашњим убојним средствима одбију такву врсту напада, створена је тзв. *клејмор мина*, која је у нашој војној терминологији позната као *мина распрсквајућа, усмереног дејства (МРУД)*. Модел М18 и каснији М18А1, који је широко коришћен у Вијетнаму, јесу експлозивне направе усмереног дејства, намењене за уништавање непријатељске живе силе, пре свега. Садрже 760 куглица од челика, тежине 10,5 греина (1 греин износи 0,06 грама), које се при експлозији распрсну у полукругу од 60 степени до растојања од 50 метара, на висини од два метра у непосредној близини мине, која се са одстојањем смањује. Тим је, практично, добијен ефекат циновске сачмарице. Осим за одбијање јуриша пешадије, мина је коришћена и за заштиту постављених препрека на комуникацијама, минских поља и бочних линија јединица на положају.

Британска кампања у Малаји од 1948. до 1959. такође је донела широку употребу сачмарица у цунгли. Искуства из борбених дејстава указала су да је до одстојања од тридесетак метара хитац из сачмарице најсигурнији начин да се погоди циљ величине одраслог човека. Могућност поготка мете једнаке величине рафалом од пет метака испалењем из аутомата био је 1:8, а из јуришне пушке тек 1:11.

Студија команде британских снага безбедности из 1952, заснована на борбеним искуствима, опитима и медицинским извештајима, потврдила је претходна сазнања о ефикасности сачмарице, мада уз напомену да испалењем пројектили имају лош

Atchisson AA-12

балистички коефицијент, јер лете трећином брзине танади испалених из пушке, али са друге стране немају велику пробојну моћ, што се у урбаној борби сматра позитивним, јер је умањен ризик од рањавања цивила или сопствених војника.

Осим полицијских агенција, где се сачмарице користе дуги низ година, активности војске САД у операцијама мањег обима указале су на потребу усвајања новог, побољшаног модела сачмарице. До средине деведесетих то су махом, уз поменути *винчестер М 97*, били још и *ремингтон 870* и *мосберг 590*, који су заправо представљали милитаризоване моделе популарних пушача, код којих су се измене састојале у продуженом потцевном цевастом магацину (због већег капацитета), фиксатору за бајонет, ојачању лежишта затварача и перфорираном штитнику од вреле цеви.

Према британском извору, велика мана најпопуларнијег модела, *ремингтон 870*, састојала се у чињеници да патрона, која се при пуњењу потпуно не гурне у магацин, може склизнути преко задржача и бити гурнута у лежиште затварача, те тако проузроковати застој који захтева уклањање цеви, односно потпуно расклапање оружја. То је била мана ранијих модела, док је код каснијих модификацијама уклоњена.

Италијански модели

Италијански конструктори нису одолели том изазову. Доказали су да нису само конструктори елегантних аутомобила, одеће и обуће, већ и врло квалитетних и робусних сачмарица, где фирме попут „Бенели“, „Франки“ и „Берета“ са разлогом уживају светску репутацију. Модели *Franchi SPAS* и *Venelli M3* спојили су оно што је неколико деценија пре тога било незамисливо – функционишу у зависности од потребе полуаутоматски или као пумпарице.

Страјкер Protakta

Usas-12-1

Franchi SPAS

Одговор на немачку ноту

Немци су се изузетно бојали америчке сачмарице, коју су звали *рововски чистач* или *метла за ровове*. Немачка влада је 19. септембра упутила званични дипломатски протест влади САД, у коме се тврди да је сачмарица оружје чија је употреба према ратним законима забрањена. Наиме, 21. јула 1918. Немци су у сектору Бакара (Лорена) на Западном фронту заробили америчког војника, припадника 307. пешадијског пука 77. дивизије, који је био наоружан сачмарицом, модел 97, а 11. септембра исте године у сектору Вијер-ан-Еј још једног војника, припадника 10. пешадијске бригаде 5. дивизије, са ис-

тим наоружањем. У тој ноти немачка влада је запретила да ће убудуће стрељати сваког ратног заробљеника код ког пронађе ту врсту оружја или муниције. Министарство спољних послова САД је ноту проследило Министарству рата, које је затражило мишљење начелника војне правне службе. Након пажљивог разматрања, бригадни генерал Семјуел Енсел је 26. септембра одговорио дугим меморандумом, у коме је, између осталог, истакао да „закони и обичаји рата предвиђају да је законито убити непријатеља, и то што више његових припадника, што је брже могуће... За осуду је када рана коју оружје нанесе није тренутно смртоносна или само рањава на такав начин да проузрокује патњу која нема разумне везе са убијањем или избацивањем војника из строја.“

На основу овог меморандума је министар спољних послова САД, Роберт Ленсинг, одбацио немачки протест формалном нотом у којој је закључио:

„Употреба те врсте оружја је законита и америчка војска неће престати са тим. Ако немачка влада макар и један једини пут своју претњу спроведе у дело, право и дужност САД ће бити да одговоре репресалијама исте врсте које ће на најбољи начин заштитити америчке снаге, те се стога обавештава (немачка влада) о намери САД да такве репресалије спроведе“.

Немачка није одговорила на узвратну ноту САД, и не зна се ни за један случај у коме је забрањена мера спроведена у дело.

Развојна варијанта проистекла из модела SPAS-12 франки је SPAS-15. Основна разлика у односу на претходни модел јесте храњење пушке, које се овде не одвија из потцевног цевастог магацина, већ из измењивих пластичних оквира капацитета шест патрона. У зависности од оперативних захтева, функционише као пумпарица или полуаутоматско оружје, позајмицом барутних гасова са кратким ходом клипа. Да би функционисала на потоњи начин, мора се притиснути дугме које се налази на врху предњег рукохвата, и потом померити унапред док се не појаве црвена слова АУТО. Поступак је обрнут за „пумпање“. SPAS-15 је тешко оружје. Празна пушка тежи 3,9 кг, дуга је 1.000 мм, односно 750 мм са преклопљеним скелетонским кундаком, а дужина цеви је 450 мм. Захваљујући већој тежини, мањи је трзај при опалењу, што многи сматрају позитивном особином.

Бенели М3 је, такође, савремена варијанта модела М1. У полуаутоматском моду ради на принципу инерције трзаја, где се механизам скоро не прља барутним гасовима, а уз то се врло лако пребације из једног мода у други посредством прстенастог селектора који је смештен на предњем делу рукохвата. Капацитет потцевног цевастог спремишта износи осам патрона, дужина цеви је 500 до 660 мм, укупна дужина 1.040 до 1.200 мм, у зависности од конфигурације, а маса празног оружја је 3,2 до 3,5 кг. Мада је произвођач „Бенели“, то оружје у САД увози фирма „Хеклер и Кох“.

Од августа 1998. до поткрај 2001. неколико примерака сачмарице *бенели М4 супер 90* интензивно је испитивано на полигону Абердин у Мериленду, након чега је Марински корпус САД то оружје усвојио као М 1014, у замену за дотадашње сачмарице маринаца.

Руска Сајра

Руси су релативно касно ступили на тржиште са својим моделом борбене сачмарице, али је *сајра 12* показала да ничим не заостаје за западним ривалима. Настала је почетком деведесетих као производ ИЖМАШ-а, и представља део читаве породице полуаутоматских пушака и сачмарица, заснованих на провереном систему Калашњикова. Производи се у најмање три верзије и три калибра. То су *сајра 12К*, са кратком цеви дужине 430 мм и кундаком на преклапање, *сајра 12С*, са дугом цеви од 520 мм и фиксним или преклапајућим кундаком, а калибри су .410, 20 и 12 магнум. Дужина оружја је 910 мм, односно 670 мм са преклопљеним кундаком, а маса празне пушке износи 3,5 килограма. Пуни се оквирима од пет или осам патрона, а гасни систем има регулатор који се подешава у зависности од барутног пуњења, тако да се у

Saiga 12 EXP

истом оквиру могу наизменично користити стандардне и магнум патроне. Према америчким изворима ово је поуздано и ефикасно оружје, које је уз то и много јефтиније од других полуаутоматских сачмарица.

Аутоматска сачмарица

Технолошки развој је, пре или касније, неизбежно водио ка настанку аутоматске сачмарице. То је *USAS-12*, позната и као *AA*

12. Проистекла је из основног модела који је почетком осамдесетих израдио Максвел Ачисон. Корејски концерн Daewoo прихватио је производњу тог оружја које функционише на принципу позајмице барутних гасова са дугим ходом затварача. При кретању уназад затварач не удара у граничник, већ га опруга успорава и зауставља. Силуета оружја је праволинијска, а дејствује из отвореног затварача, што заједно са великом масом од 5,5 кг (празна), чини да трзај при

Избор муниције

Почетком 20. века избор муниције за сачмарицу подразумевао је патроне са ситном сачмом, крупном сачмом и јединачним зрном. Данас је избор муниције неупоредиво већи, те обухвата и патроне као што су *савитљиви пендрек*, где је врећица од најлона испуњена врло ситном сачмом и обично је користи полиција за умирење насилника, а и чувари у националним парковима за смиревање крупне дивљачи.

Птичије бомбе садрже петарду која има временски упалач, те експлодира у ваздуху и звучним ефектом тера јата птица са аеродромских pista. *Коцкаста сачма* нема облик куглице, ротира у лету и хитац има много већу дисперзију. Користи се у лову тамо где је растиње врло густо.

Патроне *Хатон*, познате и као *дезинтегратор*, напуњене су оловним прахом и воском и њима припадници SWAT тимова (специјалне антитерористичке полицијске јединице, односно САЈ) разбијају браве и шарке на вратима, без опасности по особу са друге стране врата.

Змајев дах су патроне пуњене запаљивом смесом на бази цирконијума, чијим

испаљењем настаје велика ватрена лопта. Њихова продаја је у САД строго ограничена и контролисана.

Сирене за случај пожара јесу звиздаљке које производе звук врло високих децибела. *Сигналне патроне* се носе ради означавања позиције у случају опасности. Постоје ниско и високо летеће (тврди се да достижу висину од 180 м). *Патроне са стрелицама* садрже од 8 до 20 аеродинамичких стрелица које због облика имају значајно већи ефикасан домет.

Фраг-12 јесу гранате у магнум патронама од три инча (76 мм), са максималним дометом од 150 – 200 м. Стандардно експлозивно пуњење пробија до 6 мм оклопа, а противоклопна кумулативна патрона два пута већу дебљину. Постоје и фрагментациона за дејство против живе силе.

Гасне патроне избацују млаз гаса до неколико метара одстојања. Обично садрже сузавац или тзв. *бибер гас*. *Гумене патроне* садрже јединачно гумено зрно или крупну сачму од гуме, а сличне су намене као и *савитљиви пендрек*. Мада се сматрају нелеталним пројектиlima, забележено је неколико смртних исхода код особа погођених овом врстом пројектила.

опаљену буде мањи, а контрола током аутоматске ватре релативно лака.

Постоје три варијанте: стандардна, дужине 965 мм (цев 457 мм), компактна са цеви дужине 356 мм и специјална за блиску борбу чија је цев дуга 330 мм. Израђена је од композитних материјала ојачаних фибергласом, с тим да су критични делови од нерђајућег челика и храни се оквиром од осам или добошем од двадесет патрона. У САД је продаја овог оружја дозвољена само државним агенцијама, а у Азији је наишло на врло добар пријем, те је већ до половине деведесетих продато 30.000 примерака.

Комбиновано оружје

Војнике наоружане сачмарицама морају да штите саборци који носе јуришне пушке, не само због кратког домета сачмарице већ и због све чешћег ангажовања војних снага у успостављању и одржавању реда и мира (када се користи муниција која нема летални ефекат). Са овим проблемом су се сусреле снаге САД у Сомалији, БиХ, на Космету, у Авганистану и Ираку. Тада се повремено укаже потреба за коришћењем патрона са сузавцем, крупном гуменом сачмом (М-1012) или јединачним гуменим зрном (М-101). Стога се наметнуло питање могућности израде оружја које у себи обједињује ефикасност сачмарице у блиској борби, са прецизношћу и ефектом пушке М-16 на већем одстојању. Зато је јуна 1997.

XM-26 LSS

Пешадијски центар армије САД расписао спецификацију за ново оружје: сачмарицу спрегнуту са модуларним оружним системом М4. Тако је настао М4 Masterkey (калауз).

Постојале су две варијанте тог оружја, од којих је прва користила пумпарицу *ремингтон 870*, а друга модел *итака 37*. Укупна маса комбинованог оружја износила је 3,6 кг, од чега је маса карабина била 2,5 кг. Како је цев пумпарице морала бити скраћена да комбинација не би била превелике дужине, скраћен је и потцевни цеваста магацин на само три патроне. Као и код сваке пумпарице, пуњење је било споро, па је развијена потцевна сачмара XM-26 LSS (Light Shotgun System), која се пуни оквирима од пет патрона. Уместо пумпања, користи се ручица за репетирање која се може

Наклоност ка пумпарицама

Мада је Џон Браунинг патентирао 1900. прву полуаутоматску сачмарицу, требало је око осамдесет година да оне буду усвојене као војно и полицијско оружје. Традиционалисти су увек наглашавали да су пумпарице знатно поузданије, да могу користити разне врсте муниције, не само у смислу дужине патроне, већ и муницију специјалне намене (код које је умањена количина експлозивног пуњења и које стога не би поуздано функционисало у полуаутоматским сачмарицама). То су гасне патроне, гумени пројектили, пројектили за разбијање брава и томе слични. Осим тога, пумпарице су јефтиније и једноставније за руковање.

монтирати са леве или десне стране цеви. Њеним праволинијским повлачењем долази до ротационог кретања затварача.

Са горње стране цеви XM-26 налази се Пикатини шина, којом се сачмарица причврсти за доњу страну предњег рукохвата карабина. На задњем делу сачмарице су два испуста која обухватају усадник оквира карабина М4, чиме додатно стабилизују XM-26. У том случају често се оквир карабина користи као предњи рукохват. Дужина потцевне сачмарице је 410 мм, маса 1,9 кг, а калибар 12. Укупна маса комбинације која је примењена у Авганистану и Ираку износи 3,52 килограм. Амерички извори сматрају ову комбинацију првом револуционарном сачмарицом 21. века, и истичу да је тиме сваком војнику који је њом наоружан омогућен много шири дијапазон борбеног дејства леталном и нелеталном муницијом у урбаној борби, уз значајно смањење масе сачмарице на само 1.300 грама.

Од некадашње једноставне ловачке пушке, сачмарица је с временом постала врло софистицирано вишенаменско оружје.

Др Александар МУТАВЏИЋ

Mossberg 590 у Ираку

Перспектива за С-27Ј

Америчко министарство одбране планира да у овој фискалној години набави један транспортни авион С-27Ј, који би био модификован у такозвану летећу топовњачу. За те сврхе намењена су 32 милиона америчких долара. Тај новац ће, осим за куповину авиона, бити употребљена и за набавку наоружања и убојних средстава, сензора и других тактичких система који ће бити уграђени на авион.

Команда америчких ваздухопловних снага за специјалне операције (AFSOC), за чије се потребе изводи та модификација, читав програм означава као AC-XX Gunship Lite.

У верзији „летеће топовњаче“, С-27Ј би, како се претпоставља, био означен као AC-27Ј и представљао би јефтинију допуну постојећим топовњачама типа AC-130.

С. В.

Копнени Aegis за Израел

Израелске оружане снаге су толико импресиониране америчким системом за ПВО бродова, коришћеног на крстарицама класе Ticonderoga и разарачима Arleigh Burke, па намеравају да набаве бар један за заштиту од ракетних напада из Ирана или Сирије. Тај систем је врло употребљив, поред класичног ПВО, и за одбрану од балистичких ракета. До сада је „уписао“ 90 одсто уништенних циљева.

Посебно су успешне најновије ракете Standard у варијанти SM-3, које имају хоризонтални домет од чак 500 км и вертикални од 160 км. Ти, до сада невероватни домети, остварени су четворостепеном конфигурацијом, где прва два степена избацију ракету из атмосфере, трећи служи за погон ван атмосфере, док је последњи степен заправо погоњена кинетичка бојна глава масе девет килограма, са ИЦ самонавођењем. Између свака два степена врши се корекција курса системом ГПС.

С. Б.

Aegis радар на разарачу

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

ПОБЕДНИК

Једна од омиљених речи код нас, појам, мисаона преокупација, духовни оријентир... Најчешће се побеђује или губи у рату и спорту. Знамо како и колико. И што нам је теже, победе су нам драже. Ваљда нам је зато толико драг сваки симбол који подсећа на тај чин.

Њујорк има Кип слободе, Каиро се дичи пирамидама, Москву краси споменик Кутузову, симбол Париза је Ајфелов торањ, а Београд обележава његов Победник. Колико само снаге, пркоса и ауторитета има тај безимени јунак од метала. Његов поглед, одлучност, став... Иако је изливен још 1928. године, ништа није изгубио на лепоти. Напротив! Душу му је дао познати вајар Иван Мештровић, а изливен је у част пробоја Солунског фронта. Посвећен је свим српским војницима који су погинули за част отаџбине и њиховим саборцима чија је ратна судбина хтела баш њихов победнички марш у престоници.

Монументални споменик висине 14 метара требало је, првобитно, да украшава Теразије, али ондашњи пуританци су рекли „Не!“ Забога, Победник је у визији уметника без одеће, његова униформа су мишићи, а симболи мач у десној и соко у левој руци. Није то ишло тако глатко, прича једна од најстаријих Београђанки, госпођа Загорка Софронић. Даме, њихова удружења и колективни глас су устали против чувара лажног морала. Ствар се тада добрано закувала, па су „господа одозго“ донела, ипак, мудру одлуку да Победник буде украс, знак распознавања и заштитник векова на Калемегдану. Сада нам је драго због тога, али разумемо госпођу Софронић и њене исписнице које су имале смисла за лепоту.

Победника често гледамо на рекламама, плакатама, разгледницама, у спотовима... Војник је по основној одредници, стражар по вечној формацији, „мачо тип“ по новоустановљеним мерилима младих дама. Његов је поглед с висине и тешко се одредити где пада, а шта нишани. Свакако на Ратно острво, па даље преко Новог Београда и Земунa, сеже до равнице на северу... Одолева пакленом сунцу, несносној кошави, пљусковима, олујама, снегу и мразу. Лепо му је у друштву Београђана и гостију који камерама бележе његову елегантну фигуру.

Међутим, мало је познато да су Немци наумили да му дођу главе. Пред повлачење из Београда планирали су да минирају споменик. Поставили су експлозив и неколико војника да заврше прљави посао. Али, група илегалца, попут Прлета и Тихог, успела је да „неутралише“ стражу и пресече жице за напајање детонатора. О томе прича Бошко Филиповић, професор у пензији, један од ондашњих клинаца са Дорћола, који су пркосили окупатору, додуше и гинули у на брзину изведеним акцијама, али нису дали свој град и свог Победника.

Калемегдан се не може замислити без Победника, нити Победник без Калемегдана. Једна од најстаријих градских тврђава на свету има фасцинантну историју, која се кретала у магичном троуглу изградње, рушења и обнове. Никла на узвишењу изнад ушћа Саве у Дунав, вековима је била одбрамбено упориште, али и циљ освајачких похода. Рушили су је Готи и Хуни, а потом Словени, Авари и Обри. Наравно, било је оних који су је обнављали, учвршћивали, ширили... Међу тим неимарима су византијски цар Јустинијан, који је 535. године ојачао тврђаву, и српски краљ Милутин, чијом заслугом су одбрамбени бедеми доведени до саме обале Саве. За време аустроугарске власти постаје једно од најзначајнијих утврђења у Европи...

Према речима др Марка Поповића, научног саветника у Археолошком институту, историја Калемегданске тврђаве драгоцена је за разумевања улоге Београда у прошлости, али и за проучавање напретка европских одбрамбених система. На тврђави се, каже др Поповић, јасно уочавају промене кроз које је пролазила војна архитектура Европе, од античког каструма, преко утврђења средњовековног града, до готово савремене артиљеријске тврђаве.

Калемегдан је не само украс и понос престонице већ огромна инспирација песника, сликара, вајара, филмских стваралаца... Први кадрови који припадају српској кинематографији тамо су снимила легендарна браћа Лимијер 1897. године.

Калемегдан је вечни изазов и загонетка, непресушни извор из кога кључа историја. Испод наслага којекваког материјала таложеног вековима, на светлост дана излази све више задивљујућих предмета. Недавно је, радећи факултетске вежбе, студент Милош Мелић пронашао новчић из времена Александра Великог, чија је вредност процењена на 50.000 евра! Само да нам се посетиоци после овог сазнања не лате крампова и лопата...

Своју невероватну љубавну авантуру, испод Победника хтео је да оконча Томислав Васиљевић из Адрана крај Краљева. Не би било ништа чудно, човек има маште, зашто да не? Међутим, Тома се претходно женио равно 46 пута! Почео је јако млад са 16 година. А онда му прешло у навику. Међутим, ниједној није остао у ружној успомени. Не иде, па свако својим путем. Сада је доста било, поручио је душебрижницима када је пред својом Зденком рекао „Да“. Кажу да љубав цвета. Тома хвали своју изабраницу на сав глас. Има, вели и зашто. Сама истранжира свињу од 200 кила, вуче камење из Мораве за кућу коју дограђују и привија му левковита траве, па бољка буде као руком однета... Жена победник. ■

САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА ЈУЧЕ И ДАНАС

ТОЧКОВИ СВЕ БРЖИ

Обележавајући 100 година од увођења аутомобила у српску војску, у Саобраћајној служби истичу да је после неколико деценија заостајања у опремању ауто-јединица, време за незауостављиви развојни п(ре)окрет

Само седам година било је довољно од прве појаве аутомобила у оружаним снагама једне земље, да Србија, већ 1908. године, набави десетак теретних аутомобила и тако отвори нову страницу у развоју своје војске. На конкурс српског Министарства војног, средином те године, јавили су се чувени произвођачи аутомобила – француски *Рено*, немачки *Дајмлер*, аустроугарски *Пух*, али је највише среће имао швајцарски *Арбенц*.

Од тада до данас много тога се променило. Ратови, којих је на овим просторима увек било превише, нису дозвољавали трајнији развој аутомобилске индустрије, па нас разноврсност аутомобилских марки и застарелост возног парка као зла коб прати још од средине шездесетих година 20. века, када је у гаражама ЈНА више од 70 одсто теретних, вучних и специјалних возила, исто као 80 одсто гусеничара и тегљача било старије од 20 година. Резервних делова за возила чија је производња одавно престала више није било, а техничке и експлоатационе одлике возила из домаће производње нису задовољавале потребе савремене армије.

■ СВЕ МАЊЕ ВОЗАЧА

До битнијег побољшања стања возног парка није довела ни последња реорганизација нити бројно смањење Војске Србије. Начелник Одељења за транспорт у Сектору за материјалне ресурсе Министарства одбране пуковник др Жељко Ранковић каже да је Саобраћајна служба највеће домете имала у деветој деценији 20. века.

– За то су заслужне колеге које су сада већ у пензији. Данас, славећи 100 година службе, нисмо у потпуности задовољни тиме како она изгледа. Ова генерација официра СбСл није успела да се избори за место службе које јој припада. Много је разлога за то, али значај транспорта, данас често минимизиран, најлакше се схвати тек онда када нешто не функционише, или када се током великог посла схвате обим и интензитет процеса у транспорту. Добра илустрације таквог става јесте и схватање изнето на стручном скупу организованом 2000. године, где је посебно истакнут значај интегралног транспорта (данас се све чешће користи појам мултимодалног) током активности 1999. године. Прошло је много година од тада, а тек ове, 2008. године, купили смо нешто палета и виљушкора. Аргументи струке, нажалост, нису били увек довољни, па је набавка нових возила често остављана за нека боља времена.

До пре неколико година у Саобраћајној служби су с поносом истицали да возачи представљају око 10 одсто састава Војске. Ни данас тој однос није мањи, али се значај и потреба рада са во-

Пуковник др Жељко Ранковић, начелник Одељења за транспорт у Сектору за материјалне ресурсе Министарства одбране

Снимак 3. ПЕРГЕ

зачима, по мишљењу надлежних, не стављају у први план. Пуковник Ранковић тим поводом каже:

– Можда је то разумљиво са аспекта трансформације читавог система. Међутим не треба заборавити да ће 2010. године професионална Војска Србије имати више од 10.000 возила, којима ће неко морати да управља. Војни транспорт није сасвим идентичан с оним у цивилству и обука војних професионалних возача не сме да се занемарује. Искуства су показала да са њима мора да се ради веома стручно, упорно и систематично, не само зарад веће безбедности у саобраћају већ и због ефикаснијег, економичнијег и квалитетнијег извршавања задатака.

Реформа Војске захватила је и Саобраћајну службу. Њени задаци се унеколико мењају, али претежни део обавеза ипак је остао исти. То су пре свега они који се односе на делатности у области транспорта. Зато је први човек тог одељења најмеродавнији да каже нешто више о плановима чија му реализација „дува за вратом“.

– Нас очекују велики послови. Најпре је потребно окончати нормативно дефинисање области саобраћаја и транспорта до 2010. године, а затим се посветити практичним стварима. Очекује нас занадњавање возног парка, које обухвата изразу тактичке студије о потребама Војске Србије за неборбеним возилима и усвајање возила с најбољим одликама. Очекује нас и промена система коришћења возила за менаџмент у Министарству одбране и Војсци Србије. Сада је дефинисано да један број лица на највишим дужностима у МО и ВС имају возило са возачем на коришћењу читав дан, а идеја је да се сервисним начином обезбеди добро функционисање и тог сегмента услуге превоза, наравно, одговарајућим возилима. Неопходно је и детаљно уређење области превоза опасних материја у МО, затим брисање формалних ограничења да професионални припадници управљају војним возилима, очекује нас приступање стручној организацији ЕКРАФ, која пружа могућност размене информација о безбедности саобраћаја у оружаним снагама већине европских држава. Можда је ово прилика да кажем и да је пред нама много посла, а, као што се зна, мало је извршилаца.

ЈАЧАЊЕ „БЕЛЕ ФЛОТЕ“

У неколико наредних месеци предстоји нам дефинисање потребног броја аутомобила такозване *беле флоте*, тј. путничких возила у систему. На основу стеченог искуства променићемо систем експлоатације возила. Наиме, прођењем трошкова возила и дефинисањем критичне године, у којој је вредност одржавања возила већа од његове вредности, добићемо податке неопходне за процену исплативости коришћења путничких и других комерцијалних возила која се користе за војне потребе.

УСПЕЛЕ КАМПАЊЕ

Посебна пажња у Одељењу за транспорт поклања се безбедности људи у саобраћају. О томе сведоче бројне акције – кампање организоване протеклих неколико година, а међу њима и оне најмасовније: *Вежи појас – дај шансу животу* и *Без алкохола у саобраћају*.

– За неколико веома успешних акција, реализованих прошле и ове године, добили смо признања и стручне јавности и Министарства надлежног за саобраћај у Републици Србији – рекао је пуковник Жељко Ранковић.

Један од најважнијих задатака Саобраћајне службе јесте транспорт терета и путника у Војсци у миру и рату. Због тога се о квалитету возног парка непрекидно размишља.

– Свакако је наш најважнији задатак транспорт терета возилима веће носивости (веће од 8 тона) и превозење путника – каже пуковник Ранковић. – Није никаква тајна да је возни парк Војске Србије старији од 20 година. Слично је стање и у другим армијама света, где су нека специјална возила и старија. Ипак, за возила која служе за превоз људи, односно аутобусе, путничка и комби возила, такво стање је неприхватљиво. Иако је у Војсци таквих возила мање него оних која служе искључиво за транспорт борбених средстава, нема двоумљења да су нам и она потребна. При томе су и возила за транспорт људства у Војсци са повећаном проходношћу, јер треба да задовоље и борбене сврхе.

УБРЗАНИ РАСХОД

Оно што нас заиста оптерећује јесте старост возног парка којим обављамо те задатке. Упркос томе што годишње расходујемо више од 2.500 возила, још је велики број њих у веома лошем стању, њихови ресурси су одавно исцрпљени. Срећом, ускоро завршавамо развој теренског возила ФАП 1118, које треба да замени возила из програма ТАМ. У пракси се показало да нам треба много више приколица, мотоцикала, аутобуса, комби-бусева, па већ извесно време интензивно радимо на иницирању да се набаве. Ипак, оно што нас највише заокупља јесте развој технологије транспорта, посебно теретног. У тој области наше заостајање треба свести на најмању мерицу. Контејнеризација одавно чека нека боља времена, тако да још од 1984. године, када је урађена студија о увођењу те технологије, нисмо много урадили. Савремене армије увелико користе предности такве врсте превоза, посебно на веће удаљености, рецимо, морским путем. То је веома практичан и економичан транспорт терета на платформама, које се једноставно оставе на одређеном месту, а возило се по њих касније врати. Одлагање да се усвоје и масовније користе савремене врсте транспорта отежава и наше бројније учешће у мировним мисијама и операцијама. Стицање знања о процедурама међународног транспорта, превоза у конвојима и тако даље, омогућиће наше знатније учешће у таквим пословима. Обука људства за реализацију посебних захтева мировних операција обавља се у Краљеви, у батаљону за обуку, где је реализовано неколико курсева.

Обележавајући предстојећи празник, у Саобраћајној служби се надају да су пред њима бољи дани. Познато је да возила највише пропадају ако стоје. И мада за војна возила не можемо рећи да су превише мировала, о чему сведоче на десетине милиона пређених километара, ипак је ново убрзање неопходно. Предстојеће амбициозније обнављање возног парка ВС омогућиће управо то – ново убрзање. ■

Душан ГЛИШИЋ

ПРИЈЕМ ВОЈНИКА
СЕПТЕМБАРСКЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

СОМБОР

ДОЧЕКАО РЕГРУТЕ

Први центар за обуку обучиће наредних недеља тринаесту генерацију младића који су се одлучили на служење војног рока под оружјем

Пуковник Жељко Обрадовић,
командант Првог центра за обуку

Током прва три дана септембра, у седам регионалних центара за обуку, организован је прихват регрута који ће наредних шест месеци провести у јединицама Војске Србије. Младићи који су одлучили да своју законску обавезу испуне на традиционалан начин ту ће провести наредних месец и по, односно три месеца, у зависности од рода и специјалности која им је одређена.

Први центар за обуку Команде за обуку Генералштаба Војске Србије у Сомбору, другог дана прихвата регрута угостио је екипу нашег магазина. Имали смо прилику да сагледамо свакодневни рад старешина Центра са момцима који, улазећи у касарну, наредних пола године цивилини живот остављају по страни.

■ ЗАСТАВЕ И ТРУБЕ

Призор на капији сомборске касарне „Аеродром“ подсетио је на времена којих се генерација очева данашњих регрута радо сећа – када се служење војног рока није сматрало обавезом, него гестом поноса и мушкости. Трубачки оркестар, хармонике, песма, заставе и уплакване девојке испраћали су младиће кроз пријавницу.

– Судећи према маниру како се ти дечаци прате у Војску, све указује да је служење под оружјем поново у „тренду“. Одзив је из генерације у генерацију веома добар – каже пуковник Жељко Обрадовић, командант Првог центра за обуку. Он додаје да је током три дана прихвата као крајњи рок за јављање у јединицу одређено три сата поподне, не би ли се избегле могуће неприлике због прекомерног весеља и непотребна кашњења.

Рампа на капији касарне већ на први поглед представљала је границу између „два света“. Чим су се, још једном, поздравили са најближима и предали документацију на пријавници, регрути су закорачили у војничку рутину, која ће их пратити до краја војног рока. Свако од њих на путу до војничког кревета и касете „пролази“ лекарски преглед, разговор са психологом и официром надлежним за безбедност. Ту се утврђује њихов идентитет, проверавају лични подаци и остале околности које могу утицати на служење војног рока. Тај поступак веома је осетљив, јер је било случајева да у процесу регрутације „прувуче“ понеки уживалац дроге или емоционално нестабилна особа.

Руководилац групе за санитетско-медицинску обраду регрута потпуковник др Зденко Проданов објаснио нам је детаљан поступак прегледа младића пред њихово распоређивање у јединицу. Тако се стиче увид у здравствено стање приликом доласка у Војску, а могућност да се било какав медицински проблем од утицаја на способност служења не примети – своди се на минимум.

– У овој просторији изводе се антропометријска мерења: висина, тежина, обим грудног коша, који се уписују у медицинске документе. Регрути затим одлазе у ординацију, где се обавља први лекарски преглед са сваким појединачно. То, у овом случају раде два лекара, док један обрађује хитне случајеве, момке који имају актуелан здравствени проблем и које је неопходно упутити на специјалистички преглед – објашњава др Проданов. Он наглашава да се на основу ревизије оцене способности око десет посто регрута по генерацији прогласи трајно или привремено неспособним за служење војног рока. Ту, како каже, предњаче случајеви неприлагођености на војни колектив у односу на соматска обољења.

■ ЧЕТВРТА ЧЕТА

После задуживања опреме у интендантском сервису, где су претходно ошишани и окупани, регрути се распоређују у јединице. Командир четврте чете батаљона за обуку капетан Братислав Миладиновић прима пету генерацију војника. Он ће са својим старешинама наредних дана, од момака који су у већини случајева униформу видели само на слици, направити пристојан строј.

Капетан Миладиновић, како каже, има добра искуства са септембарским генерацијама регрута, будући да међу њима већи проценат поседује дипломе четворогодишњих средњих школа и факултета. То према његовом мишљењу корелира са успехом у почетној фази обуке и адаптацији на војнички колектив.

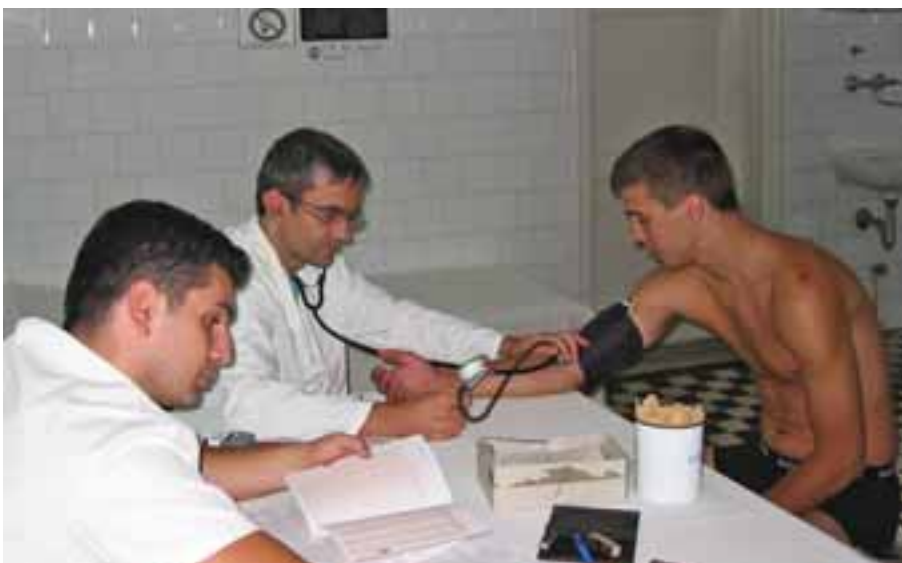
– Момци који су у школи стекли осећај за дисциплину и радне навике једноставно вуку колектив у жељеном правцу и много је лакше радити у таквим условима него када је ниво стручне спреме низак – објашњава Миладиновић. Он објашњава да су три дана пријема карактеристична по томе што војници за веома кратко време усвајају много нових знања. Навикавају се на војнички живот и колектив пре свега, тако да се може уочити велика разлика између регрута пристиглих првог и оних који су дошли трећег дана пријема.

Капетан Миладиновић наглашава да је пажња старешина тих првих дана усмерена на сваки корак младих војника, са њима се интензивно ради, разговара, не би ли командири стекли што бољи увид у особине младих људи.

Потпоручник Братислав Тричковић и старији водник Жељко Грабовић сложни су у оцени да је привикавање на војнички живот преломна тачка првих неколико дана боравка регрута у јединици.

– Одвојени од породице и навика које су гајили годинама, момци за неколико дана треба да усвоје нова правила понашања, начин живота у коме је све испланирано, скоро сваки минут – каже потпоручник Тричковић.

Старији водник Грабовић младе регруте у одређеном смислу пореди са ђацима који тек крећу у школу.

– Све им је ново и непознато. Тешко се сналазе и од вас очекују помоћ на сваком кораку. Ауторитет командира одељења, који је њихов први претпостављени, гради се искључиво личним примером. Почев од изгледа, држања, понашања, односа према старешинама, сваки гест мора да им покаже како и сами треба да се понашају – објашњава Грабовић.

Према мишљењу старешина четврте чете, регрути који су од 1. до 3. септембра стигли у Први центар за обуку за десетак дана требало би да постану војници и по униформи и по кораку.

Ентузијазам који влада у сомборском центру за обуку, како закључује командант пуковник Обрадовић, утемељен је на веома младом и перспективном кадру који ту ради. Велики број младих официра прошле године стигао је у јединицу, уневши много позитивне енергије.

– Информације које нам стижу од колега из специјалистичких центара за обуку као и осталих јединица Војске Србије говоре да одавде излазе квалитетно обучени војници. Нема разлога да и у будуће не буде тако – истиче пуковник Обрадовић. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Милић МИЉЕНОВИЋ

НЕБЕСКИ ПЛЕС

На аеродрому Туржине код Брна, 6. и 7. септембра одржан је аеромитинг **CIAF 08** – Чешки интернационални авијацијски фестивал. Пети пут од 2003. године, када је у Брну, главном граду Јужноморавског региона, организована прва летачка смотре, летели су наши пилоти и авиони.

Чешки интернационални авијацијски фестивал одржава се сваке године првог викенда у септембру на аеродрому Туржине код Брна. До тада се летело са аеродрома у Храдец Кралове. На тој летачкој смотри, у пет наврата гостовали су и припадници нашег ВиПВО.

Пријатељи из Чешке показали су да су гости из Србије добро дошли и зато су, сасвим очекивано, два авиона са косовским крстовима на боковима и крилима били на листи учесника динамичког дела програма. Летели су потпуковник Саша Ристић на *Г-4* и мајор Миодраг Ристић на *орлу*. Оба авиона и пилота долазе из Сектора за летна испитивања Техничког опитног центра. На статичком делу програма приказан је *Ан-26* из 138. мешовите транспортне авијацијске ескадриле.

Првог дана аеромитинга, у ударном делу програма, одмах после свечаног отварања смотре и прелета ешелона домаћина, публици у Брну представио се *орло*.

Част да лете први имали су пилоти чешког ваздухопловства. Они су прелетели аеродром са одељењима главних представника наоружања тог вида – *Ми-35*, *Л-159* алца и *грипен*. Затим су чешки падобранци извели скок из авиона *Ан-26*. Први за приказ маневарских могућности летелица био је *орло*.

Уз тим ВиПВО Војске Србије на **CIAF 08** летели су, у саставу петорке, *галебови Г-2* из „Звезда“. Авиони су били цивилни, али су њима пилотирали потпуковници нашег ВиПВО – Саша Ристић, Драган Злокас, Иштван Канас, Саша Грубач и Томислав Беђаговић. Вођа „Звезда“ Саша Ристић једини је од пилота на аеромитингу који је летео два пута, у два авиона – на *Г-2* и на *Г-4*.

Другог дана авијацијског фестивала у Брну оба авиона Војске Србије летела су на крају програма. Последњи поздрав за публику извео је Миодраг Ристић ефектним бришућим летом. За тај чин организатори смотре наградили су га у посебној категорији за најбољи ниски пролазак.

ДЕЛЕГАЦИЈА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Са пилотима и техничарима Војске Србије у Брну били су командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић и пуковник Горан Стојановић, начелник Техничког опитног центра.

Током боравка у Чешкој генерал Катанић се сусрео са чешким начелником Генералштаба и најодговорнијим старешинама Здружене оперативне команде, али и са командантом словачког ваздухопловства.

Током авијацијског фестивала наше старешине размениле су искуства о реформама одбрамбеног система и модернизацији ваздухопловства са иностраним колегама.

Мајор Миодраг Ристић добио је посебну награду за бришући лет којим је завршен аеромитинг **CIAF 08**

На овогодишњем чешком аеромитингу летела су само два надзвучна борбена авиона. Домаћини су са поносом приказивали *грипен*, који ће се у њиховим ваздухопловним јединицама користити до 2015. године. У бази *Часлав* налази се 211. ескадрила са 14 таквих авиона, пристиглих 2006. године, на лизинг од десет година, од шведске фирме *SAAB*.

Смотри су присуствовали и Белгијанци, који су извели занимљив програм на ловцу *F-16AM*. Приказали су и вишенаменски хеликоптер *A-109* и *Si King Mark 48*.

У категорији дозвучних млазних школских и борбених авиона бројчано су доминирали Чеси, са породицом *Албатрос*, која ове године обележава 40 година од првог лета прототипа. Зато су, у част тог јубилеја, на левој страни вертикалца авиона *Л-39ЗА* насликали портрет конструктора Јана Влчка, а на десној страни птицу албатрос.

Чеси су на митингу приказали и једноседни лаки јуришни авион *Л-159 алца*, настао модернизацијом *Албатроса*. Од 72 таква авиона, чешко ваздухопловство користи само 24.

Француску заставу на *CIAF 08* представио је школски авион *алфа иет*. На авиону се могло прочитати да су те летелице, којих ваздухопловство Француске има 175, имале милион часова полета.

Пољаци су се у Брну представили са акро-групом „Белоцрвене искре“, названом по авиону на коме лете. Хрвати су летели на четири турбоелисна школска авиона *ПЦ-9*, који чине састав „Крила олује“.

Групно летење приказао је словачки тим „Очовски Бачовиа“ са четири једрилице *Л-13 бланик*. Пилоти су извели својеврстан плес на небу са летелицама без мотора. На тлу се зачуо звиждук проласка једрилице кроз ваздух, а лагана и полетна плесна музика, која је допирала са разгласа, употпунила је доживљај.

У делу програма за приказ хеликоптера, словачка посада наступила је са великим и бучним *Ми-24*. Чешке безбедносне службе показале су и примену *Сокола* у противпожарној заштити, али и *бел 412* у борби против тероризма.

Љубитељи историје авијације имали су прилику да на авијацијској смотри погледају прави летећи циркус са авионима из доба Првог светског рата. Симулиране су борбе на фронтима Антанте и Централних сила, уз примену пиротехнике. Чешка историјска ескадрила летела је пред публиком у авионима из двадесетих година прошлог века *ВН-1* и *ВН-5*. Оригинални примери тих авиона нису у ваздуху, али су на основу техничких цртежа поново конструисани. На тај начин приказана је традиционално снажна авијацијска индустрија домаћина овогодишње манифестације.

Од летелица из прошлих времена ваља поменути и петорку двокрилних авиона *Ан-2*, у Чешкој познатих по имену *андул*. ■

Александар РАДИЋ

Борбени хеликоптер *Ми-24*
словачког ратног ваздухопловства

Транспортни авион пољског ратног ваздухопловства *ЦН-295*

РУСИЈА НЕЋЕ БЛОКИРАТИ ПУТ КА АВГАНИСТАНУ

Русија нема намеру да блокира пут који је важан за транзит снага НАТОа у Авганистан, изјавио је у Москви заменик начелника Генералштаба руске војске Анатолиј Ноговицин.

– Ништа не знам о руском једностраном обустављању пута за цивилне испоруке НАТОа кроз руску територију према Авганистану... Уопштено говорећи, то није наш став. Ми не предузимамо тако драстичне мере – рекао је Ноговицин на конференцији за новинаре.

Руска агенција Интерфакс јавила је да је Ноговицин одговорио на питање да ли Русија планира да блокира важан транзит за операције НАТОа у Авганистану, пошто су замрзнути редовни контакти између Русије и тог војног савеза после избијања сукоба у Грузији. ■

КАСАРНЕ СЕ ПРЕТВАРАЈУ У СТУДЕНТСКЕ ДОМОВЕ

Министар одбране Француске Ерве Морен саопштио је да ће, према плану о реорганизацији војске, касарне у петнаест градова бити претворене у студентске домове. Затварање касарни је предвиђено према плану о смањивању војних објеката у градовима широм Француске, укључујући и у престоници.

Према плану о реорганизацији војске, коју је тражио председник Никола Саркози, предвиђено је затварање 83 војна комплекса од 2009. године, пре свега на северу и истоку земље. Њихово претварање у студентске домове је начин да се реши велики проблем студентског смештаја у Француској. Пораст станарина последњих година је отежао услове студирања у Француској, у којој постоји мали број домова за високошколце. Ови адаптирани требало би да буду отворени већ од 2010. године. ■

РУМУНСКО-АМЕРИЧКА ВЕЖБА У РУМУНИЈИ

У ваздухопловној бази Кампија Турзи у Румунији почиње здружена вежба румунских и америчких ваздухопловних снага, названа *Вајпер ленс '08*. У њој ће чествовати 252 америчка војника, са два наест авиона типа Ф-16 из ваздухопловне базе Авијано у Италији, и 200 румунских војника, са четири авиона типа миг 21 ленсер.

Румунско министарство одбране саопштило је да ће пилоти вежбати за мисије противваздухопловне одбране и надгледања ваздушног простора. ■

ИРАН ПОКРЕНУО ПРОИЗВОДЊУ ПОДМОРНИЦА

Иран је покренуо производну линију подморница како би појачао своје снаге задужене за безбедност у Ормуском мореузу, кључној тачки за транспорт нафте из Персијског залива. Ирански министар одбране Мустафа Мухамед Наиар изјавио је, приликом отварања производне линије, да су оружане снаге Ирана задужене за безбедност у Ормуском мореузу, који је стратешки значајан за све земље региона. Иран је, према Наиаровим речима, инвестирао у домаћу производњу ради јачања безбедности дуж својих обала.

Техеран, који је у спору са Западом због свог нуклеарног програма, упозорио је да би на било какав војни напад могао да одговори затварањем мореуза кроз који пролази око 40 одсто светских испорука нафте.

САД, чији су ратни бродови Пете флоте стационирани у бази у Бахреину, затражиле су да путеви за транспорт нафте остану отворени. Вашингтон није искључио могућност покретања војне операције против Ирана, четвртог произвођача нафте у свету. ■

РУСИЈА СУСПЕНДОВАЛА ДЕО САРАДЊЕ С НАТООМ

Руски представник у Северноатланској алијанси Дмитриј Рогозин изјавио је у Москви да ће Русија суспендовати сарадњу с том организацијом у неколико области, те да је одложена посета њеног генералног секретара Јапа де Хоп Схефера, предвиђена у октобру.

„Неће бити заједничких војних вежби“, рекао је Рогозин на конференцији за новинаре и додао да би требало да се одложи посета Де Хопа Схефера Москви. Рогозин је оценио да би требало суспендовати мировну сарадњу с Алијансом „барем у наредних шест месеци“, али да ће Русија наставити сарадњу са западним војним савезом у Авганистану.

Руски премијер Владимир Путин изјавио је да Москва планира да иступи из неких споразума који су склопљени у оквиру преговора о њеном приступању СТО. ■

УНИШТАВАЊЕ ВИШКА НАОРУЖАЊА У ЦРНОЈ ГОРИ

Од 11.800 тона наоружања и муниције у Црној Гори вишак је износио 9.800 тона, рекао је начелник Генералштаба Војске Црне Горе вицеадмирал Драган Самарџић. Нагласио је да су војна складишта „пренатрпана“ и да наоружање и муниција нису ускладиштени по прописима. Он је навео да је вишак наоружања за две године смањен за 2.000 тона, а око 4.000 је продато.

Представници Војске Црне Горе, Владе и Центра за екотоксиколошка истраживања оценили су да вишак наоружања у Брезовику код Никшића одмах мора да се уништи, јер угрожава безбедност грађана. Према објашњењу директорке Центра за екотоксиколошка испитивања Ане Мишуровић, вишкови наоружања биће уништени у напуштеним коповима рудника боксита у Боровим брдима, грађани Жупе Никшићке биће редовно информисани о стању животне средине на том подручју. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ЦРНОМОРСКА ФЛОТА

Украјина се одлучила на заоштравање односа са Руском Федерацијом због статуса Црноморске флоте стациониране на Криму. Руси су већ обавестили свет да ће чврсто штитити интересе властите поморске моћи. Северноатлантски савез подржава Украјину у настојању да отера руске ратне бродове са своје државне територије. То су, укратко, основни елементи кризе на помолу, са дубоким коренима у подели између два словенска народа.

Крим су ослободили Руси од присуства Турака и Татара. Одбранили су га и 1854. године од покушаја Француза и Британаца да лише Русе изласка на Црно море. У време Другог светског рата на Криму су се водиле изузетно тешке борбе. Кратка историја сукоба завршава се 1964. одлуком председника СССР Никите Хрушчова да се полуострво изведе из граница Русије у корист Украјине.

После распада СССР-а границе федералних јединица постале су границе нових држава и Крим се нашао у саставу Украјине, али са доминантним делом руске популације и снажном инфраструктуром руске оружане силе. И у време владавине Бориса Јељцина у Москви су одлучили да се поморске јединице са Крима не повлаче. Такво решење представљало је изузетак у пракси тог времена, када се руска сила ломила под ударцима политичких наредби за одлазак из тек створених држава. Притисци Алијансе на Москву да се повуче са Крима нису донели резултате, а ратни бродови бившег СССР-а остали су у Севастопољу, главној поморској бази на полуострву.

Правно решење за Црноморску флоту изнедрено је 1997. године у међудржавном аранжману, којим се Руска Федерација обавезала да Украјини плаћа најам за боравак на Криму. Те године подељени су и бродови Флоте између две државе. Руски бродови су, уместо црвене заставе, која је симболизовала комунизам, подигли три века стару руску поморску заставу Светог Андрије.

Руси сада из буџета, на име накнаде за коришћење базе Црноморске флоте, плаћају око 97 милиона америчких долара. Украјина, међутим, долази до додатног новца наручивањем робе за Флоту на локалном тржишту. У буџету Севастопоља једна четвртина новца долази из руских фондова.

Алијанса је одувек прижељкивала одлазак Руса. У пракси су, међутим, обе стране одржавале солидне везе, па чак заједнички организоване здружене вежбе. Изгледало је, бар привремено, да су пронашли најкоректнији модел за заштиту интереса свих страна, наравно, уз повремено подсећање украјинских власти да Руси на Криму нису добродошли. Током неколико протеклих седмица проблем Црноморске флоте враћен је на листу приоритетних безбедносних тема у односима НАТО-а и Руске Федерације.

У кавкаском конфликту борбе су се водиле на уско каналисаним планинским пределима. У сенци грузијске офанзиве и руског продора до града Гори биле су борбе за превласт на црноморским обалама. Грузини су покушали да изведу ракетни удар на руске ратне бродове. Ракете брод-брод уништиле су два грузијска брода. Затим су Руси предузели противудар и уништили читаву грузијску

флоту стационирану у луци Поти. Победу су учврстили доласком механизоване пешадије и тенкиста у луку у којој су се Руси задржали и после примирја.

Данас грузијска морнарица постоји само на папиру. Ратни бродови Црноморске флоте, заставни брод, ракетна крстарица „Москва“ и патролни брод „Сметљиви“ вратили су се у матичну луку. Цивили су их дочекали у знак поздрава поморској победи, а мале групе украјинских националиста узвикивале су антируске пароле, тражећи да оду са Крима.

После пораза Грузина званични кругови у Украјини били су растрзани између енергетске зависности од Русије, односно чињенице да се половина популације противи антируском тону владе и, на другој страни, намере да што пре уђу у евроатлантске интеграционе процесе. Украјина се у историји прошлости показала као искрен савезник Грузије, којој су, сем осталог, предати бивши украјински ракетни чамци.

Настојећи да пронађу одговарајући приступ проблему, Украјинци су заоштрили прилике око статуса Црноморске флоте. Од Москве су затражили више новца за останак Флоте у бази. Украјински председник Виктор Јушченко рекао је да се 1997. године одлука о условима боравака постигла под притиском, јер се руско тржиште сматрало приоритетним, али се руска инфраструктура тада није урачунавала у цену.

Јасно је да се са Москвом неће лако преговарати, тим пре што се приближава зима, па ће Украјина бити посебно осетљива на евентуалне „проблеме“ око снабдевања гасом. Дугорочно, расправа о статусу Црноморске флоте ставиће на пробу обновљену руску моћ. Уколико Украјина, с ослонцем на САД и земље НАТО-а, истисне Русе, то ће отворити пут Алијанси ка Истоку. С друге стране, биће тешко задржати Флоту на Криму без високог безбедносног ризика и кризе.

Алијанса као препреку доживљава Црноморску флоту, и то не скрива. До Крима ће све чешће долазити ратни бродови НАТО-а, што Руси могу протумачити као провокацију. За сада Русија не намерава да повуче Флоту. Већ десетак година шири се база у Новорасијску у Краснодарском крају, подно Кавказа, како би, ако затреба, обезбедила прихват главине Флоте са Крима.

Друга по величини база Црноморске флоте таква статус има тек од 1997. године. Инфраструктура се почела градити три године раније. До 2020. године Новорасијск ће бити уређен за прихват читаве Флоте ако се Русија повуче са Крима. До тада, хтели то Украјинци или не, она остаје на Криму и извршаваће задатке независно од става домаћина. ■

Уметнички
ансамбл
„Станислав
Бинички“

КОРЕНИ У КРИЛУ ВОЈНЕ МУЗИКЕ

Ако се за неки колектив може рећи да је племенити следбеник најсветлије традиције уметничке делатности, онда то с правом заслужује Ансамбл који носи име познатог српског музичког педагога, оснивача „Београдског војног оркестра“ и композитора Станислава Биничког. Током дугог постојања које се протеже у три века, смењивале су се генерације, династије и политички системи, али очуван је изворни дух српске војне музике, познат и признат, препознатљив по свом колориту и упечатљивом извођењу. Тај правац се наставља и у садашњем времену, битно другачијем од претходних, а будућност ће свакако сведочити о његовој трајној вредности.

Хниформа, строј, оружје и... Шта недостаје да војничка симболика буде потпуна? Музика, наравно! Тактови по којима се гиздаво корача или чврсто маршира, срчано јуриша, одоје свечана пошта... Крај логорске ватре, између две битке, уз видање рана, каткад тихо, најчешће громко, свеједно, увек је уз војника. Зато се и зове „војна“ јер одише карактером борца, ратника, чувара мира, како када, али је њихова, пр познатљива по звуку и мелодији. Никада равна и монотона, увек буди племенита осећања, слави победу, опстанак и веру у отаџбину.

Наравно, све армије имају своју војну музику и свака темпераментно одсликава њихову традицију. Ни Србија није никакав изузетак, с тим што је можда више него игде изражен њен оригинални дух. Не треба заборавити да је у Србији још 1904. године било укупно 16 војних састава, од Ниша и Врања, преко Пожеге и Пожаревца, до Краљеве гарде и 6. пешадијског пука „Краља Александра“.

Почетак 20. века уопште означава највиши уметнички успон војне музике. И нешто раније, равно пре 109 година, тачније 26. септембра 1899, војна музика је устројена Одлуком краља Александра првог Обреновића, а на основу наређења ђенералштабног пуковника Драгомира Вучковића. На њено чело је стао ондашњи диригент, човек огромног талента и ауторитета Станислав Бинички.

Са изванредним осећањем за прилике свог доба приређује популарне и веома посећене концерте, али и за оне спремније и вољније да чују нешто ново – симфонијске концерте на којима су обично извођена дела старих мајстора.

Иначе, наша војна музика је својеврсна историјска пратња бурних збивања на нашим просторима. Мењале су

ВОЈНИК У ДУШИ

Станислав Бинички рођен је 27. јула 1872. у месту Јасика код Крушевца, где му је отац Стеван, инжењеријски поручник, службовао као командир понтоњерске чете која је одржавала мост на Морави. Ту је завршио основну школу, па гимназију у Нишу, где је од првог разреда показао изузетан дар за виолину и флауту. Брзо је почео да компонује краће соло-песме и хорска дела, али је и дириговао ђачким хоровима. Уписао се на београдски Природно-метематички факултет, где је дипломирао на време. Певао је у хоровима и основао „Академско музичко друштво“.

се владавине, династије, политичка уређења, наде и предрасуде, али звуци оркестра, чији су чланови носили униформе, остали су заувек. Током дугог постојања, које се протеже у три века, смењивале су се генерације, династије и политички системи, али очуван је изворни дух српске војне музике, познат и признат, препознатљив по свом колориту и упечатљивом извођењу. Тај правац се наставља и у садашњем времену, битно другачијем од претходних, а будућност ће, свакако, сведочити о његовој трајној вредности.

ИСТОРИЈСКА ПРАТЊА

Илустрације ради, војни музичари и оркестри постојали су готово читав век пре формирања Оркестра београдске опере, Оркестра београдске филхармоније и Радио-Београда. Настављајући континуитет развоја музичког живота на нашим просторима, 25. јануара 1947. формирана је Уметничка група при Централном дому Југословенске армије, у чијем су саставу били: певачки хор, симфонијски оркестар и фолкорна група. И док је био Уметнички ансамбл ЈНА и касније, када је добио име које сада с поносом носи, заузимао је истакнуто место у музичком животу. Учествовао је на музичко-сценским фестивалима: БЕ-МУС, БЕЛЕФ, Мокрањчевим данима, Нишким хорским свечаностима, Мермер и звуци, Слободиште у Крушевцу, Великом школском часу у Крагујевцу...

Ансамблом су дириговали многи познати великани музичке сцене: Михаило Вукдраговић, Живојин Здравковић, Младен Јагушт, Крешimir Барановић, Оскар Данон, Ангел Шурев, Игор Маркевич из Швајцарске, Американца Ефрем Курц, Зубин Мехта, на почетку своје каријере, гост из Индије...

Прославили су га наступи домаћих и иностраних вокалних и инструменталних солиста. Зденка Кунц, Бисерка Цвејић, Мирослав Чангаловић, Ружа Поспиш, Радмила Бакочевић, Душан Трбојевић, Јован Колунџија, Живан Сарамандић, Јадранка Јовановић, Оливер Њего...

На свом дугом и успешном путу, Ансамбл је прешао десетине хиљада километара и извео више од 7.500 разноврсних музичких програма, које је пратило око пет и по милиона посетилаца. Музика коју изводе снимљена је на 300 грамофонских плоча, касета и компакт дискова. На тим снимцима налази се више од две хиљаде разноврсних композиција које представљају својеврсну музичку антологију. Нема гарнизона, града,

Начелник ансамбла капетан мр Игор М. Митровић

варошице, у коме Ансамбл није гостовао. Увек срдечно примљен и радо слушан, најчешће овацијама испраћен. Тако је било и на бројним турнејама по свету.

За изузетан рад на пољу развоја културе, Ансамбл је добио висока домаћа и међународна признања, чије би набрајање текло унедоглед. Издвајамо само неке: Орден са златним венцем, Вукова награда, Златни беоцуг, награде добијене од високих институција Данске, Холандије, Јапана...

Данас су времена другачија, али музика, култура уопште, један је од показатеља развоја и свести друштва. Огледало у коме се препознају традиција, дух, таленат и зрелост народа. Ако неко носи печат таквих хтења, садржаја и обавеза, онда је то Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“. Данас је на његовом челу капетан мр Игор М. Митровић. Млад, амбициозан старешина и руководилац, који са својим сарадницима успева да музички садржај свог колектива учини ближи потребама и укусима слушаца. Ако бисмо питали шта изводе и како то звучи? – одговор би био једноставан: *изводе готово сваку врсту концертне музике а звучи врхунски!* Од старих барокних мајстора, преко композитора који су обележили средњи и нови век, до дела савремених аутора. Сва су веома захтевна, али Ансамбл подвлачи црту њихове неисцрпне снаге и претаче је у нове вредности, има препознатљив стил, боју, ноту, уметнички израз и шарм.

ЧУВАРИ ТРАДИЦИЈЕ

„Станислав Бинички“ је водећа јединица која представља садржај рада на пољу културе Министарства одбране и Војске Србије. У свом саставу има симфонијски и естрадни оркестар.

Капетан Митровић посебно истиче високу стручност његових чланова, врхунски професионализам и ентузијазам који се већ по традицији преноси са генерације на генерацију. Сви су високообразовани музичари, војна и цивилна лица, неколицина са звањем магистара или завршеним специјалистичким студијама.

Сарадња са сличним институцијама културе се подразумева, а најплодније са Београдском опером. На тај начин учествује у креирању уметничког простора Србије. Наравно, незаобилна је хуманитарна активност, на стотине концерата у разне сврхе када је потребно помоћи људима. Тај курс, кажу, задржаће и у будуће.

У предвечерје јубилеја 109. година постојања, тај марљиви војни колектив има чиме да се подичи. Остали су верни чувари традиције војне музике, доследни настављачи њене племените идеје и уметници чија дела служе на част Министарству одбране и Војсци Србије. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Несуђени професор математике страшно се предао музици. Снагом свог дара и великог рада израстао је у великана наше културе, човека познатог у свету, веома заслужног за промоцију Србије на музичкој сцени. Стекао и диплому чувене минхенске Музичке академије, али је одбио примамљиве понуде домаћина да настави каријеру у Немачкој. Волео је Србију и то није крио. Сан му се остварио тек када је постављен за војног капелника и референта за музику при Министарству војном. Добри познаваоци кажу да је негде у души био војник – одговоран, частан, педантан, дисциплинован... Аутор је прве српске опере „На уранку“ и патриотски надахнуто „Марша на Дрину“. Строг најпре према себи, а тек онда према сарадницима.

Пише
Раде
МИЛОСАВЉЕВИЋ

Смрћу фелдмаршала Светозара Боројевића, јединог маршала међу Јужним Словенима у Аустроугарској, као да је склопљена једна невероватна, а у земљи Србији и скоро непозната књига историје Срба у тој краљевини и царевини, историје која је трајала најмање шест векова. Одвојене од матице, Германи су генерале Србе неправедно потискивали и омаловажавали, Хрвати су их присвајали, врх Католичке цркве их је сатанизовао, а сопствени народ потцењивао. Поред тога што су допринели слави државе у којој су живели и европској историји, „они су, као људи од части и славе, смогли снаге и храбрости да се национално изјасне, па остану у већини узор и дика својим потомцима и свом роду“.

СВЕДОЦИ СРПСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Међу Србима који су у аустријској царевини досегли највише чинове било је и оних са политичким, па и научним амбицијама. Један од њих био је Гедеон Маретић (1771–1839), фелддоцјмајстер и носилац ордена Марије Терезије, који је 1810. радио као генералштабни мајор у Србији, по инструкцијама маршала Радецког – на обавештајним пословима. Написао је 1821. дело „Историја српске револуције“, преведено на српски и објављено у Летопису Матице српске 1826–1828, под насловом „Историја прикљученија у Србији от год. 1804–1812“, а у наше време се појавило као књига тек 1987. године. Маретић је делове тог обимног дела писао српском ћирилицом и с нескривеним симпатијама. Пишући о себи, наводи да потиче из породице Маретић-Војковић де Клокоч, чији корени су, према предању, од Вликана Неманића – чак из 13. века. Његов син Едвард Маретић (1807–1861) био је генералмајор, а Фрања Маретић, рођен 1797, био је фелдмаршаллајтнант.

Такоређи вршњак Гедеонов био је Аврам Таборовић (Сурдук, 1772 – Арад, 1845), пензионисан са чином почасног фелдмаршаллајтнанта. Нешто млађи, Јован Драгојловић од Драхенбурга (Арад, 1774 – Винковци, 1833), имао је сина Алберта, који је завршио академију у Винер Нојштату и 1863. био пуковник.

У време револуционарних збивања 1848. године Срби су стали на страну Аустрије, а против Мађара – што им је, касније, у историји замерено. Слично расположење испољено је и приликом избора српског војводе, када се јавило десетак кандидата – све сами аустријски пуковници и генерали, о којима се код нас (не)довољно зна.

Међу њима су били Јован Живковић, фрајхер од Фрушкагора, пензионисани фелдмаршаллајтнант, чији је син Филип 1896. добио чин генералмајора, Јован Алексић од Маине, пензионисани фелдмаршаллајтнант (и његов син Теодор постао је генералмајор 1872. године), па Стеван Јовић, барон од Зигенберга, генералмајор (прешао Мађарима пошто није био изабран). Један од најистакнутијих кандидата Лазар Мамула, син пуковника Јосифа фон Туркенфелда, тада пуковник, а касније почасни фелддоцјмајстер артиљерије, инжењерац, носилац ордена Марије Терезије, такође није био изабран. После тог неуспеха био је намесник Далмације, а на улазу у Боку Которску је изградио тврђаву која се и данас зове његовим именом. Његов син Емил, тј. Милан Мамула фон Гомирје, пензионисан је 1891. као фелдмаршаллајтнант.

Више успеха имао је Кузман Тодоровић од Зиценбурга, генералмајор, који је дужност војводе обављао кратко време. Наше новине су га назвале српским маршалом. Његов потомак Никола Тодоровић је за заслуге у окупацији Босне и Херцеговине 1878. и за гушење Бокељско-херцеговачког устанка добио витешки ред Леополда и чин генералмајора, а Ђорђе Тодоровић је генералски чин до-

био 1887. године. Кандидат за српског војводу био је и Будислав Будисављевић, пуковник и српски родољуб. Његов потомак Манојло, син пуковника Александра, имао је чин генералмајора. Били су ту и Ђорђе Стратимировић од Кулпина (1822–1908), инжењеријски пуковник који је чин генерала добио 1849. године и Стеван Шупљикац, потоњи племић од Витеза, на крају, 1. маја 1848. изабран за српског војводу. Некадашњи ађутант код маршала Мармона, са којим је учествовао у походу на Русију, вратио се у аустријску војску и 1848. био једно време командант у Огулину. Када је код њега дошао Милутин Петровић, брат Хајдук-Вељка, узбуђен тим сусретом, Шупљикац је издахнуо и сахрањен је у Крушедолу.

Истакнути учесник у тим догађајима био је и Петар Бига, Личанин који је 1859. унапређен у чин генерала, а 1866. примио племство са придевком „од Монгабије“. Из Брна, где је био командант бригаде, преселио се у Нови Сад, чији су га становници, као и грађани Панчева и Карловаца, прогласили почасним грађанином. Под насловом „Србин довека“ лист „Застава“ донео је вест о његовој смрти на првој страници. Треба споменути и Јована Дамјанића, фелдмаршаллајтнанта, који се борио на страни Мађара и јавно рекао да ће се борити „док не види последњег Србина на земљи, а тада ће и себи просвирати куглу кроз главу да не остане ниједан више“. Предао се Русима, који су га изручили Аустрији, а ови су га 1849. стрељали у Араду.

ВЕРА – СВЕТИЊА ДО СМРТИ

Поводом смрти фелдцогмајстера барона од Берлиненкампа Гавре Родића (1812–1890), носиоца ордена Марије Терезије, огласиле су се скоро све тадашње српске новине. Умро је у Бечу, где је био доживотни члан аустријске владарске куће, али то му није сметало да остане у православној вери, која му је била „светиња до смрти“. Наиме, он је завршио граничарске школе, а не Маријатерезијанску академију, у којој је прелаз на католичку веру био обавезан.

Ту школу завршили су и синови фелдмаршаллајтнанта Николе, унуци Леополда и прауници Илије Филиповића, браћа Јосиф и Фрања. Обојица су били врло способни и по чину су надмашили оца – каријеру су завршили као фелдцогмајстери. У некрологу поводом Фрањине смрти истиче се да су Филиповићи пореклом босански Срби. Због напуштања прадедовске вере избрисани су из Српства, као и генералмајор Кузман Богutowaц, који је рођен као православно Србин, а умро 1874. као католик.

Више него занимљив је и „случај“ генералмајора и књижевника Петра Прерадовића (Грaбровњaца у Крижевацкој жупанији, 1819. – Фарафелд, 1872), кога је мајка Пелагија крстила у православној вери, а католичен је у „Терезијануму“. Прва његова песма „Посланица Спири Димитровићу“ била је посвећена Србину, а и остала његова дела (нпр., драма Краљевић Марко) указују на то да је био свестан Србин. Првој кћерки даје име Славица, другој Милица, а сину Душан. Дакле, служио је туђину, али није остављао своје! Но, „мајка“ Србија се није много отимала за Прерадовића, па о њему нема ни помена у оба издања Војне енциклопедије!

На православном делу загребачког гробља Мирогој леже генерал-интендант Јован Пеле (умро 1887), његов колега по чину и брат генералмајора Александра Уљманког – Сава Уљмански (умро 1894), вр-

шњак Прерадовићев Григорије пл. Марицки Сремскославски, који је умро 1910. као генералмајор, Милан Трумић, генералмајор, умро 1911...

За Прокопија Борота, генералмајора који је умро 1913, у некрологу се наглашава да је био „добар и одушевљен Србин“, те да га је оплакала његова „племенита и узорна госпођа Јелисавета Борота, рођ. Кнежевић, с којом је у 34 године срећнога и задовољнога брака провео“. Његов брат био је генералмајор Симеон Борота. На Мирогоју је такође сахрањен Стефан Бабић, који је 1907. био фелдцогмајстер, а ту је и споменик генералу Јовану Н. Прибићу (1885–1960).

ЗАУВЕК У БЕЧУ

Највећа признања свога времена добио је фелдцогмајстер барон Стеван Јовановић (1826–1885), носилац Леополдовога крста и ордена Марије Терезије. Преговарао је са Омер-пашом Латасом и црногорским кнезом Данилом, а поред аустријских, стекао је још руска, турска и папина одликовања. Многе наше новине су се огласиле поводом његове смрти. У некролозима се наглашава да је био Србин, да је био ожењен сестром генерала Родића, али му, ипак, нису пређутана нека (не)дела.

У Бечу су свој живот завршили генералмајори Гедон Заставниковић, Ђорђе Гривичић, Ваца Секулић, Василије Петровић и Никола Вујић, почасни генералмајор и доказани православцац Петар Наранић (1874), из чије породице је и чувени руски генерал Симеон Зорић, почасни фелдмаршаллајтнант Никола Килић (његов брат Петар је 1890. пензионисан као генералмајор), фелдмаршаллајтнант Стеван Чихок из Чортановаца, фелдцогмајстер Јосиф Шокчевић, фелдмаршаллајтнант Антон Сава Арлов, почасни генералмајор Теодор Тапавица фелдмаршаллајтнант и заслужник у задужбини Саве Текелије Теодор Тоша Милин(к)овић, генерал-интендант Аврам Ђукић, почасни фелдмаршаллајтнант Александар Цвејић... У Медлингу код Беча 1915. године умро је Стеван Миленковић, генералмајор, писац песама, приповедака и драма, син генералмајора Стевана Миленковића.

Ниједан српски истраживач, или бор новинар, није писао о споменицима ових људи на бечком војном гробљу.

Велики број Срба одликован је и унапређен у чин пуковника за заслуге у окупацији Босне и Херцеговине. Међу њима су потоњи генералмајор Максим Ракасовић (умро у Броду 1892), „образован часник и врли родољуб“ Симеон Радаковић (потоњи почасни фелдмаршаллајтнант, умро у Загребу 1892), Ђорђе Радоичић фон Халавања (потоњи фелдмаршаллајтнант), Светозар Барић, Адам Пајић, Јоан Милетић, Петар Петровић (касније генералмајор), Јосиф Савић, Александар Бесарабић, и већ поменути Емил Мамула и Никола Тодоровић. Витешки ред Леополда и племство том приликом је стекао Ђорђе Лемајић, пензионисан као фелдмаршаллајтнант (умро 1906. у Новом Саду). Јосиф Кржић је касније напредовао до чина фелдмаршаллајтнанта, као и Петар Кукуљ (Кукол), који је 1890. умро за време оплодавца у Карловим Варима. Његова жена Јудита подигла му је на загребачком гробљу капелу посвећену апостолима Петру и Павлу.

ИСТОРИЧАР И АКАДЕМИК

Генерал-интендант Аврам Ђукић (Госпобинци, 1844. – Беч, 1906), заслужан историчар, неоправдано је заборављен, па није нађено за сходно да буде уврштен чак ни у Војну енциклопедију. Он је, како сам каже „искористио прилику да се званично дуже у Бечу бавио, где су дотични архиви, а и свој друштвени положај“ да напише неке радове из српске историје, међу којима је најзначајнији „Генерали и пуковници Срби у Аустроугарској од 1704. до данас“, тј. до 1905. године, када је упутио „славном Председништву Матице Српске у Новом Саду“ допис да се то дело објави. У тој свој рад он је уврстио поменуте личности, за које се осведочио да су рођени у православној вери, те су прво крштени у православној цркви, мада су после неки морали проверити. У некрологу „Браника“ каже се: „За нас Србе у овој Монархији Аврам Ђукић није био само одличан Србин официр на високој позицији, него и заслужан књижевник, чији су историјски радови од велике важности“. И даље: „Код њега је под аустријским мундиром куцало свагда племенито српско срце, које га је увек

Стеван Шупљикац

Аврам Ђукић

ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ О ГЕНЕРАЛИМА

У свом делу „Срби у Бечу“ академик Д. Медаковић наводи податке о браћи Ђорђу – генералмајору и Данету Гривичићу – фелдмаршаллајтнанту, који је умро у Загребу 1906. године. У Бечу, међутим, није живео њихов потомак фелдцогмајстер Јован Гривичић. У тој књизи се говори и о Манојлу Маровићу, фелдмаршаллајтнанту, који је средином 19. века завршио Терезијанум. Ту се говори и о фелдмаршаллајтнанту Ђорђу (Ди)митровићу, питомцу Терезијанума из 1859. године, затим генералу артиљерије, тј. фелдцогмајстеру (у 41. години!) Вилхелму Десовићу, питомцу Терезијанума из 1864. године, о почасном генералмајору Петру Стојићу родом из Великог Бечкереча, о генералмајору Богумилу Новаковићу, питомцу Терезијанума из 1866. итд

вукло у његову мајку Шајкашку". У знак жалости, Матица је истакла црну заставу, али му дело није штампала.

На прелазу векова у чин генерала унапређени су Ђорђе Чанић, који је 1901. постао фелдмаршаллајтнант, и Манојло Цвјетичанин, пензионисан 1903. као почасни фелдмаршаллајтнант. Јован Цвитковић и гроф Јован Текелија су постали генерали 1901. године, а затим су те чинове примили Антон Дурман (који је 1904. био фелдмаршаллајтнант), Јован Вуковић 1902, Јован Дебић 1904. године (умро у Грацу 1910), Михајло Стипановић 1905. године (иначе син пуковника) Степан Љубичић (1914. генерал артиљерије) и Павле Пухало, генерал пешадије 1916. године...

Кратке податке даје наша Војна енциклопедија о Николи Вујићу, рођеном у Румунији, који је 1910. свој живот завршио у Бечу. Поред тога што је био генерал, био је и научник, балистичар, радио је као професор у више војних школа и написао више дела из балистике. Српско учено друштво га је 1885. примило за дописног члана, а 1892. је постао члан Српске краљевске академије.

Мало података има о Маријану Варешанину (1847–1917), који је 1905. добио чин фелдмаршаллајтнанта, осим што се зна да је потомак фелддојгмајстера Радета Варешанина, племића са придевком од Вареша. Недостају подаци и за фелддојгмајстера Људевита Станковића, чији је предак Карло 1898. имао исти чин. У литератури се може наћи име грофа Николе Пејачевића, који је 1883. био фелддојгмајстер. Мало се овде зна о фелддојгмајстерима Ђорђу Ковачу и Јовану Никићу, фелдмаршаллајтнанту Сорсић (Зорчић!?), Кристијану Бели од Северина, о Јовану Трукуљи, који је 1911. имао чин фелддојгмајстера, или о почасном фелддојгмајстеру Радановићу, о којима се понешто, ипак, може пронаћи на Интернету.

НА КРАЈУ У СРПСКОЈ ВОЈСЦИ

Знатан број Срба високих аустроугарских официра учествовао је 1914. у рату против Србије (Миховил Михаљевић, Рафајло Вукадиновић, Милутин Лука Вучетић, Стево Дујић, Петковић, Мандић, посебно Стефан Саркотић), али је било више оних који су то избегли. Већина генерала је после распада Аустроугарске пензионисана, двадесетак ка und ка официра постали су генерали Краљевине Југославије (међу њима адмирал Драгутин Прица, генерал ваздухопловства и доследан православац, Милан Узелац, и други), а неколицина и генерали Југословенске народне армије после Другог светског рата, као што је био случај са Ђорђем Јовановићем (1890–1964). Неславан крај доживео је Ђорђе или Ђуро Грујић, син аустријског пуковника Филипа, који је у Југословенску војску примљен 1918. године, као капетан прве класе. У Априлском рату је био бригадни генерал и начелник штаба Команде позадине. Немци су га заробили и послали у логор, где се изјаснио као Хрват, прешао у католичку веру и након тога био пуштен на слободу. Био је, затим, на високим дужностима у НДХ. Југословенска влада га је ражаловала 1941. године, заробљен је 1945. у Аустрији, а Врховни суд Демократске Федеративне Југославије га је осудио на смрт.

Међу Србима у Аустрији највећу славу, а можда и највеће разочарање, доживео је Светозар Боројевић, племић са придевком од Бојне, једини од свих Јужних Словена који је зарадио чин маршала. Син коњичког капетана Адама, рођен је у Уметићу код Костајнице 13. децембра 1856, у православној српској породици, а 23. маја 1920. умро у болници у Клагенфурту (Целовцу). Официр је постао са 20 година, учествовао је у окупацији Босне и Херцеговине, а по завршетку Ратне школе предавао тактику и војну историју у Војној академији у Бечком Новом Месту. Напредовао је муњевито – мајор 1892, потпуковник 1895, пуковник 1898, генералмајор 1904, када је из Прага дошао на положај команданта бригаде у Петроварадину, фелдмашаллајтнант (краће време командант 42. дивизије) 1908, генерал пешадије (фелддојгмајстер) 1913. године. На почетку Првог светског рата је командант Шестог армијског корпуса, а 1914. командант Пете армије, која се истакла бранити фронт против надмоћних италијанских снага.

ОСТА(Ј)ЛИ ШИРОМ ЦАРЕВИНЕ

Умирили су Срби генерали и изван Загреба и Беча. У Темишвару је 1847. завршио живот фелдмаршаллајтнант и носилац ордена Марије Терезије Александар Ђорић, а у Дорнбаху је 1864. умро његов син, фелддојгмајстер, носилац ордена Марије Терезије и командант Треће армије Антон Ђорић. Годину дана раније у Карловцу је умро Никола Буњевац фон Николајевић, а 1876. у Петроварадину Гедеон Кризманић. У Будимпешти је 1890. заувек остао Личанин фелдмаршаллајтнант Ђорђе Бабић, у Грацу је 1889. умро генералмајор Михајло Комодина, у Билеку је своје кости 1889. оставио генералмајор Никола Ружичић.

„Нема краја у нашој држави где он служио није и свуда се показује као прави Србин“ каже се у некрологу којим је забележена смрт Теодора Шарунца, који је 1890. умро у Сплиту. У Араду је као генералмајор 1892. преминуо Јован Зорић, у Суботици 1894. Александар Кузмановић, у Пшемислу 1897. фелдмаршаллајтнант Евђеније Лазић, чију су смрт забележиле српске новине, у Клужу 1900. генералмајор Милош Стој(и)сављевић, у Трсту 1905. фелдмаршаллајтнант Давид Ђурић, барон и „витез од Сокол-града“, у чијем некрологу је записано да „беше син српског народа, који је царској и краљевској војсци дао толико храбрих официра“.

Из једне читуље дознајемо да је у Грацу 1903. преминуо генерал Славолуб Жеравица, а такође у Грацу умро је 1910. генерал Јован Дебић. На Карпатима (Галицији), за време вежбе 1905. од капи је умро фелдмаршаллајтнант Милан (Михајло) Манојловић, „ватрени Србин“, управљач Текелијиног завода, кога је краљ Милан Обреновић 1888. одликовао Таковским крстом. У Галицији је 1907. умро и генерал Раде Весић. Таковски крст је због отворених симпатија за српску војску добио је и армијски генерал Радован Раде (Ге)рба, који је 1918. умро у Опатији.

Ђорђе Јовановић

На Карпатима 1915. командује Трећом армијом, а од 1917. групом армија „Боројевић“ на Сочи, где је после 12 битака добио орден Марије Терезије и четврту звездицу – чин фелдмаршала, у који је јануара 1918. службено унапређен. Зна се о њему много тога; био је строг и праведан, а у обраћању својим земљацима (који су га звали „наш Свети“) користио се српским језиком, па му је додељена титула почасног доктора Загребачког свеучилишта. После рата је одлучио да живи у новоствореној држави Јужних Словена и своје услуге понудио Народном већу СХС, али је одбијен због наводне превелике оданости Аустроугарској, у којој су се против њега шириле интриге да „као Србин није поуздан“. Тако је остао без адекватне пензије, издржавајући се од накнаде на име одликовања Марије Терезије. Тражио је и титулу грофа, па кад је није добио, одступио је од дужности.

Боројевић је, према немачком биографу (где се наглашава да је био вере „griech-ortodox“), једна од најистакнутијих фигура Првог светског рата. Рељеф са његовим ликом постављен је на његовој породичној кући. Био је ожењен ћерком једног немачког пуковника. Сахрањен је на централном гробљу у Бечу.

Смрћу фелдмаршала Боројевића као да је склопљена једна невероватна, а у земљи Србији скоро непозната страница историје Срба у Аустроугарској, историје која је трајала најмање шест векова, мало више наглашена тек од блиставе појаве генерала Микашиновића. Одвојене од матице, Германи су генерале Србе неправедно потискивали и омаловажавали, Хрвати су их присвајали, врх Католичке цркве их је сатанизовао, а сопствени народ потцењивао. Поред тога што су допринели слави државе у којој су живели и европској историји, „они су, као људи од части и славе, смогли снаге и храбрости да се национално изјасне, па остану у већини узор и дика својим потомцима и свом роду“.

(Крај)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. септембар 1908.

На основу споразума између Аустроугарске и Русије окончана је Анексиона криза. Договорено је отварање Босфора за руске бродове, а Русија се обавезала да се неће противити анексији Босне и Херцеговине. Русија и Србија су под притиском Аустроугарске и Немачке у марту 1909. призеле анексију.

17. септембар 1918.

После тродневне офанзиве, Прва и Друга српска армија су уз помоћ две француске дивизије пробиле Солунски фронт у Првом светском рату. Немци и Бугари су били приморани да се повуку. Пробој Солунског фронта омогућио је српској војсци повратак у домовину и, као једна од најуспешнијих операција у Првом светском рату, допринео коначном слому Централних сила.

20. септембар 1916.

Престолонаследник Александар Карађорђевић, на предлог министра војног, донео Уредбу о војном телеграфу. Одредбама Уредбе мале јединице везе из састава инжењерије прерасле су у јединице ранга батаљона-пука. Тај датум се у Војсци Србије обележава као Дан Бригаде везе и као Дан службе телекомуникације.

24. септембар 1941.

Владе 15 земаља, међу којима и Краљевине Југославије, потписале су на конференцији у Лондону Атлантску повељу. Повељу у осам тачака прокламовали су, 14. августа, амерички председник Рузвелт и британски премијер Черчил као политички програм савезника у борби против сила осовине у Другом светском рату. Тај документ је касније послужио као основа Повеље УН.

26. септембар 1899.

Наређењем министра војног у Београду је формирана војна музика под називом „Београдски војни оркестар“.

Настављајући традиције тог оркестра, Уметнички ансамбл Војске Србије „Станислав Бинички“ прославља овај датум као свој дан.

27. септембар 1848.

У Крагујевцу изливен први српски топ. У војсци Краљевине Србије тај датум је обележаван као Дан управа војнотехничких завода.

28. септембар 1932.

На основу Уредбе министра Војске и морнарице Краљевине Југославије, почело је формирање Барутанског батаљона у Заводу „Обилићево“. Била је то прва регуларна јединица противхемијске заштите у југословенској војсци. Тај датум се у Војсци Србије обележава као Дан АБХО.

30. септембар 1912.

Србија и Бугарска објавиле су мобилизацију за рат против Турске. Први балкански рат од октобра 1912. до маја 1913, у којем су се против Турске бориле и Грчка и Црна Гора, завршен је ослобађањем балканских народа од турске власти.

30. септембар 1915.

Група немачких авиона бомбардовала је Крагујевац, а српски артиљераци Ратомир Рака Лутовац, ватром из свог топа, оборио један немачки авион. Било је то прво обарање непријатељевог авиона са земље и тај датум је између два рата обележаван као Дан противавионских јединица. У Војсци Србије тај датум се обележава као Дан артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства.

30. септембар 1925.

Решењем Државног савета Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Министарству Војске и Морнарице је уступљено имање општине Чачак ради изградње Инжињеријско-техничког завода. У Војсци Србије тај датум се обележава као Дан Техничко-ремонтог завода Чачак. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

In memoriam

Генерал-потпуковник проф. др Владимир Војводић (1930–2008)

После теже болести, 27. августа 2008, преминуо је генерал-потпуковник у пензији проф. др Владимир Војводић, некадашњи начелник Војномедицинске академије и Санитетске службе ЈНА.

Генерал Војводић рођен је 27. фебруара 1930. на Цетињу, где је 1948. године завршио гимназију. Дипломирао је на Медицинском факултету у Београду 1956, а докторирао 1964. године. На ВМА је изабран за доцента (1964), потом за ванредног (1970) и редовног професора (1975) на предмету фармакологија и токсикологија. Изводио је последипломску наставу на ВМА и медицинским факултетима у Београду, Сарајеву, Љубљани, Загребу и Технолошком факултету у Београду.

Обављао је различите командне и руководеће функције у Санитетској служби ЈНА. Пет година био је начелник ВМА, а после унапређења у чин генерал-потпуковника 1988. године, постављен је за начелника Санитетске службе ЈНА. У пензију је отишао 1993. године, са дужности помоћника начелника Генералштаба Војске Југославије за науку и истраживање.

Професор Владимир Војводић био је председник Удружења токсиколога Југославије, руководилац Комисије за отрове Савезног комитета за здравље и социјалну политику некадашњег Савезног извршног већа, члан издавачких и уређивачких савета домаћих и међународних публикација – Војно дело, Pharmaca, NBC Chemical Defence and Tehnology, Medical Corps International.

Као експерт за медицински проблем хемијског оружја, од 1972. до 1982. године, био је југословенски представник у Комитету за разоружање Уједињених нација у Женеви. Светска здравствена организација изабрала га је за консултанта у токсикологији 1975. године. Аутор је више од 150 научних и стручних радова, публикованих у домаћим и страним часописима.

Био је редовни члан Медицинске академије Српског лекарског друштва, почасни члан Удружења лекара Црне Горе, редовни члан Британског фармаколошког удружења. За ванредног члана Црногорске академије наука и уметности изабран је 19. новембра 1993, а за редовног 6. децембра 1996. године.

Проф. др Владимир Војводић добио је два пута награду 22. децембар, Повељу Српског лекарског друштва, али и бројна одликовања и признања.

ПРОБОЈ СОЛУНСКОГ ФРОНТА

ТРИЈУМФАЛНИ ПОХОД

Србија ове године обележава 90. годишњицу пробоја Солунског фронта (1918). Одлуку о почетку припрема за офанзиву српски војници дочекали су са великим одушевљењем. После скоро трогодишњег боравка у туђини и у рововима на прагу поробљене отаџбине, они су дуго и стрпљиво чекали победоносни повратак на своја огњишта. Та истрајност српских војника задивила је читав свет. Пошто је сачувала моралну снагу, ојачана са око 20.000 добровољаца, од којих су Срби из Аустроугарске чинили око 80 одсто, свесна праведности своје борбе, Српска војска је била спремна за највеће подвиге.

После „Голготе Србије“ крајем 1915. године и трагичног повлачења из земље, Српска војска се, опорављена и реорганизована на Крфу, средином 1916. поновно нашла у борбеном распореду на Солунском фронту. Њен изненадни излазак на фронт и сјајне победе у биткама код Горничева, на Кајмакчалану и окуци Црне реке током јесени 1916. године, одјекнули су у свету као сензација. Било је то само годину дана после саопштења Макензена (29. новембра 1915) да „Српска војска више не постоји, већ само њени бедни остаци, који се разбегоше у дивље арбанске и црногорске планине, где ће без хране, а по овој зими, наћи своју смрт... па се неће више издати комунике са Балканског ратишта“.

Савезничка солунска офанзива 1918. године представља најзначајнији ратни период у трогодишњем трајању Солунског фронта, у коме је Српска војска, уз помоћ савезничких снага, пробила бугарско-немачки фронт у Македонији и, једном снажном офанзивом на север, допринела бржем завршетку Првог светског рата у корист сила Антанте. Војнички пораз Централних сила повукао је за собом и распад Аустроугарске, чиме је остварен битан предуслов за стварање прве заједничке југословенске државе.

СПРЕМНОСТ ЗА НАЈВЕЋЕ ПОДВИГЕ

Напори и успеси Српске војске у поменутих биткама, на њену несрећу, нису искоришћени да се потпуно поразе поколебана и деорганизоване непријатељеве снаге у Македонији. Због изостанка помоћи француских и британских снага, српска офанзива је обустављена, а цео Солунски фронт претворен у тежак, мучан и дуготрајан рововски рат све до пред јесен 1918. године.

Увиђајући да је крај рата далеко, српска Врховна команда се залагала за предузимање одлучне офанзиве са Солунског фронта на север, која би, ако се „добро припреми и енергично изведе“, могла пресудно утицати на исход рата у целини. При томе, предлагала је да Српска војска преузме главни терет офанзиве. Дабоме, имала је у виду да су Немци део снага повукли са ратишта, а да су бугарске јединице, растурене на широком фронту и изнурене дуготрајним борбама, морално и материјално ослабљене.

Но, према очекивању, искрсли су нови проблеми. Владе и војни штабови Велике Британије и Италије, обавештени о припремању офанзиве, енергично су захтевали одлагање операција на Солунском фронту. Дакако, страховали су да би успешне операције са правца Солуна могле пореметити њихове намере да за „зеленим столом“ задовоље своје себичне планове на Балкану. У насталој ситуацији, владе Србије и Француске су се договориле да француска влада „увери савезнике да се припреме врше за локалну операцију на српском фронту ради побољшања положаја Српске војске“, како би се она пре зиме спустила у равницу и „избегла да још једну зиму дочека у суровим условима на Могленским планинама“.

Након тешких и дугих преговора и убеђивања, савезничке владе су некако дале согласност да офанзива може да отпочне половином септембра. Снаге Централних сила држале су фронт: Валона–Охридско језеро и преко планина Баба и Нице избијале на Дојранско језеро, а онда падињама Беласице на Бутковско језеро, све до ушћа Струме. Укупне непријатељеве снаге на фронту од 450 километара чиниле су 14 и по пешадијских и једну коњичку дивизију, са 626.000 људи, међу

којима је било и око 30.000 Немаца. На располагању су имали око 1.600 топова и 80 авиона. Њихов распоред је био скоро линијски, без већих оперативних резерви. Имајући у виду рељеф земљишта, стање комуникација и линијски распоред јединица, Бугари су били лишени могућности за јаче маневре по дубини. Најосетљивија је била долина Вардара, где су биле груписане највеће снаге. Немачки официри су се надмено и веома потцењивачки односили према бугарским официрима, што ће се касније битно одразити на борбену способност јединица. Савезници су имали 28 пешадијских и две коњичке дивизије, 1.800 топова и 200 авиона, са око 628.000 људи, од којих су Срби чинили око 150.000. Гледано у целини, иако су савезници имали двоструко више дивизија, бројни однос снага био је приближан.

Скраћивањем фронта Српској војсци на око 30 километара и додељивањем француских ојачања (две дивизије и тешка артиљерија), на српском делу фронта је остварена надмоћност 3:1 у пешадији, а 4:1 у артиљерији и авио-подршци. На челу српске Врховне команде налазио се војвода Живојин Мишић (на Јелаку), Другом армијом командовао је војвода Степа Степановић на тежишту напада Ветерник–Добро поље, а Првом армијом генерал Петар Бојовић, на фронту Сокол–Лешница. Генерал Д'Епере је 12. септембра наредио да артиљеријска припрема на целом Солунском фронту отпочне 14, а пешадијски напад на фронту српских армија у зору 15. септембра.

Основна замисао српског плана била је да се „снажном офанзивом у зони Могленских планина пробије непријатељев фронт, а онда брзим продором према Прилепу и Градском на Вардару, раздвоје немачка Једанаеста, од Прве и Друге бугарске армије...” У даљем нездрживом продору према Куманову и граници Бугарске, требало је поразити бугарске снаге и наставити надирање кроз Србију. Да би савезнике „одобровољили” да учествују у офанзиви, Срби су прихватили да недељу дана пре осталих отпочну пробој.

ДУБОКИ ПРОДОРИ СРПСКИХ АРМИЈА

Дуго и жељно очекујући тај дан, оперативни део штаба српске Врховне команде, укључујући регента Александра и војводу Мишића, провео је на положају целу ноћ између 13. и 14. септембра. Узбуђен као да га је сама историја поставила на истурену осматрачницу, Мишић је већи део ноћи бдео да види хоће ли се разићи магла. Како се раздањивало, магла се постепено дизала према врху околних планинских масива, па је војвода Мишић у 6.15 часова послао својим армијама уговорену шифру „Пошальте једног официра и осам војника”, што је значило да канонада отпочне у осам часова.

У предвиђено време, тачно у 8 часова 14. септембра 1918, у обе српске армије отпочела је артиљеријска припрема напада. То је био знак и за почетак артиљеријске припреме на целом Солунском фронту. Близу 2.000 артиљеријских оруђа огласило је почетак великог, веома дуго припреманог и очекиваног савезничког напада на Солунском фронту.

После успешне артиљеријске припреме, која је разорила бугарска утврђења, осматрачнице, командна места и систем веза, српске армије су прешле у напад 15. септембра у раним јутарњим часовима. За само три дана српске снаге су пробиле

непријатељева утврђења на Ветернику, Добром пољу, Соколу и Козјаку. А онда, током наредна три дана, српске армије су избиле на Вардар и Дренску планину, стварајући брешу у непријатељевом распореду дубоку 50, а широку 40 километара, чиме су довршиле стратегијски пробој Солунског фронта. „Мада су већ тада звоници Будимпеште били на виду”, како је писао Д'Епере, савезничке снаге су још биле на својим старим положајима. Процењујући да је дуго и жељно очекивана победа на помолу, српска Врховна команда је, упркос пасивности савезника, одлучила да „без застоја продужи офанзиву”.

Вест о пробоју Солунског фронта и Бугарској капитулацији снажно је одјекнула у већем делу света. Бугарски краљ Фердинанд је изјавио: „Ово је крај свих нас”, а коментаришући победу савезника у Македонији, председник Британске владе Лојд Џорџ у својим мемоарима, пише: „Зора свиће са истока”.

ОДУШЕВЉЕЊЕ ПОБЕДОМ

Одушевљење победом није зауставило тријумфални поход српских армија. Реално ценећи пометњу, растројство и велику деорганизацију у немачким и аустроугарским командама и јединицама, српска Врховна команда је наредила својим армијама да наставе гоњење разбијеног непријатеља. Па тако, Прва армија је продужила наступање на север и већ 2. октобра ослободила Њгилане, 4. Врање, 7. Лесковац, а 9. се примакла Нишу. Друга армија, која је до 7. октобра задржана на бугарској граници као „гарант за извршење услова примирја”, отпочела је поход према Косову и Метохији и гоњење непријатеља према Ужицу и Дрини.

Пошто се српска Прва армија са своје три пешадијске, коњичком дивизијом и француском коњичком бригадом удаљила око 160 километара од осталих савезничких снага, Франш Д'Епере је оштро наредио да она „обустави свој покрет ка Нишу”. Но, упркос том наређењу, војвода Мишић је одобрио војводи Бојовићу, коме је тих дана додељен највиши чин у Српској војсци, да „започне операцију за ослобођење Ниша, пре него што непријатељу стигну појачања са Западног фронта”. Иако је непријатељ био двоструко бројно надмоћнији, Прва армија је ту битку бриљантно решила и ослободила Ниш 12. октобра. Тиме је комуникација Берлин–Цариград била прекинута. Одред генерала Транијеа, уз помоћ устаника, ослободио је Косово и Метохију, а Јадранске трупе, из састава српске Друге армије, заузеле су Скадар и уз помоћ црногорских устаника разбиле аустроугарски Деветнаести корпус и натерале га на поразно повлачење, ослободивши Црну Гору. Преко Ужица, Степина армија је избиле на Дрину. До 1. новембра, када је ослобођена српска престоница, цела Србија је била слободна. Напаћени народ је одушевљено дочекао своје ослободиоце.

Одсечена од својих савезника и изолована, Турска је потписала капитулацију 30. октобра. Немачка и Аустроугарска, после огромних губитака, притиснуте на свим фронтovima, нису могле спречити српске армије да пређу на територију Аустроугарске. Разбијена унутра, уз пораз на италијанском фронту, Аустроугарска је капитулирала 3. новембра, па је тиме чувена Хабзбуршка монархија избрисана са политичке карте Европе. Немачка је капитулирала 11, а Мађарска 13. новембра. Тако је после четири године и три месеца завршен Први (Велики) светски рат. ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

Они се буде са Србијом

Срђан и Јована

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС-а
СВАКОГ ДАНА У 6.05

www.rts.co.yu

ОБАВЕШТЕЊА

ПОДЕЛА СТАНОВА

Управа за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране обавештава стамбене интересенте да су у гарнизону Београд пријављени за поделу у закуп станови следећих структура:

- гарсоњера (0,5), површине 19,82 м²,
- једнособан (1,0), површине 43,20 м²,
- двособан (2,0), површине 41,19 м²,
- двособан (2,0), површине 55,27 м²,
- двоипособан (2,5), површине 55,82 м²,
- двоипособан (2,5), површине 63,36 м²,
- троипособан (3,5), површине 92,49 м² и
- троипособан (3,5), површине 97,41 м².

Право на доделу наведених станова имају лица која остварују право на доделу стана у закуп на неодређено време, сагласно одредбама Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране (СВЛ бр. 38/05, 16/08 и 26/08 – у даљем тексту: Правилник).

Сагласно члану 26. Правилника, стан у закуп на неодређено време даје се лицу из члана 2, став 1. овог правилника (професионалном официру, професионалном подофициру и цивилном лицу) у гарнизону, односно месту службовања, а лицу из члана 2, ст. 2. и 3. овог правилника (пензионисаном официру, пензионисаном подофициру и пензионисаном цивилном лицу), стан се даје у било ком гарнизону, односно месту на територији Републике Србије.

У складу са чланом 19, став 1. Правилника, лица која желе прихватити доделу структурно мањег стана треба да да писану изјаву, оверену у јединици – установи у којој су на служби, а пензионисана лица оверену у општини или суду, да се одричу доделе стана који им по структури припада и да прихватају доделу структурно мањег стана, као коначног решења свог стамбеног питања.

У датој изјави лица треба да се децидирано изјасне за структуру само једног од понуђених станова. Станови који буду пријављени за поделу у наредном периоду биће такође обухваћени одлуком о расподели. ■

ПРОМЕНА НАМЕНЕ СЛУЖБЕНИХ СТАНОВА

У складу са донетим решењима министра одбране о промени намене станова за службене потребе у станове за закуп на неодређено време, као и о промени намене пословних простора, Одељење за стамбене послове Управе за кадрове извршило је поступак анкетања 1.281 корисника службених станова.

До сада је стигло 1.114 – или 85,3% одговора на анкете, у којима су стамбени интересенти дали сагласност да се изврши промена намене службеног стана у стан у закуп доношењем новог решења, на основу кога ће закључити уговор о закупу стана на неодређено време са надлежним војнограђевинским центрима.

Стамбена комисија је до сада донела 216 нових решења, којима су измењена постојећа решења у решења о давању стана у закуп на неодређено време.

У наредном периоду Стамбена комисија ће по службеној дужности донети нова решења за све станове обухваћене решењима министра одбране. ■

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ РЋАВО РАСПОЛОЖЕЊЕ

Ко би знао откуда оно долази! Кад би било могуће што пре га се ратосиљати. Али, оно је као време: нико не зна одакле, када зашто... За разлику од времена, за наше променљиво расположење нема, чак, ни предзнака. Треба се, напосто, покорити.

Не, ни у ком случају! Не може бити речи о покорности! Рђаво расположење мора слушати нас!

Рђаво расположење – то није оно што ја сам у себи замислијам, не оно што проистиче из дубине моје душе, оно тек означава како се ја према томе односим, и затим, шта ја дозвољавам другим људима да осете. Два последња услова су у нашој власти: ми њима располажемо, и они нам се морају покорити. Ко то још увек није разумео, мора по могућству ускоро да научи разумевати; зато што се то односи на темеље самоконтроле.

Рђаво расположење потиче из унутрашњег раскола, чије основно чвориште остаје у подсвести, и њега није лако размрсити. Тај раскол или, како се изражавају лекари који лече душу, тај „конфликт“ поникао је не одједном; најпре, он се храни од дечјих година и може изненадно да оживи и лако да се заоштри.

На свету тешко да се може наћи човек који није морао да има посла са душевним конфликтом. Сваки човек има свој посебан конфликт, и сваки би хтео да га се избави. Немају ли због тога сви право на рђаво расположење? Да ли сви из тог разлога морају бити утучени, шетати са озлобљеним лицима, или чак викати један на другог?

Унутрашњи раскол треба прихватити озбиљно, потпуно озбиљно. Он припада ономе што ја јесам. Он означава један од мојих унутрашњих животних задатака. Он може да се заоштри, да сазда душевни застој, да изазове рђаво расположење. Због тога постајем раздражљив, и тој мојој раздражљивости, у виду „рђавог расположења“, дајем слободу у друштву. Тако то у суштини изгледа. Али, не треба тако и да се догоди.

Јасно је да из рђавог расположења следи конфликт. Тај конфликт треба посматрати као својеврсно творачко прахњење. Добро је што то прахњење постоји, јер из ненапуног пиштоља и не можеш опалити. Уопште није страшно што још увек нисмо успели да потчинимо то пуњење. Непријатност је тек љуштурса нове снаге и новог живота. Скрцај орах – и добићеш слатки плод. Нема разлога за лоше расположење! Међутим, оно постоји. Поднеси га мирно и сигурно! Ти га већ скоро прозиреш. Осмотри дубље, конфликт је – обећање, и ускоро си већ победитељ.

Уопште ниси беспомоћан. Стекао си храброст, и потиштеност је нестала. Рђаво расположење је развејано.

Или још није? Тако си схватио његову творачку интимну природу и чуваћеш се да оно што је скривено учиниш власништвом друштва.

Твоја је лична ствар како се односиш према свом унутрашњем конфликту, према оном предосетном приливу нових снага. Ако у себи не умеш да се учврстиш као победник, ако си толико незахвалан, да стојећи пред главним задатком свог живота видиш само тешкоће и непријатности и постајеш утучен, онда бар не износи своје кукавиштво пред друге људе! Јак карактер радује се тешкоћама и смеши се непријатностима. Што су тежа искушења, тим је победа радоснија. Зар не знаш како спокојно и мило уме да се осмехује онај који те превасходи? Тај осмех је за рђаво расположење неподношљив. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред букватим загонеткама господњим“ Светигора, Цетиње 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. септембар

Православни

- 16. септембар** – Свети свештеномученик Антим; свети Јоаникије, Први Патријарх Српски
- 17. септембар** – Свети Вавила; пророк Мојсеј Боговидан; св. Петар Добробосански
- 21. септембар** – Рођење Пресвете Богородице – Мала Госпојина
- 22. септембар** – Свети праведни Јоаким и Ана
- 27. септембар** – Воздвижење Часног крста – Крстовдан
- 28. септембар** – Свети великомученик Никита; свети Јосип Темишварски
- 30. септембар** – Свете мученице Вера, Нада и Љубав и мајка им Софија

Исламски

– септембар месец је цео посвећен празнику Рамазану

СВЕТИ ЈОАКИМ И АНА

Јоаким је био син Варпафира, од колена Јудиног и потомак цара Давида, а Ана, кћи свештеника Матана из колена Левијева, из којег је и првосвештеник Арон. Педесет година су Јоаким и Ана живели у браку, али без деце. Били су врло имућни, али скромни и тихи људи који су много давали сиромасима и храму. Под старост су једном отишли у Јерусалим да у храму принесу жртву Богу и тада их је укорио првосвештеник Исахар речима упућеним Јоакиму: „Ниси достојан да се из твојих руку примим дар јер си бездетан“. Стари људи су се много ражалостили због ових речи, па су се опет дали на молитву Богу да и над њима начини чудо као некада Авраму и Сарри, и подари им једно дете у старости. Бог им је послао анђела небеског да им објави рођење „кћери преблагословене којом ће се благословити сви народи на земљи и кроз коју ће доћи спасење свету“. И заиста, кроз девет месеци, Ана је донела на свет Свету Деву Марију, мајку Исуса Христа. Јоаким је доживео до 80, а Ана 79 година. ■

КРСТОВДАН

Тога дана се празнују два догађаја у вези са часним крстом Христовим: проналазак часног крста на Голготи и његов повратак из Персије у Јерусалим. Наиме, обилазећи Свету земљу, царица Јелена је одлучила да пронађе часни крст. Неки стари Јеврејин је једини знао место где се налазио. Крст је био закопан под Венериним храмом који је на Голготи подигао цар Адријан. Царица је наредила да се тај храм поруши, па су се, копајући по темељима, нашла три крста. Питање је било: који је онај прави? У том је пролазила поворка с покојником, па је патријарх Макарије рекао да се крај одра ставе један по један нађени крст. Када је стављен трећи, покојник је оживео и то је био знак да је нађен часни и животворни крст Христов. ■

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује

КОНКУРС

за избор наставника, сарадника и наставника из области вештина у школској 2008/2009. години

а) За наставнике вештина:

1. За ужу област *Тактика јединица КоВ*, избор
– један у звање доцент (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер инжењерија, завршено ПШУ)
2. За ужу област *Тактика јединица КоВ*, избор
– један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер пешадија, завршено КШУ)
3. За ужу област *Тактика јединица КоВ*, избор
– један у звање предавач (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер оклопне јединице)
4. За ужу област *Тактика јединица КоВ*, избор
– један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, официр речних јединица, завршено КШУ)
5. За ужу област *Физичко васпитање*, избор
– један у звање предавач (посебни услови: завршен матични факултет - ФФК или ФС и ФВ)
6. За ужу област *Војна техника и опрема јединица КоВ*, избор
– један у звање предавач (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер артиљерија)
7. За ужу област *Тактика јединица ВиПВО*, избор
– један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, официр ВОЈ, завршено КШУ)
8. За ужу област *Војна техника и опрема ВиПВО*, избор
– један у звање предавач (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија Смер АРЈ ПВО - СРС ПВО)
9. За ужу област *Метеорологија*, избор
– један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, официр авијације, пилот авиона, завршено КШУ)
10. За ужу област *Телекомуникације*, избор
– један у звање предавач (посебни услови: ПВЛ, завршена ВА)

б) За сараднике:

1. За ужу научну област *Стратегија*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)

2. За ужу научну област *Војна техника и опрема јединица ВиПВО*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, официр ВОЈ, специјалност радарска, магистар наука из области за коју се бира)
3. За ужу научну област *Балистика*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)
4. За ужу научну област *Политички систем*, избор
– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена ВА)
5. За ужу научну област *Информатика*, избор
– два у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)
6. За ужу научну област *Инжињерство одржавања*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)
7. За ужу научну област *Психологија*, избор
– један у звање асистент - приправник (посебни услови: ПВЛ, завршене основне студије из области за коју се бира)
8. За ужу научну област *Ракетни системи и системи управљања ватром*, избор
– два у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)
9. За ужу научну област *Експлозивни процеси и експлозивне материје*, избор
– један у звање асистент - приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, специјалност убојна средства)
10. За ужу научну област *Сигнали и системи*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)
11. За ужу научну област *Логистика одбране*, избор
– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена ВА)
12. За ужу научну област *Заштита од НХБ оружја*, избор
– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер АБХО)

ВОЈНА ПОШТА 9858 БАТАЈНИЦА – АЕРОДРОМ

Расписује

КОНКУРС

за пријем војника у резерви у професионалну војну службу на одређено време, у својству професионалних војника у чину десетара, на војничке дужности

У ВОЈНУ ПОШТУ 9858 БАТАЈНИЦА – АЕРОДРОМ

1. У род пешадије
– ВЕС 71101 – 13 лица
2. У род АРЈ ПВО
– ВЕС 71314 – 1 лице
– ВЕС 71326 – 1 лице
– ВЕС 71345 – 1 лице
3. У род везе
– ВЕС 71808 – 1 лице
– ВЕС 71812 – 1 лице

4. У род ВОЈ

- ВЕС 73801 – 1 лице
- ВЕС 73803 – 1 лице
- ВЕС 73807 – 1 лице

5. У техничку службу КоВ

- ВЕС 72102 – 1 лице
- ВЕС 72217 – 1 лице

6. У санитарску службу

- ВЕС 72503 – 1 лице

7. У саобраћајну службу

- ВЕС 72701 (категија Б и Ц) – 6 лица
- ВЕС 72701 (категија Е) – 3 лица

13. За ужу научну област *Транспорт*, избор
– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, официр авијације, пилот авиона)

14. За ужу научну област *Организација рада*, избор
– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена ВТА)

15. За ужу научну област *Технологија одржавања ракетних система*, избор

– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)

16. За ужу научну област *Војна техника и опрема јединица КоВ*, избор

– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер инжењерија)

в) **За спољне сараднике – наставнике:**

1. За ужу научну област *Термоенергетика*, избор
– један у звање доцент - ванредни професор (посебни услови: ЦЛ, доктор наука из области за коју се бира)

2. За ужу научну област *Математика*, избор
– један у звање редовни професор (посебни услови: ЦЛ, доктор наука из области за коју се бира)

3. За ужу научну област *Водни саобраћај*, избор
– један у звање ванредни професор (посебни услови: ЦЛ, доктор наука из области за коју се бира)

г) **За спољне сараднике – наставнике вештина:**

1. За ужу област *Тактика јединица ВиПВО*, избор
– један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, официр авијације, пилот авиона Н-62, завршено КШУ)

д) **За спољне сараднике – сараднике:**

1. За уже научне области *Инжењеријске конструкције и Комуникације*, избор

– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ЦЛ, дипломирани грађевински инжењер)

2. За ужу научну област *Енглески језик*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, официр авијације, пилот авиона, магистар наука из области за коју се бира)

3. За ужу научну област *Заштита од НХБ оружја*, избор
– један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер АБХО, магистар наука из области за коју се бира)

4. За ужу научну област *Заштита од НХБ оружја*, избор
– један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена Војна академија, Смер АБХО)

5. За ужу научну област *Тактика јединица ВиПВО*, избор
– осам у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, официр авијације, пилот авиона Н – 62)

УСЛОВИ КОНКУРСА И НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Поред посебних услова наведених за сваку тачку овог конкурса, кандидати морају да испуњавају и следеће услове:

1) да су држављани Републике Србије;

2) да имају две последње службене оцене најмање врло добар (не односи се на лица из грађанства);

3) да су основне студије завршили са просеком најмање 8 (осам) – односи се само на лица која конкуришу за звање предавача, вишег предавача и асистента – приправника;

4) да испуњавају и остале услове за избор у звање наставника за које конкуришу, предвиђене Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама и Статутом ВА.

Кандидати из Министарства одбране и Војске Србије молбе за избор подносе редовним путем, на адресу ВП 2977, Београд, са назнаком „За конкурс“, а кандидати из грађанства лично или поштом на адресу: Војна академија, Павла Јуришића Штурма бр. 33, Београд. У молби обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област за коју се подноси молба и бројну ознаку уже научне области у конкурсу.

Уз молбу сви кандидати треба да приложе:

– доказе о испуњавању свих услова конкурса;

– биографију са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности;

– библиографију објављених научних и стручних радова са примерцима радова.

Поред наведених докумената професионална војна лица треба да доставе и упитник за премештај (попуњен и оверен) и сагласност надлежне претпостављене команде, а лица из грађанства да доставе још: извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству, уверење да се против њих не води кривични поступак и уверење да нису кажњавани.

О резултатима конкурса кандидати из Министарства одбране и Војске Србије биће обавештени редовним путем, посредством својих команди, а кандидати из грађанства на достављену кућну адресу.

Непотпуне и неблаговремено поднете молбе неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати.

Конкурс је отворен 15 дана од дана објављивања. ■

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

– да је кандидат држављанин Републике Србије,
– да је способан за војну службу, што утврђује надлежна Војнолекарска комисија,

– да није осуђиван за кривично дело на казну затвора у трајању дужем од 6 (шест) месеци,

– да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које се гони се гони по службеној дужности,

– да је кандидат одслужио војни рок,

– да кандидат има прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за формацијско место на које конкурише,

– да је за време служења војног рока кандидат оспособљен за обављање одговарајуће дужности.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

– да кандидат није старији од 28 година ако се прима за дужност у роду, односно 30 година за дужност у служби,

– да има завршену најмање **основну школу,**

– за кандидате за возаче моторних возила да имају најмање положену категорију Б и Ц и Е за формацијска места у конкурсу за која је то потребно.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

– кандидати који испуњавају услове конкурса захтеве подносе непосредно Војној пошти 9858, Батајница.

УЗ МОЛБУ СЕ ПРИЛАЖЕ: молба са кратком биографијом, извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци), уверење о држављанству (не старије од шест месеци), оверен препис сведочанства о завршеној основној школи, оверена фотокопија дипломе о завршеном стручном испиту (уколико је кандидат поседује), уверење да се против кандидата не води кривични поступак и да кандидат није осуђиван (не старије од шест месеци), уверење о регулисаној војној обавези, оверена фотокопија војничке књижице (свака страна где је уписан неки податак), оверена фотокопија сваке стране личне карте, оверена фотокопија радне књижице (свака страна где је уписан неки податак), оверена фотокопија возачке дозволе.

Кандидате на оцену здравствене способности упућује комисија која врши избор кандидата.

КОНКУРС ОСТАЈЕ ОТВОРЕН ДО ПОПУНЕ СЛОБОДНИХ ФОРМАЦИЈСКИХ МЕСТА, А НАЈДАЉЕ 30 ДАНА ОД ДАНА ОБЈАВЉИВАЊА.

Ближа обавештења о условима конкурса могу се добити на телефон 011/ 3106-135. ■

ТРИ МЕДАЉЕ ЗА СРБИЈУ

На популарној београдској лепотици Ади циганлији одржано је надметање најбољих светских студентских веслача, њих више од 400 из 28 земаља. Шампионат је протекао у знаку великог пријатељства ван регатне стазе и квалитетних трка на води. Наши спортисти су освојили три медаље, што је више од очекиваног. Српски двојац без кормилара, Горан Недељковић и Милош Томић, нови су прваци света! Сребрна медаља за Иву Обрадовића и бронза Милоша Станојевића доказ су да имамо будућност у том елитном олимпијском и академском спорту.

Беспрекорна организација првенства је чињеница коју су подвукли сви гости, а за то су се побринули припадници Министарства одбране и Војске Србије. Томе у прилог иду и речи министра одбране Драгана Шутановца, председника Организационог комитета првенства. Обрађајући се на по-

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Снимио Ј. МАРЈАНОВ

четку такмичењима бројним представницима медија, министар Шутановац је рекао:

– Очекујем да ово првенство протекне у спортском и академском духу. То ће бити наш значајан испит пред велики догађај чији смо домаћин идуће године, а то је Универзијада. Убеђен сам да ће капацитети које пружају Београд и Министарство одбране задовољити све критеријуме, а они који брину о организацији Универзијаде могу да буду

ЛЕТЊИ КАМП ЗА ТРЕНИНГ CISM

ПОДИЗАЊЕ
ФОРМЕ

Копанник је четврто лето заредом место окупљања спортиста из система одбране, који успешно бране боје наше земље на такмичењима широм Европе. Оријентирци, стрелци и џудисти „напунили су батерије” у сусрет предстојећим такмичењима.

Скијашки центар Војне академије на Копаннику, од лета 2005. сваке године посећују најуспешнији спортисти Војске Србије и Министарства одбране. То је добра прилика да се на чистом ваздуху и у тишини једне од наших најлепших планина припреме за такмичарске изазове.

Начелник Центара Војне академије пуковник мр Бранко Бошковић каже да се кампови за тренинг организују два пута годишње – лети и зими.

– Зимски кампови организују се на Копаннику у периоду када студенти Војне академије имају обуку у скијању, због присуства већине професора физичке културе и њихове стручне помоћи. Наменеђени

су спортистима који обављају базичне припреме за такмичења у првој половини календарске године. У летњи камп долазе они који би требало да се такмиче током јесени и зиме – објашњава пуковник Бошковић. Према његовим речима, 28 момака и девојака, углавном са Војне академије, у периоду од 11. до 24. августа боравили су на Копаннику припремајући се за такмичења у оријентирингу, стрелаштву, борилачким вештинама и пентатлону.

Спортско првенство Војске Србије ове године послужило је, како каже наш саговорник, да се одаберу квалитетни и перспективни спортисти који би могли да представљају систем одбране како у земљи, тако и ван њених граница. Куриозитет овогодишњег летњег кам-

спокојни и када су у питању спортови на води. Желим да нагласим како су сви такмичари који су стигли у наш главни град добродошли!

Ово није првенство које треба само да слави победнике и освајаче медаља, већ је, пре свега, надметање студената, младих људи који ће сутра бити будућност и у многим другим областима. Такође очекујем од наших спортиста да стекну трајна пријатељства са колегама из целог света. Да у време модерних комуникација остану с њима у контакту и буду промотери Србије и Београда – рекао је министар Шутановац на отварању првенства.

Председник веслачког савеза Србије Данко Ђунић захвалио је министру Шутановцу за велику помоћ коју су Министарство одбране и Војска Србије пружили организаторима у логистичком, техничком и протоколарном делу програма. ■

Б. К.

па за тренинг јесте учешће две девојке, студенткиње Војне академије, које су показале потенцијал за добре резултате у оријентирингу. Како пуковник Бошковић истиче, постоји снажна воља да се припадници наших оружаних снага још више укључе у систем такмичења CISM – међународне асоцијације војних спортова. Он наглашава да се у појединим спортовима, какав је оријентиринг, већ осећа велики напредак у резултатима одмеравања снага са колегама из иностранства.

Пуковник Митја Гргић, који је ове године тренирао стрелце, истиче да је камп био веома успешан и да су наши такмичари у дисциплинама ваздушна пушка и пиштољ достигли ниво јуниора у врхунским стрелачким клубовима.

– Они према годишту и спадају у јуниоре, али ми желимо да их спремне уведемо у сениорску конкуренцију. Томе је доста допринео и овај камп, за који смо опремили отворено стрелиште, где су услови знатно тежи него у стрелјани ВА. Рачунам да ће резултати које смо овде постигли бити знатно бољи у простору опремљеном и намењеном за овај спорт – каже пуковник Гргић.

Оријентирце је током кампа предводио професор Младен Ђорић, који дели мишљење да су припреме протекле како је планирано. И сам боравак на планини, како каже, повољно утиче на физичку припремљеност, а камо ли јак темпо тренинга који је момцима и девојкама био наметнут.

Професор Бранко Рашовић током двонедељног боравака на Копаонику, на борилачком полигону који је сам пројектовао, окупио је неколико џудиста и по једног кик-боксерa и каратисту. Према његовом мишљењу, борилачке вештине јесу једна од главних ставки у физичкој обуци припадника војске. Борилачка секција коју води у Војној академији већ је дала резултате, а он очекује да ће будући официри, када ступе на дужност у својим јединицама, и сами организирати сличне делатности.

Наши саговорници очекују да ће се развој војних спортова наставити и да ће томе у многоме допринети и Европска конференција CISM-а, којој ће у новембру наша земља бити домаћин. ■

А. ПЕТРОВИЋ

СЕДМО СПОРТСКО ПРВЕНСТВО
ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ У СТРЕЉАШТВУ

КОБРЕ ОДБРАНИЛЕ ТИТУЛУ

У стрелјани Војне академије на Бањици и на стрелишту „Бубањ поток“ 7. септембра одржано је седмо спортско првенство Војне полиције Војске Србије у стрелаштву, у дисциплини пиштољ ЦЗ 99 и аутоматска пушка М-70. Припадници батаљона специјалне намене Управе Војне полиције „Кобре“ освајањем првог места у укупном пласману одбранили су прошлогодишњу титулу.

Такмичење је отворио начелник Управе војне полиције бригадни генерал Ђуро Ђелић, који је нагласио да је управо стрелаштво дисциплина која знатно доприноси об-

учености старешина и војника у извршавању сложених задатака. Он је том приликом свим учесницима пожељео пуно успеха и спортске среће.

На линију паљбе изашло је укупно 42 припадника Војне полиције, који су били подељени у седам екипа – 3. батаљон ВП, 5. батаљон ВП и батаљон за противтерористичка дејства Специјалне бригаде из Копнене војске, затим батаљон ВП специјалне намене и Криминалистичко-истражна група из Управе Војне полиције, те 25. батаљон ВП Гарде и курс војне полиције Центра за усавршавање кадрова војне службе безбедности.

Такмичари су се у оквиру дисциплине пиштољ надметали у прецизној и брзој паљби, а у оквиру дисциплине аутоматска пушка у јединачној и рафалној. У гађању из пушке прво место у појединачном пласману освојио је старији водник Радмило Ракочевић из батаљона Војне полиције „Кобре“, који је однео победу и у екипном пласману. Из пиштоља најпрецизнији је био поручник Саша Петровић, који је допринео да његов батаљон за противтерористичка дејства Специјалне бригаде победи у екипном надметању у тој дисциплини. Спортско првенство у стрелаштву одржано је у оквиру прославе Дана Војне полиције – 14. септембра. ■

А. П.
Снимио Д. ГОЛ

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА
ТАКТИКА

Иванишевић Иван – Павловић Милош М.

Матарушка Бања, 2008.

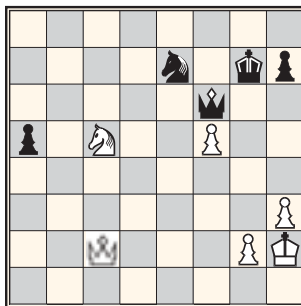
1.д4 Сф6 2.Сф3 ц5 3.д5 65 4.Лг5 дб 5.е4 а6 6.Сбд2

Некада су наша државна првенства називана шампионатима, што данас не би било примерено. Квалификације шампионата почињале су од првенства клубова, па су на тај турнир стизали само најбољи. Онда се неко сетио да се играју отворени турнири, па је и то промењено. Првенства Србије данас немају потребну тежину.

У овој партији црни настоји да избегне шеме које се много играју. Без потеза 2.ц4 игра улази у „неправилне воде“, које захваљујући компјутерима нису непознате професионалцима. Лг5 је потез Тромповског, а на дамином крилу поставља личи на Бенони. Тако је одмах дошло до надмудривања у тактичкој игри, у којој се на крају боље снашао бели.

Сбд7 7.а4 64 8.Лд3 г6 9.Сц4 Лг7 10.0-0 0-0 11.а5 Св8 12.Дц1 Т68 13.Те1 ф6 14.Лд2 Сц7 15.ц3 бхц3

16.бхц3 Сб5 17.Т61 Те8 18.Се3 Дц7 19.Лф1 Сф8 20.х3 е6 21.ц4 Сд4 22.Схд4 Тхб1 23.Дхб1 цхд4 24.Сц2 ф5 25.ехф5 гхф5 26.Лд3 Дф7 27.дхе6 Тхе6 28.Дб68 Тхе1 + 29.Лхе1 Леб 30.Дхд6 Лхц4 31.Сб4 Лхд3 32.Схд3 Дц4 33.Дг3 Сг6 34.Лб4 Деб 35.Дб8+ Лф8 36.Лхф8 Схф8 37.Сц5 Де1+ 38.Кх2 Дха5 39.Дд6 Дц3 40.Дд5+ Кг7 41.Дхф5 Дц4 42.Де5+ Кг8 43.Дг3+ Сг6 44.Дб8+ Кг7 45.Дд6 Сф8 46.ф4 а5 47.ф5 Дф7 48.Дхд4+ Дф6 49.Дф4 Сг6 50.Дц7+ Се7

Бели: Кх2, Дц2, Сц5, ф5, г2, х3
Црни: Кг7, Дф6, Се7, а5, х7
51.Се4
1-0

ЗАНИМЉИВОСТИ

СВЕТСКЕ ШАМПИОНКЕ

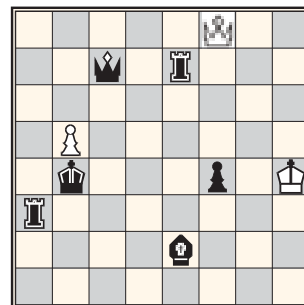
Светске шампионке ФИДЕ су: Вера Менчик (1927-1944), Лјудмила Руденко (1950-1953), Елисавета Бикова (1953-1956), Олга Рубцова (1956-1958), Елисавета Бикова (1958-1962), Нона Гаприндашвили (1962-1978), Маја Чибурданидзе (1978-1991), Кси Јун (1991-1996), Сузан Полгар (1996-1999), Кси Јун (1999-2001), Цу Чен (2001-2004), Антоанета Стефанова (2004-2006) и Кси Јухуа (2006).

НАЈСТАРИЈА ШАМПИОНКА

Године 1948 Едит Прајс је победила на шампионату Британије за жене, па је у доби од 76 година била најстарија шахисткиња у историји која је победила на било ком националном шампионату. Она је иначе на шампионату Британије победила укупно пет пута.

ПРОБЛЕМ

Х. Ц. М. ВИНИК 1917.

Бели: Кх4, Дф8, 65
Црни: Кб4, Дц7, Та3, Те7, Ле2, ф4

Мат у два потеза.

1.Дд8!

1...Дд8х/Дг7 2.Тг7 мат.

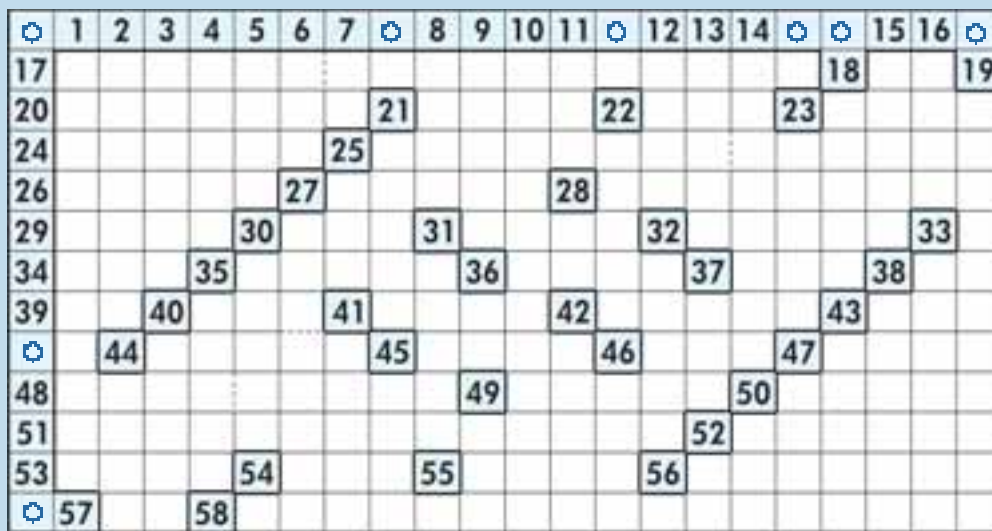
1...Дф4х+ 2.Те4 мат.

1...Дф7 2.Тф7х мат.

1...Де7х+ 2.Де7х мат.

Припремио Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: стегоскоп, зид, мб, Атос, виталиста, а, удар, Реал, емирати, паралимпиада, дакаско, пилот-емисија, в, Орена, цуреги, чака, БК, чега, дрмати, Агата, Бео, Ана, ог-нак, рогари, марш, не, мада, росари, дорат, с, каматна стапа, мотачи, трагикомедија, хомоним, верн, тврд, с, споменица, Окса, но, име, кана-ринац.

ВОДОРАВНО:

17. Српски позоришни режисер, 18. Пример (скр.), 20. Пустиа у Чилеу, 21. Латински префикс са значењем: пољопривредни, 22. Старогрчко божанство шума, 23. Земљиште за грађевинске радове, 24. Џудо стручаца, 25. Старешина групе стражара, 26. Узалуд, залуд, 27. Дворац у Хрватском загорју, 28. Најмногостранији и један од најзначајнијих научника александријских, 29. Прва југословенска филмска звезда, Ита, 30. Ископ, површински рудник, 31. Име музичара Галагера, 32. Заковица, 34. Име глумице Жирардо, 35. Двоцифрен број, 36. Име композитора Јаначека, 37. Трговинско-родна организација (скр.), 38. Символ брома, 39. Нота солмизације, 40. Насеље и општина у Француској, 41. Већи водени ток, 42. Ескимски назив за белог медведа, 43. Префикс за правдину, 44. Знак за узбуну, 45. Име славног бициклисте Армстронга, 46. Име староримског историчара Ливија, 47. Славна аустријска скијашица, Анемари Мозер, 48. Француска филмска глумица, 49. Почетак, 50. Келтска племена која су насељавала Британију, 51. Група од 35 особа, 52. Место за прелажење, 53. Женско име, 54. Показна речца, 55. Чврст, компактан, 56. Узвратна давања, 57. Упишите: кс, 58. Магнетизам произведен електричном струјом.

УСПРАВНО:

1. Писци натуралистичког стила, 2. Женско име, 3. Пастирска планинска насеља, бачије, 4. Било када, 5. Онамо, онде, 6. Пријатељ (франц.), 7. Символ мазуријума, 8. Држава у Индокини, 9. Планина у Босни, 10. Обешњаштво, 11. Јаје (грч.), 12. Област у Грчкој, 13. Врста пустињског гуштера, 14. Научно-истраживачка установа, 15. Надокнада за рад, 16. Врста морских риба, 18. Грудно, 19. Јака централна власт, 21. Камсион самоистоваривач, 22. Француски глумац, Ален, 23. Реч којом се опошаша куцање делтиа, 25. Необувен, 27. Британски филмски режисер, 28. Иста слова, 30. Драмска дела, 31. Статична телевизијска слика, 32. Шатровачки, 33. Област у Француској, 35. Име глумице Вали, 36. Дршка на виолини, 37. Кончић, 38. Прилажење, 40. Говорни додаток (грам.), 41. Слатководне рибе, 42. Енглеска књижевница, Маргарет, 43. Преварити, изиграти, 44. Град у Русији, 45. Складиште (стр.), 46. Средња Земља у књигама Толкина, 47. Најближи рођак, 49. Етрурски (скр.), 50. Раније, 52. Упишите: вн.

Možeš i **TI** da voziš **A3**

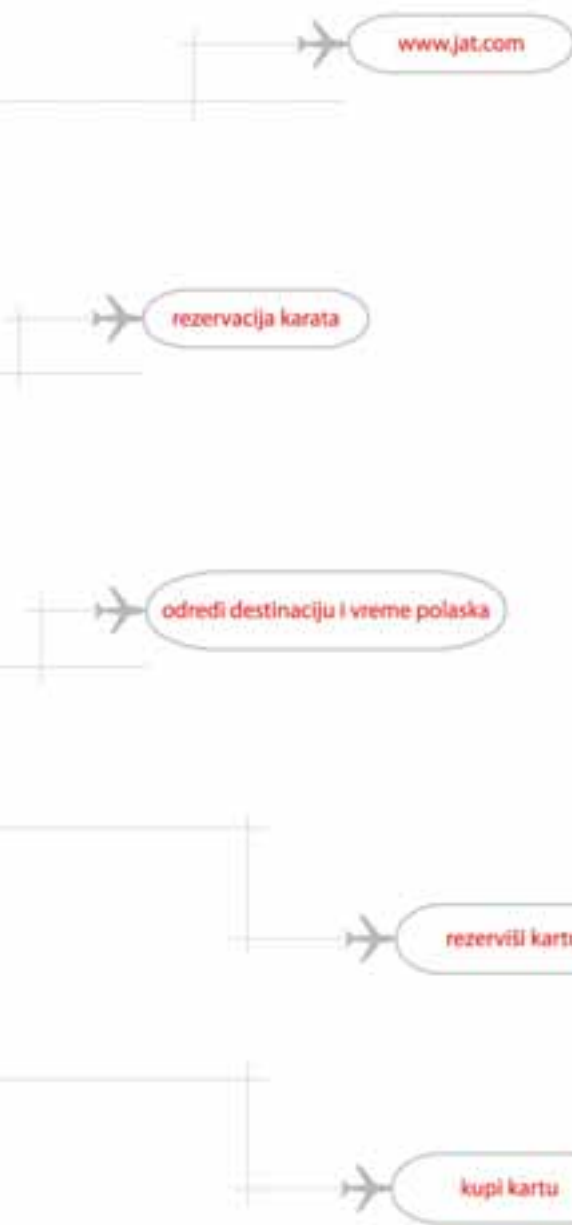

**Nova instant
srećka**

Državne lutrije Srbije

**Ogrebi jedan od
120 AUDI A3 AUTOMOBILA!**

ON LINE BOOKING · · · www.jat.com · · · · ·

Jat Airways

Званични авио превозник
Олимпијског тима Србије
Jat Airways Official Carrier
of Serbian Olympic Team